

Военна библиотека № 57 — 1929 год.

ПЪРВИ ВИПУСКЪ
на
Софийското военно училище

По случай 50 годишнината отъ производството му.
(1879—1929).

Съставили:

Генералитѣ отъ запаса — Никифоровъ, Ивановъ,
Кутинчевъ, Ковачевъ, Абаджиевъ и полковници
отъ запаса — Козловски и Филиповъ.

СОФИЯ

Печатница на Армейския-военно издателски фондъ
1929.

Военна библиотека № 57 — 1929 год.

ПЪРВИЙ ВИПУСКЪ

на
Софийското военно училище

По случай 50 годишнината отъ произ-
водството му.

(1879—1929).

Съставили:

Генералитѣ отъ запаса — Никифоровъ, Ивановъ,
Кутинчевъ, Ковачевъ, Абаджиевъ и полковници
отъ запаса — Козловски и Филиповъ.

СОФИЯ
Печатница на Армейския-военно издателски фондъ
1929,

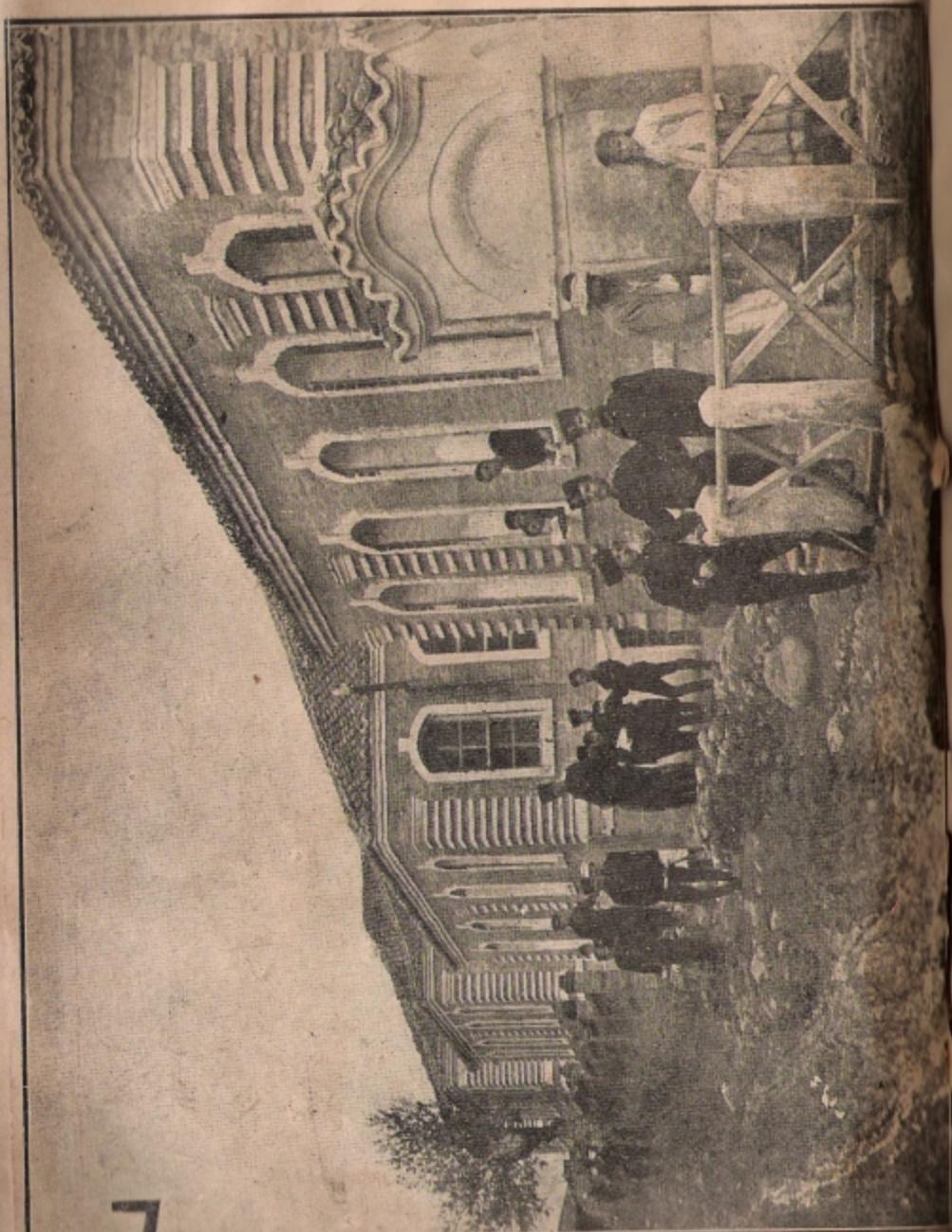
Негово Сиятелство
князъ Александър Михайлович
Дондуковъ—Корсаковъ
Императорски комисар въ България.

Генералъ-майоръ Золотаревъ.
Управляющъ Военния Отдѣлъ
въ управлението на императорския комисарь

Гвардейскиятъ подполковникъ Флейшеръ
Началникъ на Софийското военно училище.

50 години. Половинъ вѣкъ. За вѣчността—мигъ, за свѣтската история — нѣколко страници, за Бѣлгарската история — незавършенъ периодъ. Но за офицеритѣ отъ 1-я випускъ—вѣчностъ. Защото — за мъженици — дни, часове, минути се струватъ вѣчностъ.

Родени въ робство, отъ роби, за които турската сила се считаше несъкрушима; родени въ кѫтче на земното кѣлбо, въ което най-много е проливана човѣшка кръвъ, родени въ кѫтче на Европа, което най-много е поливано съ човѣшки сълзи; родени въ кѫтче на Балканския полуостровъ, въ което най-много се пѫшка, охка, въздиша; родени въ земята, която се е ползвала съ свобода, самостоятелност и независимост 546 години, а е робувала 658 години т. е. робството превишило свободата съ 112 години, — офицеритѣ отъ 1-я випускъ се нагърбиха съ задачата, не само да запазятъ онай мъничка Бѣлгария, която ни остана отъ разпокъжсането въ Берлинския конгресъ (1878 г.), но и усилено да работятъ за организиране, обучение и дисциплиниране на армия, която да бѫде въ състояние да освободи и останалиятѣ въ робство бѣлгарски земи. За тази задача тѣ бидоха подгответи теоритически до тол-

кова, до колкото е възможно това да стане във шест месеца, при това и безъ бойни народни традиции. Но теоритическия недостигъ тъ попълниха съ практически похвати въ казарми, лагери и маневри. И на Сливница изпъкнаха съ бойни качества, че запазиха мъничка България и очудиха свѣта. А въ тракийските полета извършиха всичко, което отъ тъхъ зависеше, за освобождението на поробените български земи.

* * *

При създаването на българската екзархия съ съответния за тази цѣль сultanски ферманъ въ района на екзархията бѣха включени ония области отъ тогавашната Европейска Турция, които сѫ населени повечето отъ българи, или въ които преобладающото население е българско. Това положение бѣ възприето и въ 1876 година отъ състоялата се тогава въ Цариградъ конференция отъ представители на великите сили. Напълно таждествено съ горното бѣха установени въ Санъ-Стефанския миренъ договоръ и предѣлите на новообразуваното по този договоръ Българско княжество. Членъ 7 отъ този договоръ даваше право на Русия да управлява временно две години освободената съ руски жертви България.

Две години — време достатъчно за да се създаде управление, което да почива на здрави основи и да се организира армия, готова всѣка минута да се противопостави на външни врагове. А такива врагове България има достатъчно, защото е сражата на Цариградъ — неговото завладяване може да стане само отъ и чрезъ България. Константинъ Велики (330 г.), Балдуинъ (1204 г.), Михаилъ Палеологъ (1261 г.) и Мохамедъ II (1453 г.), получиха да взематъ Цариградъ само следъ като бѣха затвърдили здраво положението си въ предварително завоюваното българско царство, или го имаха за съюзникъ.

Първиятъ организаторъ на българските военни сили бѣше руски генералъ майоръ Золотаревъ — началникъ на Военния Отдѣлъ при Управлението на

императорския комисаръ въ България. Споредъ първоначално съставления отъ него проектъ, трѣбаше да се създаватъ 59 пехотни и 13 конни дружини и 17 батарии. За пазене реда въ новосъздаденото княжество въ всяка бивша турска кааза трѣбаше да квартирува по един пехотна дружина. Такива каази въ граници-
ти на Санъ-Стефанска България влизаха 59.

Санъ-Стефанска България обаче събуди заспалата умра на всички съсѣди къмъ всичко българско, защото, преди освобождението на заробената България, тѣ гледаха на нея като на своя бѫдеща плячка. Тогава всѣки прокуденъ българинъ билъ съкъпъ гость на съседите, особено на Сърбия. На всѣки прокуденъ българинъ сърбите гледаха като на свой човѣкъ, дошелъ отъ поробена земя, която рано или късно трѣбва да принадлежи на Сърбия. Да бѫде осуетена срѣбъската мегадомания! Да бѫде прегазено тѣхното историческо законно право, та вмѣсто велика Сърбия, да се създаде Санъ-Стефанска България — четири пѫти по-голяма отъ тогавашната Шумадия! Можеше ли това да се поглѫтне отъ шовинистите сърби?! И, на чело съ Ристича се опѫтиха срѣбъски държавници да тропатъ по вратите въ Виена, Берлинъ, Парижъ Римъ и Лондонъ, за да предупреждаватъ за страшната опасност, на която ще бѫдатъ изложени цивилизацията, културата и всички свободи на Западна Европа, ако се допустне да се осѫществи Санъ-Стефанска България, която нѣма да бѫде нищодруго, осъвѣнъ послушно орждие на Русия въ нейните по-нататъшни планове за изходъ и господство на Средиземно море. Отъ Санъ-Стефанска България се разтревожиха всички западни държави; особено се развълнуваха въ Лондонъ и Виена. Но най-сѫдбносенъ бѣше за австрийци и англичани чл. 7 отъ Санъ-Стефанския договоръ, споредъ който се допускаше две годишна руска окупация и две годишно руско управление на България, а това значеше да се засѣгнатъ най-жизнените интереси на тия две държави. Английската флота продъл-

жаваше да снове по Мраморно море, готова за дълъгствие, а пъкът Австро-Унгария тръсуваше мобилизация.

Руският държавници се надеваха на подкрепата на Германия, която тръбаше да бъде признателна за своето избавление отъ идото на Франция (1806—15 г.), макаръ че Наполеонъ няколко пъти предлага да сключи съюзъ на най-износни условия за Русия; тъй се надеваха на Германия и за благоприятния неутралитетъ на Русия въ франко-пруската война (1870—71 г.) Освѣнътова Горчаковъ бъше сполучилъ да предотврати втория погромъ на Франция който ѝ се приготвляваше отъ Бисмарка (1875 г.); така щото руситъ се надеваха за подкрепа и отъ френската дипломация. На сондажитъ въ Парижъ и Берлинъ, обаче, се отговори съ хладно равнодушие.

Съ свито сърце Горчаковъ, Шуваловъ и Убри се опътиха за конгреса въ Берлинъ, дето се исправиха като подсѫдими, за да отговарятъ за извършеното „престъпление“ — създаването на Санъ-Стефанска България. И 29-тъ члена на Санъ-Стефанския договоръ се замѣниха съ 64 члена на Берлинския договоръ. А Санъ-Стефанска България се разпокъжса, като на Сърбия се дадоха чисто български земи отъ западната част на България, на Ромъния—Добруджа—люлката напървото българско царство, заприщи се излаза на Бъло море съ отнимането на Македония и Южна Тракия, които се повърнаха на Турция.

Най-ожесточена борба въ Берлинския конгресъ противъ чл. 7 отъ Санъ-Стефанския договоръ е водилъ австрийския представител графъ Андраши. Той настоявалъ срокъ за временната окупация да се намали отъ две години на шесть месеца, смѣтанъ отъ 13-и юли 1878 г. — деня на подписването на Берлинския договоръ. Рускиятъ представители доказвали, че въ шесть месеца не може да се организира управление и да се създаде дисциплинирана сила, която да пази новосъздаденото българско княжество. И едвамъ сполучили срока на окупацията да остане деветъ месеца,

За 9 месеца тръбаше да се създаде българска армия и источно румелийска милиция. За кадъръ на възникната българска армия се проектираше да се запълни българското опълчение. Този проектъ бъше провинтуванъ отъ най-благородна цель, защото за българскиятъ млади войници бъшеполезно да се слѣятъ при Стара-Загора, Шипка и Шейново, на гърди на които висѣха сребърни медали за отбраната на Шипка, а на мнозина — още и руски кръстове — доказателство за проявената извънредна храбростъ. Така щеха да се внесатъ въ душите на бъдащите бойци старите български бойни традиции. Но понеже отъ една страна, по известни съображения, опълченците съ съвиршването на Освободителната война тръбаша да бъдатъ разпуснати и освободени отъ военна служба, а отъ друга — въ редовете на опълчението нѣмаше достатъчно число длъжностни лица, които да послужатъ за кадъръ, то се наложи за тяхъ кадъръ, свърхъ основа, което можеше да доведе опълчението, остатъка да се вземе отъ руските окупационни войски. Въ началото на августъ 1878 г., бъха повикани навършилите 20—25 години възрастъ младежи; отъ тяхъ се взеха повече отъ 30,000 млади войници. Въпросътъ обаче за бъдащи български офицери бъше много сложенъ. За щастие тоя въпросъ се разработи бързо и най-自然而ливо, както това ще се види по-нататъкъ.

Формиране командата на волноопредъляющитѣ се въ Пловдивъ

Съставъ и началнически персоналъ на командата

Преди още да се знаятъ решенията и постановленията на Берлинския конгресъ относително бѫдещата сѫдба на тукъ що учреденото споредъ Санть Стефанския договоръ Българско Княжество, Императорския комисаръ въ България князъ Дондуковъ Корсаковъ, опасявайки се отъ политически изненади по въпроса за продължителността на оккупационния периодъ на рускитѣ войски, взема решение, като временна мѣрка, да се формира въ Пловдивъ една военна учебна частъ, съставена отъ български младежи, притежаващи най-малко четириклиласно образование. Цельта на това формирование бѣ да се даде на тия младежи една елементарна военна подготовка, за да могатъ да бѫдатъ произведени въ първи офицерски чинъ, ако политическите обстоятелства наложатъ това, за попълване офицерския съставъ на новосъздадената българска земска войска. Къмъ формироването на тая учебна частъ неречена първоначално „команда на волноопредъляющитѣ се“, се пристъпили къмъ срѣдата на юниятъ месецъ 1878 г. Презъ августъ команда първоначално броеше вече около 80 человѣка, вследствие на което бѣ преименована въ „рота на волноопредъляющитѣ се“, а къмъ датата на откриването на военното училище числото на волноопредъляющитѣ се достигна, както ще се види по-нататъкъ, 106 человѣка.

Понеже за формирането на командата не бѣ оповестено въ цѣлата страна, както се постѣпни по-

ижено при откриването на военното училище, въ нея постѣпниха на първо време младежи предимно отъ Южна България, които имаха възможность да участватъ за нейното формироване. Отъ Северна България постѣпниха само младежитѣ, които следваха въ открытата по-рано въ Пловдивъ школа за подготовката на чиновници по гражданското вѣдомство и съ отказаха да служатъ по това вѣдомство следъ завършване курса въ нея.

Висшиятъ контролъ иржководството на занятията въ командата бѣ повѣренъ на капитана отъ императорската гвардия Флейшеръ, по-рано началникъ на горепомѣнатата школа — високо интелигентенъ и съ широка инициатива офицеръ. За команденъ персоналъ бѣха назначени: командиръ на ротата капитанъ Строжевски, извѣнредно енергиченъ и трудолюбивъ офицеръ и за негови помощници: подпоручикъ Любавски, строгъ, педантъ, но крайно спрѣдливъ и прапорщикъ Боневъ, българинъ на руска служба. За подофицерски кадръ на ротата бѣха назначени единъ фелдфебель и четирима старши подофицери съ доказани отлични нравствени и служебни качества и съ бойна опитност, добита презъ време на войната.

Облѣкло и въоръжение.

Лѣтното облѣкло на волноопредъляющитѣ се бѣше: гимнастическа риза и панталони, бѣла фуражна, шинель и ботуши. За зимно облѣкло, следъ 15 септември се дадоха: установения за опълченскитѣ дружини мундиръ, нареченъ „болгарка“, черни шаени панталони, зимна фуражка и калпакъ. За отличие отъ другите войници, погонитѣ бѣха обшити наоколо съ българска трицвѣтна връвъ.

Оръжието, съ което бѣ въоръжена ротата, бѣ тѣй наречената тогава официално пушка „шестилнейная, скорострельная, заряжающаяся съ казенной части винтовка, система Крнка“, за различие отъ пушката „четирилинейная, скорострельная винтовка, Бердана“, съ която руската армия се превъоръжаваше.

Занятия.

Още отъ началото на сформирането на командата, занятията съ нея се произвеждаха извънредно усилено. Това се правеше съ огледъ на възможността да се наложи едно по-рано произвеждане на възпитаниците въ първи офицерски чинъ. Освенъ строевите занятия, три—четири часа презъ седмицата се четѣха и лекции по Топография—отъ щабъсъ-капитанъ Рябинкинъ и по Фортификация—отъ инженерния капитанъ Саранчовъ.

Когато, следъ подписането на Берлинския договоръ, стана известно, че руските оккупационни войски ще останатъ цѣли 9 месеца както въ Северна, тъй и въ Южна България и когато около срѣдата на августъ се появиха първите наредждания за основаването на военното училище, началството се ограничи почти изключително съ строевата подготовка на ротата, желаейки на всѣка цѣна да я представи съ успѣхъ на голѣмия строеви прегледъ на 30-и августъ по случай тезоименството на Царя Освободителя.

Участие на ротата въ прегледа на 30-и августъ 1878 г.

Въ този денъ прегледа бѣ назначенъ да стане въ 5 часа следъ пладне. Въ него вземаха участие освѣнъ намиращите се въ Пловдивъ руски войски, но и събраните на лагерь около града 11 дружини отъ новосформираната българска земска войска, на чело съ ротата на военноопределлящите се. Въ 4 часа частите почнаха да заематъ определените имъ място на полето западно отъ хълма Джендемъ тепе. Още отъ обѣдъ цѣлото население на града бѣше се стекло около мястото на прегледа, а западния склонъ на Джендемъ тепе бѣше буквально покритъ отъ хора и представляваше една голѣма пирамида, съставена отъ мѫже, жени и деца. Прегледа се командуваше отъ началника на българската земска войска, генералъ Шелиховски.

Тъкмо въ 5 часа, отъ къмъ гарата, покрай жеизоплитната линия, се зададе на конь императорския император, князъ Дондуковъ Корсаковъ, придруженъ отъ многообразна свита. Следъ като прие почетния рапортъ на командуващия прегледа и като обходи и поздрави частите съ празника, последните починаха да се престрояватъ и нареджатъ въ общата колона за преминаване церемониаленъ маршъ. Ротата мина, както и на репетицията въ предишния денъ, въ разгънатъ строй, при примѣрно равнение и абсолютно равномѣрна и спокойна крачка, за което се удостои съ похвални думи отъ страна на императора. Както капитанъ Флейшеръ, тъй и ротния и полурутните командири бѣха въ възторгъ отъ този успехъ на военноопределлящите се. Това бѣ една чест и напълно заслужена награда за тѣхните неуворими трудове и старания по подготовката на ротата въ тоя толкова кратъкъ срокъ и изразъ на изнанние у самите възпитаници на ротата за височината мисия, за която сѫ предназначени.

Следъ преминаването въ церемониаленъ маршъ, частите последователно заеха пакъ първите си места, следъ което князът прочете телеграмата подадена до императора отъ името на населението на руските войски и българската земска войска.

За ознаменование на това първо по рода си тържество въ България, при княза бѣха повикани военноопределлящите се Рачо Петровъ, Христо Поповъ, Стефанъ Александровъ и Петъръ Тантиловъ (и четиримата следвали и завършили по-рано курса на школата). Княза ги поздрави съ производство въ първи офицерски чинъ—прапорщикъ.

Участие на ротата въ бойно учение.

На следующия денъ, 31-и августъ, се произведе бойно двустранно учение само съ частите отъ българската земска войска и ротата на военноопределлящите се. Три дружини съ една батарея заемаха отбранителна позиция на западния склонъ на хълма

Бунарджикъ, а останалите части, заедно съ ротата и една батарея, настъпваха отъ къмъ западъ и атакуваха противника. Учението излезе много сполучливо

Следъ това частите бъха построени въ общъ строй и князътъ, като имъ благодари за констатирания успѣхъ въ туку-що произведеното учение, прочете получения отъ императора отговоръ на вчерашната поздравителна телеграма.

Прочитане приказа на княза предъ ротата.

На 1-й септември се получи и прочете предъ военноопределълящите се следния приказъ на княза къмъ Българската земска войска, къмъ който приказъ бъха приложени и преписи отъ разменените между него и Императора телеграми:

„Български дружиници отъ Пловдивския лагеръ.“

„Вчера, въ високотържествения денъ на тезоименството на Негово Императорско Величество Господаря Императора, азъ и хиляди Ваши съюзечественици бъхме свидѣтели на бодрия Ви изгледъ и на стройността на вашите редове, които минуваха предъ мене на прегледъ.“

„Азъ се радвамъ, че следъ като ви се прочете депешата отъ великия царь съ високо милостивите думи къмъ българското население, можахъ отъ името на Негово Величество да Ви благодаря за тоя блъскавъ успѣхъ въ военното образование, който вие сте достигнали въ толкова късъ време“.

„Азъ съмъ честитъ, че мога да засвидѣтелствувамъ това предъ господаря императора“.

„Вашите предшественици—дружиниците на българското опълчение — мажествено се сражаваха заедно съ славните руски войски, придобиха уважение-то на всѣкиго единого, комуто сѫ скажи честта и славата на високото име „войникъ“ и съ пролятата си кръвъ се показаха достойни борци за освобождението на Отечеството си“.

„До колкото бѣше възможно светата цель на тая борба не остана безплодна“.

„Вие сте повикани сега въ редовете на вашата народна войска, за да се браните сами отъ външни и вътрешни врагове“.

„Покажете се прочие достойни за това призвание, както съ мажеството си и храбростта си, когато трѣбва да се отблѣсне неприятеля, така и съ горещото си усърдие къмъ службата си, съ безкоризненото си поведение и съ строгата си дисциплина въ мирно време. Не забравяйте, че длъжността на войника не се ограничава само съ военни подвизи и че, освенъ това, той е длъженъ да биде представител на законността въ отечество-то си, като запазва въ него реда, спокойствието и безопасността на всѣки единъ гражданинъ“.

„Покажете се достойни за високото къмъ Васъ внимание отъ страна на Великия и Можествения Царь на родствената вамъ руска земя, който и отъ далечъ съ бащински грижи гледа вашите успѣхи и не жали срѣдства за създаването на народната ви войска“.

„Да живѣе освободителя на вашето отечество, великия господаръ на руската земя, императоръ Александъръ II“.

Императорски комисаръ на България,
Генералъ Адютантъ Дондуковъ Корсаковъ,

Премѣстване на ротата въ града.

Презъ първите дни на септември всички части отъ българската земска войска, на лагеръ около Пловдивъ, си заминаха за своите зимни местоквартирувания. Въ сѫщото време ротата на военноопределящите се бѣ премѣстена въ града и разположена въ Св. Троицкото училище. Тукъ редътъ на занятията бѣ промѣненъ. До обѣдъ се произвеждаха само строеви учения на полето, а следъ обѣдъ — изучване на уставите.

Любимата песнь на ротата.

При завръщане отъ занятие въ полето, волноопределяющитъ се пѣха винаги следната своя любима пѣсень:

Руский царь е на земята
Най-великъ, отъ всички пръвъ;
Руситѣ сѫ наши братя,
Наша плѣтъ и наша крѣвъ.
Ти бжди ни покровитель
И защитникъ, и спасителъ,
О! дѣржавни руски царь,
Ура, живъ бжди!
Ура, ура, ура, да живѣй.
Катъ Русия нѣма втора
Тѣй могжща на свѣта.
Тя е нашата подпора,
Тя е нашата висота.
Ти бжди ни покровитель и пр. . .
Намъ Русия е надѣжда,
Руски царь е наши спасъ.
Насъ други не ни поглежда,
Не помисля зарадъ насъ.
Ти бжди ни покровитель и пр. . .
Богъ поддѣржа силна мишка
И ржка спасителна.
Той е вржчилъ тѣмъ в'дѣсница
Сабля отмѣстителна.
Ти бжди ни покровитель и пр. . .
Руска сила, руска воля,
Руска крѣвъ и руски потъ,
Тѣ избавятъ отъ неволя
Наший паднали народъ,
Ти бжди ни покровитель и пр. . .
Нѣмци, френци, англичани,
Наши сѫ враждебници,
Сдружни съ нашитѣ тирани,
Наши сѫ изѣдници.
Ти бжди ни покровитель и пр. . .
Спекуланти сѫ омразни,

Интересъ имъ покажи
И вижъ дѣла имъ омразни
И чуфутскитѣ имъ лъжи.
Ти бжди ни покровитель и пр. . .
Родъ и вѣра, и идея
За Русия най-свети.
Нейнъ подвигъ зарадъ нази,
Благородна е цельта ѝ.

Ти бжди ни покровитель и пр. . .
Съсъ Русия днесъ съгласни
Да застанемъ братъ до братъ
И да станемъ съпричастни
Въ този неинъ подвигъ святъ.
Ти бжди ни покровитель и пр. . .

Въ съседство съ училището, дето квартируване ротата, се намираше кѣщата, въ която засѣданите учредената отъ европейските сили комисия, на която бѣ възложено изработването на органичния уставъ на създадената отъ тѣхъ подвластна на султана автономна областъ. Волноопредѣляющитъ се всѣки денъ изпѣваха всички въ единъ гласъ, предъ натрупващитъ се по прозорците членове на комисията, куплета отъ горната пѣсень:

Немци, френци, англичани
Наши сѫ враждебници,
Сдружни съ нашитѣ тирани,
Наши сѫ изѣдници.

Съ тая своя постѣжка волноопредѣляющитъ се изпѣваха постоянно своя протестъ за извѣршената въ Берлинъ неправда къмъ бѣлгарския народъ.

Участие на ротата въ прегледа произведенъ отъ генералъ Тотлебенъ.

На 5-и ноември въ Пловдивъ пристигна замѣстникъ на главнокомандуващия рускитѣ войски, генералъ-адютантъ Тотлебенъ, който замѣсти великия князъ Николай Николаевичъ, и на следующия денъ произведе строеви прегледъ на всички войски, намиращи се въ града. Ротата на волноопредѣляющитъ се, или както вече всички я наричаха „юнкерска рота“ (рота юн-

керовъ), застана на чело на дветѣ български дружини, квартируващи тогава въ Пловдивъ. При преминаване на частите въ церемониаленъ маршъ, тя мина въ разгънатъ строй при такова безупречно равнение и съ една равномѣрна крачка, безъ тласкания въ дѣсно или въ лѣво, както обикновено това се случва при марширане въ подобенъ строй, че произведе отлично впечатление на генерала. Следъ като минаха всички части, на ротата бѣ заповедано да премине още веднажъ въ сѫщия строй, защото при първото преминаване генералътъ, по недоглеждане, нарекъл юнкерите „ребята“ вмѣсто „господа“, като взелъ ротата не като учебна, а като обикновена строева часть. И при повторното преминаване на ротата, равнението крачката и спокойствието бѣха примѣрни, за което тя се удостои съ похвалния изразъ: „молодциами, господа“!

Следъ тоя прегледъ занятията въ ротата почти се прекратиха, защото се правѣха вече приготовления за нейното заминаване за София, за постъпване въ Военното училище.

Учредяване на Военното училище.

Предварителни разпореждания.

Следъ сключването на Берлинския договоръ, когато стана известно, че на рускиятъ окапационни войски се дава 9-месеченъ срокъ, считанъ отъ 9-и юни 1878 г. (денътъ на утвърждаването на договора, отъ всички сили), за престояването имъ въ Северна Южна България, императорскиятъ комисар изложи на началника на Военния отдѣлъ при управлението си генералъ-майоръ Золотаревъ да проучи въпросъ за учредяването на военно училище и да се направи всичко необходимо за неговото откриване. Въ резултатъ на това поръчение, още въ първите дни на юни биде изработено Положение за училището, както и подробна програма за приемния изпитъ, надлежно утвърдени отъ импер. комисаръ.

Къмъ 15 августъ бѣ обнародвано следното изявление отъ това положение, а по-късно — и самата програма, за сведение и ржководство на желаещите да постъпятъ въ училището младежи:

„Негово Сиятелство императорскиятъ руски комисаръ въ България вижда за необходимо да се устрои въ колкото е възможно по-късно време едно военно училище съ цель да образува офицери на земската войска“;

Като се вземе, обаче, въ съображение, че казаното военно училище нѣма да се отвори по-рано отъ идущий мѣсяцъ октомврий, но че е полезно да се извести на какви условия ще се приематъ млади юноши въ това заведение, затова се обявява следното:

1. Военното училище се устройва за да даде на млади момци, не по-маловръстни отъ 17 години, научното и стройно образование, които сѫ необходими за единъ офицеръ;

2. Въ училището постъпватъ ония млади момци, които желаятъ и които по образоването си сѫ свършили най-малко IV гимназиаленъ класъ;

3. Приетитъ въ училището ще се съдържатъ и учатъ на смѣтка на българското съкровище и ще се именоватъ юнкери;

4. Учебният курсъ въ училището се раздѣля на два класа: първи или общи и втори или специални;

5. Ученици се приематъ направо и въ двата класа после испитанието, което ще става споредъ една особено опредѣлена програма. Ония, които постъпятъ въ първи класъ, ще стоятъ въ училището две години, а ония въ втори класъ — една година.

Забележване: Като изключение, за първата година на отварянето училището, тия млади момци, които сѫ събрани сега въ командата на военноопредѣляющитъ, ще се приематъ въ военното училище безъ изпитъ. Преди началото на учебният курсъ, тѣ ще се изпитатъ само колкото да се види, въ кой отъ двата класа трѣба да постъпятъ.

6. Началото на изпититъ за приемането въ училището ще се обяви чрезъ губернаторитъ. Сега е нужно да знае всѣки, че за постъпване въ училището се изискватъ следнитъ документи:

а) Прошение на името на императорския комисаръ въ България за приемането въ военното училище.

б) Свидѣтелство за мѣсторождението и кръщенето.

в) Училищно свидѣтелство отъ заведението, въ което е получено образоването. Ако ученикътъ нѣма такова свидѣтелство, той, вмѣсто него, трѣба да представи отъ градската или селската община свидѣтелство, въ което да се казва, че ученикътъ се е учили въ еди-кое училище и свършилъ толкоини класа.

7. После свършването на курса въ училището всичкитъ юнкери, които дадатъ добъръ изпитъ и които сѫ се показали достойни по поведението си, ще се произвеждатъ отъ императорския комисаръ за офицери въ пехотата, артилерията, конница и саперитъ на земската войска.

Оценението на познанията ще се прави по нотната система и, споредъ тия ноти, и на основание на другитъ опредѣлени условия, се прави подраздѣлението на разряди, когато ще се пущатъ отъ училището.

8. Юнкеритъ отъ втори класъ, които свършватъ училищният курсъ неуспешно, се опредѣлятъ въ земската войска заunterъ-офицери. съ право обаче, че следъ шестъ месечно служене въ редоветъ, ще могатъ да бѫдатъ представени за офицери, въ началството ги намѣри за достойни.

9. Всичкитъ, които получатъ образование въ военното училище, на счетъ на съкровището, сѫ длѣжни да служатъ като офицери въ разстояние на една година, Ония, които сѫ били две и повече години, толкозъ време, колкото се опредѣли отпосле отъ българското княжеско правителство.

10. Вътрешния порядъкъ на всенното училище, равно правата и преимуществата на юнкеритъ, както и определенитъ въ заведението награди и изискания, ще се изложатъ въ особени наставления".

„Въ заключение, предизвестяватъ се всичкитъ млади момци, които иматъ намѣрение да влѣзатъ въ военното училище, което ще се открие, да не се явяватъ съ никакви прошения и да не подаватъ никакви молби, до дето не се появи официално обявление за отварянето. Никакво съдействие нѣма да се показва отъ страната на началствующитъ лица ни ония, които се явятъ преди време за постъпване въ военното училище, или относително за помѣщение, или денежни помощи, освенъ ако тѣ изявятъ желание да постъпятъ въ командата на военноопредѣляющитъ, която се образува въ Пловдивския лагеръ.“

Издаванието по онова време въ Пловдивъ вестникъ „Марица“, като прбликува горното обявление на Военния отдѣлъ въ своя брой 6 отъ 15 август 1878 г., придружава го съ следната твърде забележителна статия:

„Всички, които обичатъ България, всички, които желаятъ всѣсторниятъ успѣхъ на нашето отечество, ще прочетатъ съ вѣзищие известието, кое то стои въ официалниятъ отдѣлъ относително до отварянето на едно военно училище“.

„Нѣма да бѣдемъ далечъ отъ истината, ако кажемъ, че съ отварянето на това военно училище се туря основния камъкъ на нашата щастлива бѫдещност. Нашето мнение всѣкога е било, че първото условие за напредъкътъ на една държава въ днешните времена е нейната военна сила, защото първото нѣщо, за което трѣбва да се труди единъ народъ, то е да оздрави сѫществуването си, а първото условие за сѫществуване е военната сила.“

„Особено за насъ българитѣ военната сила е необходима за нашето сѫществуване. Родопското възстание, Босненското възстание, сѫ очевидни признаци, какво ние трѣбва да чакаме на нашите граници отъ турцитѣ, които ни обикалятъ отъ всичкитѣ почти страни и които нѣма никога да забравятъ омразата, която иматъ противъ насъ. Тази омраза, ако да бѣдеше само платоническа, насъ малко щѣше да е грижа; по злощастие, обаче, ние не трѣбва да имаме нито най-малкото съмнение, че тѣ ще ни я заявятъ на дѣло. Както днесъ въ Родопските гори, тѣй и въ бѫдеще, тѣ ще проваждатъ най-вѣрлитѣ си бashiбозуци и черкези да колятъ пограничните наши единородници, да грабятъ имотътъ имъ и палятъ селата имъ. Тѣ ще правятъ това и на западните граници отъ кѣмъ Приренъ и никога нѣма дасе лишатъ отъ английски офицери, които да водятъ тия кръвопийци и да имъ показватъ какъ по-искустно да изтрѣбватъ християнитѣ. Отъ друга страна, тѣ ще намѣ-

тиятъ всѣкога Лайардовци*), които да оправдаватъ на планета и да ги представяватъ на Европа като предизвикани отъ български мними жестокости. Нашето правителство ще се бомбардирва тогазъ всѣки денъ съ ноти отъ европейските сили, които ще го пориватъ, че му искатъ разяснения и че го гробятъ съ наказания и то ще трѣбва да напусне съвсемъ вътрешното управление, за да се оправдава всѣ европейските сили, за да отговаря на нотите имъ, за да прави издирвания ту на тази граница, ту на друга“.

„Днесъ турцитѣ го правятъ въ Родопските гори. Тѣ го правятъ и въ Босна, дето не можатъ да кажатъ, че австрийцитѣ сѫ сторили жестокости, а години сѫ правили сѫщото други паднали правителства, други политически партии. Тѣй напр., съединението на Италия, въ Сицилия три наредъ хайдушки чети опустошаваха страната и падналото Неаполитанско правителство се гордяше да убеди Европа, че това не сѫ бандити, а революционери неблагодарни отъ новото италийско правителство, исто както днесъ и Лайардъ прави Европа, че родопските бashiбозуци, които (английски агенти**) водятъ на грабежи и убийства, сѫ политически възстаници, жертва на българските жестокости. Сиречъ, тия кървави интриги не сѫ нѣщо ново, измислено сега нарочно за българитѣ; подобни интриги всѣкога сѫ сѫществували когато е сѫществувала нѣкой интересъ да се спѣже управлението на една държава, да се унищожи даже нейното сѫществуване. Че има много, които искатъ унищожаването на новия порядъкъ въ Изтокъ, които не могатъ да си правятъ сѫществуването му на новославянското, на българското княжество и които, следователно, ще се стараятъ да видятъ по-скоро неговото изчезване отъ света, за това има ли нѣкое съмнение!“

*) Лайардъ — Английски посланикъ въ Цариградъ.

**) Сенклеръ — Запасенъ майоръ отъ английската армия.

„Ние тута говоримъ за дребните неприятности които тръбва да очакваме на нашите граници, дали нѣма да имаме и по-голѣми? Дали наши съседи, които всички смѣтаха да се увеличаватъ нашия грѣбъ, ще ни оставятъ спокойни? Дали ѝ които загубиха въ насъ най-изобилниятъ си извор нѣма да търсятъ причини за да ни покорятъ отново“.

„Единствениятъ цѣлъ за нашето спокойствие войската, а войска безъ учени и способни офицери е немислима. Затова и ние се радваме чрезвичай на отварянето на първото българско военно училище.“

„Ние тръбва да покажемъ на нашите неприяли, че се готвимъ да ги посрещнеме както имѣ прлича, когато се осмѣлятъ да ни посетятъ; и тогава е въроятно, че нито въ Родопските планини, нито надъ гите граници, ще има възстаници съ английски офицери, нито пъкъ други нѣкой ще ни закачи. Зато и българската младежъ тръбва да посрещне отварято на военното училище съ патриотическо съчувство и да отговори на надѣждитѣ, които се възлагатъ на нея отъ високопоставените лица, които управляватъ Отечество ни“.

„Военното училище, споредъ горното официално известие, ще се отвори презъ месецъ октомври. Днесъ, обаче, съществува тукъ въ Пловдивъ единъ видъ военно училище, не тъй пълно като ще бѫде бѫдащето, но доволно добре наредено, за да може да приготви учениците за практираното военно училище. Сегашното е една учебна дружина, въ която сѫ постъпили до създало около 80 доброволци, интелигентни и родолюбиви момци, които сѫ свършили отъ 3—6 класъ нашите училища и други, обаче, пристигатъ всъщност на денъ. Тъмъ се преподава, освенъ стройното учение и нѣкои военни науки, по-много практически, като напримѣръ: правила за укрепленията табии, правила за топографически снимки, планове, употреблението на геометрическите инструменти и пр. Една дума, бѫдащето военно училище има вече г

лон една част отъ възпитаниците, които то ще пригответи за достойни бранители на нашето отечество и на народната свобода“.

Програма на встѫпителния изпитъ.

Скоро следъ това известие, отъ Военния отдѣлъ на императорското комисарство се публикуваха следните известия и програма за встѫпителния изпитъ въ Софийското военно училище:

„Негово Сиятелство императорски росийски комисар въ България утвѣрди общото положение за Софийското военно училище и програмата за постъпването въ двата класа на реченото училище. Нижеследующата програма се обнародва за сведение на всички млади българи, които желаятъ и иматъ право да постъпятъ въ военното училище. За времето на наченването на приемните изпитания ще се обнародва особено официално обявление.“

ПРОГРАМА

на приемното изпитание за постъпване на младите българи въ двата класа на Софийското военно училище.

Въ долния класъ.

По Закона Божий. Общите основания на християнската религия. Обяснение на молитвата господня и раздѣлението й. Обяснение на символа на вѣрата и на десетъ-тѣхъ заповѣди.

По Руския Езикъ. Умѣніе на свободно и правилно четене на печатаните книги. Разборъ на прочетеното. Правилно писане подъ диктовка.

По Български Езикъ. Граматически разборъ. Написване на съдѣржанието на прочетеното.

По Математика—Аритметика. Понятие за цѣлото и дробно число, за отвлечената и именованата нумерация. Действията надъ простите числа и надъ

дробитъ, прости и десетични. Смесените и периодически дроби. Знаението на главните мърки на въса, на дължината и на емкостта, приети въ Русия и въ България. Решение на задачи.

По География. Да се покажатъ на картата: частите на свѣта, океаните, по-главните морета, езера, рѣки, гори, по-главните господарства въ всичките части на свѣта и всички столични градове въ Европа. Границите на княжеството и на областите на Балканския полуостровъ, пространството, числеността и етнографически съставъ на населението на всѣка отъ тѣхъ.

По История. Произходънието на българския народъ, разселването на българите. За образуването на българското царство. Войните съ Византия. Кирилъ и Методи; кръщаването на българския народъ. Вътрешното състояние на българското царство при царя Бориса и при царя Симеона. Сношенията съ съседите. Златния вѣкъ на България. Влиянието на Византия. Българската църква. Падането на българското царство. Освобождението на България изъ подъ властта на Византия. Борбата съ Византия. Второто падане на българското царство. Второто освобождение на България изъ подъ властта на Византия. Царуването на Ивана I-й и на Иванъ Асенъ II-й. Състоянието на България при тѣхните приемници. Разпадането на българското царство и завоеванието на България отъ Турците. Вътрешното състояние на България и битътъ на българите въ времето на 500 годишното турско иго. Състоянието на българската църква въ времето на турското иго и нейното управление.

Въ горния класъ.

По Законъ Божий. Програмата на долния класъ. За тайнствата на светата православна църква.

По Руски Езикъ. Умѣніе на свободно и правилно четене по печатни книги и по ръкописъ. Рассказъ на прочетеното. Граматически разборъ. Правилно писане подъ диктовка,

По Български Езикъ. Граматически разборъ. Написване съчинение на зададена тема.

По Математика—Аритметика. Програмата на долния класъ. Действията надъ именованите числа. Правилото на дружеството. Просто и сложно тройно правило, Правилата на смѣсянето.

Алгебра. Решение на аритметически задачи алгебрически, съ замѣняването на дадените числа съ букви. Значението на коефициента и на показателя. Едночленъ и многочленъ. Съединението на подобни едночлени. Сложение, изваждане и умножение на едночлените и многочлените. Квадратътъ на двучленъ. Произведенето на сумата на две количества, помножено на тѣхната разность. Возвисение на едночленъ въ степень. Возвисение на многочлени въ квадратъ. Извлѣчението на квадратните корени отъ числата. Решение на уравненията отъ първата степень съ едно неизвестно.

Геометрия. Пряма и кръгова линия. Измѣрване на прямата линия. Единицата на избрката. Прямолинейните жгли и свойствата имъ. Измѣрение на жглите. Единицата на мърката на жглите. Свойствата на перпендикулярните и наклонни линии. Равенството на триъгълниците и свойствата имъ. Свойствата на паралелните линии. Зачетириъгълниците и многожгълниците изобщо. За кръга. Свойствата на хордите, на съчащите, касателните и измѣрването на жглите, съставляеми отъ тѣзи линии.

По География. Програмата на долния класъ. Градовете, рѣките, горите, важни пътища на съобщенията и търговските пунктове на България и на Източна Румелия и на Македония.

По История. Кратъкъ очеркъ отъ историята на древния миръ, на египтяните, вавилоняните, фини-

киянитѣ, гърцитѣ и римлянитѣ. По-подробни сведения изъ историата на новитѣ народи, особено на руския.

Изборъ на помѣщение и вътрешно разпределение на училището.

Въ София, следъ освобождението, имаше само две колко годе по-голѣми и солидни здания: бившиятъ конакъ на мютесарифа и бившата турска военна болница. Конакътъ бѣ отреденъ за дворецъ на бѫдещия князъ на България. А болницата, която се намираше вънъ отъ града (на мястото дето е построенъ сега военния клубъ) бѣ отредена за Военното училище. Тя се състоеше отъ 5 голѣми отдѣлни едноетажни сгради, разположени терасообразно една задъ друга и съединени помежду си съ покрити проходи. Първите две сгради бѣха отредени за класни стаи. Тукъ се намираха дежурната стая канцеларията на инспектора на класовете, залата на учебния комитетъ и преподавателската библиотека и читалня. Следующите две сгради бѣха отредени за спални, а най-задната—за трепезария и приеменъ покой. Източно отъ тия сгради имаше още нѣколко малки постройки: за кухнята, ротния складъ, канцеларията на училището и за жилище на началника на училището и другите началстващи лица.

Помѣщението можеше да побере само около 200 възпитаника и за толкова именно е уредена и вътрешната му обстановка.

Обявление за започване приемнитѣ изпити.

Въ края на октомврий 1878 г. се публикува следното

„ОБЯВЛЕНИЕ
отъ дирекцията на Военното училище въ София.

„На 15 идущий ноември ще се започнатъ изпитанията за приемането въ Военното училище въ

София, съгласно съ програмата, която се обнародва въ 16-и брой на в. *Марица*. Ония младежи, които искатъ да постигнатъ въ това заведение, трѣбва да идватъ въ София и да се представятъ на училищното настоятелство преди този денъ, като се съобразятъ съ наставленията, обнародвани въ 6 брой на *Софийски вестникъ*“.

Позивъ отъ редакцията на „Марица“.

По поводъ на това обявление редакцията на в. *Марица* печата въ своя брой отъ 15-и ноември следните позивъ къмъ българската младежъ:

„Следъ нѣколко дена, както го известихме по-горе, ще се отвори въ София първото българско военно училище“.

Нуждно ли е да доказваме крайната важност на това училище? Може ли да съществува въ свѣтъ по-живо сладкорѣчие въ полза на това военно училище, отколкото вълненията, на които ние съндили преди нѣколко дена, вълнения душевни, породени отъ опасността, която ни се предвиди предъ очите за възвръщането на турската власт въ България?“

Омразата на европейцитѣ противъ ония славянини, които не сѫ предатели на родътъ си, е безкрайна и непонятна въ всичката си жестокостъ за добрущиято, за простото българско сърдце; тѣ не са съндили се радватъ на нашите злащия и уважаватъ ония, които ни правятъ зло, но сами даже туриятъ всички възможни спѣнки въ старанията ни да избъиемъ единъ человѣчески животъ, или да напреднемъ въ образоването.“

„На тия хорица, на които библията и евангелието не падатъ отъ рѣчетъ, не е още достатъчно нашите 500 годишно робство; за тѣхъ кланетата въ Батаикъ, Перущица сѫ праведни наказания на господаря къмъ непослушния робъ и когато Русия отвън война на турските варвари, Цариградъ се наводни съ английски пушки, топове и муниции. Щаб-

нитѣ офицери на Сулейманъ паша бѣхавсички ропейци и този герой—опустошителъ, който се личи само въ изкустното клане на неоружени х стияни, щѣше да се прослави като единъ отъ ст поветѣ на турската империя, ако да не бѣше поб налъ отъ Пловдивъ съ двадесетъхъ си хил войска, уплашенъ отъ 80 казака. Бенкеръ паша онова време бѣ дѣсната ржка на Сулейманъ”.

„Европейцитѣ, като не успѣха да унищожи щасието на славянитѣ върху бойното поле, съедиха силитѣ си въ Берлинския конгресъ за да сеятъ всѣки напредъкъ на славянските народности. Тѣ решиха, щото турцитѣ да следватъ свирепоститѣ въ Македония; тѣ решиха да дадатъ върху онай час отъ България, дето бѣха станали на 1876 най-многобойни кланета, една пародия отъ автономия, ко то да служи за постоянни стълкновения между турските власти, които си знаятъ тѣхното и българите, които мислятъ, че иматъ правдини; тѣ решиха и се основе едно княжество българско, но то да и надъ главата си постоянно една брадва, която да грози на смърть всеки часъ: това сѫ турските ганизони, сиречъ скривалището на злодейтѣ и убийтѣ, подстрекателитѣ на възстания въ турското селение. Нигде миръ, нигде спокойствие, нигде възможностъ за напредъкъ!“

„Европа, намѣсто да вземе въ съображение ми ния характеръ на нашия народъ, неговата любо къмъ мирнитѣ занятия, осжида ни на постоянна бо ба; тя ни принуждава да станемъ единъ воинствен народъ, за да можемъ да си вардимъ кожата отъ безбройнитѣ неприятели, които ни окръжаватъ, да избѣгнемъ едно ново подпадане подъ вѣковната нашъ врагъ, който нѣма никога да забрави, че е гоилъ отъ нашия потъ и който ще се старае всички да грабне отново една такава тѣлъста плячка. И защо да не се старае? Европа ли ще му запрети?“

„Ние не трѣбва да забравяме, че ако днес Европа се склони да отстѫпи и това малко, което Русия доби за насъ съ огромни жертви, тя го пра-

ви иключително защото знае, че рускиятъ народъ и Гюловъ и на една нова война за да уварди спешеното, силитѣ, ако не бѣха увѣрени въ това, тѣ иначе да търпятъ ни една минута малкото правдини, които нашето отечество добива; тѣ щѣха да искатъ неизвестното възвръщане на султановата власт до салагин Дунавъ, разбира се, подъ нѣкое лъжовно название, което да имъ позволи да се хвалятъ съ изящното си човѣколюбие“.

„Ще ли бѫде Русия всяко готова да отвори война на Турция за нашата защита? Не ще ли тя иначе да се случи заплетена въ нѣкоя европейска или азиатска война, която да не ѝ позволи да ни притече на помощъ? — Безкрайна глупостъ ще е да предположи човѣкъ невъзможността на подобни случаи. Тогава какво ще стане съ насъ? Турция нѣма да ни подсеби тѣй както и Германската Алазъ и Лотарингия; ако тя предвземе едно такова нападение, кой ще ѝ се противопостави? Несъмненно, лордъ Бикънсфилдъ!“

„Ние на Европа не можемъ да противостоимъ, и на външността за насъ отъ тамъ е най-малка; ние да се боимъ преимуществено отъ Турция; а таи сила ние лесно ще можемъ да противостоимъ, ако си организираме военната сила, войската. Ние ще можемъ даже да олучшимъ днешното и незавидно положение, ако имаме войска редовна и на равна степень отъ къмъ образоването съ войските на другите образовани държави. Защото тази наша военна сила ще ни спечели съюзници, и помошта на които ние ще можемъ да постигнемъ народната си програма“.

„Една войска се счита за образована, когато нейните водачи офицери сѫ образовани. Ние заиндираме днесъ на младите наши еднородници, които иматъ възможностъ да си образуватъ едно българско поприще, което съ духъ и трудолюбие ще докара човѣка до най-високите степени на властта и да го направи една подпорка на отечеството. Въ военната служба човѣкъ захваща

отъ много низко, но въ никоя друга кариера той нѣма толкова случаи да си развива умственитѣ дарби и да се усъвършенствува и въ никоя друга служба той не може да принесе на народа такава огромна полза, както въ войската, когато той се старае да бѫде полезенъ.

„За днешното поколение, обаче, има други по-благородни причини за постигването въ войската, отколкото постигането на едно завидно поприще. Днешното поколѣние, което се избави съ чужди жертви отъ робството и прие сладката свобода на готово, трѣбва да покаже на потомството, че е имало поне доволно чувство, доволно сърдце, за да принесе нужните жертви, чрезъ които да запази тази свобода и да уяки народната независимостъ, ако не ще да остави въ историята на своето място само едно леке. Не, замѣсто срамно леке, днешното поколѣние ще остави въ историята славни страници. Ние на това сме увѣрени и за доказателство имаме готовността, съ която нашият народъ прие военната служба и множеството на доброволците, които сѫ въ редовете на народната войска, готовность, която удиви нашите приятели и неприятели. За доказателство ни служи още и числото на младите интелигентни момчи, които влѣзоха по-преди въ юнкерската рота, съ една свята ревностъ и които сега ще постигнатъ въ военното училище въ София; за доказателство ни служи още похвалното родолюбие и чувството на самопожертвуване, които блещатъ на всѣкїдѣ въ отечеството. За това, щастлива българска младежъ, въ София! Тамъ е за тебе честъта и славата!“.

Главниятъ редакторъ на вестникъ „Марица“, господинъ Гр. Д. Начевичъ, който живѣше тѣкмо срещу училището, въ което се помѣщаваше ротата въ Пловдивъ и който имаше възможность да наблюдава ежедневно живота на военноопределѧющи-тѣ, има щастливата мисъль, да изпрати на последните нѣколко броя отъ вестника. Излишно е да се казва какво грамадно и ползотворно влияние оказа тая статия на бѫдещите възпитаници на Военното у-ще.

Линирането на ротата за София

Изпращането на гарата.

Предъ видъ на предстоящето откриване на училището, получи се заповѣдъ ротата да отпътува на ноемврий по желѣзницата до Т. Пазарджикъ, а въ тамъ за София — по шосето.

Тѣкмо въ 3 часа военноопределѧющи-тѣ потеглятъ къмъ гарата, окичени съ цвѣти и пѣейки своя любима пѣсенъ: „Руский царь е на земята“ и следъ половинъ часъ тѣ бѣха вече тамъ. На гарата присътствува множество генерали, офицери и граждани изпращане на ротата.

Въ 4 часа влакътъ пристигна. По една щастливиностъ въ сѫщия влакъ пѫтуваше и императорският комисаръ, връщайки се презъ Цариградъ и Ливадия, дето е ходилъ на докладъ при Императора. Появяването на князъ бѣ една изненада за военноопределѧющи-тѣ на гарата. Следъ като поздрави гарата, той отиде при генералитѣ и гражданитѣ, а гарата зае своето място въ вагонитѣ. Потеглюването на влака бѣ съпроводено съ гръмогласно и прогълътително ура. Изпращането и благопожеланията, отправени къмъ князъ и ротата, се слѣха въ едно.

Посрещане на ротата въ София.

На 19 ноемврий, недѣля, около 3 часа следъ полдне, ротата пристигна предъ София и се спремъ отъ града, построена въ разгънатъ фронтъ въ очакване на високото началство. Следъ малко прѣвъ пристигна началникътъ на училището, гвардииенкнятъ капитанъ Флейшеръ, а следъ него — и на-

чалникът на Военния отдѣлъ генералъ Золотарев. Следъ тѣхъ пристигна и музиката на Пензенския полкъ. Най-после се зададе князът, придруженъ отъ старшиятъ началници въ гарнизона и многобройна свита (всички на коне) и отъ княгинята (въ кола). При привѣтствията на воноопредѣляющитъ отъ княза музиката засвири „Напредъ ни чака слава“.

Следъ това ротата бѣ поведена къмъ града. Съ пристигането предъ училището, тя бѣ спрѣнастъ фронтъ срещу входа. Тукъ на вратата се появи Негово Високопреосвѣщенство Софийскиятъ митрополитъ Милетий, който съ една кратка но прочувствена речь, като отдае всичката заслуга за откриването на училището, което има за цель подготвянето и попълването съ българи офицери на българската войска, на великата милост на Негово Императорско Величество Александър II, както и на княза, за неуморимитъ му старания и грижи въ това дѣло, той привѣтствува воноопредѣляющитъ съ „добре дошли“ и се обѣрна къмъ тѣхъ съ следнитъ думи: „Тукъ присѫтствующитъ виждатъ въ вашето лице, господа юнери, радостта, защитата и гордостта на многострадалното ни отечество“. Речта се завърши съ молитва за дългоденствието на Царя Освободителя и за здравето и щастието на княза.

Следъ това ротата бѣ въведена въ училището, като при входа воноопредѣляющитъ бѣха поржени съ светена вода отъ митрополита.

Воноопредѣляющитъ на обѣдъ.

Следъ като воноопредѣляющитъ оставиха оръжието и снаряжението си въ спалните и се почистиха, тѣ бѣха отведени въ трапезарията, дето по нареждането на княза бѣ приготвенъ богатъ и разкошенъ обѣдъ. Прочете се предобѣдната молитва. Презъ всичкото време на обѣда князът и княгинята непрекъснато обикаляха маситъ и проявяваха къмъ воноопредѣляющитъ такова сърдечно внимание и такива нежни грижи, каквито могатъ да се

западжатъ само у безграницно любящи своите деца родители.

Къмъ края на обѣда князът дигна тостъ за дългоденствието на императора и втори тостъ за юнкеритъ, като добави, че той е дълбоко уваженъ, какво тѣ напълно ще оправдаятъ надѣжността, които българския народъ възлага на тѣхъ. Князът на училището дигна тостъ за княза, като добави, че именно нему се дължи всичката заслуга и благодарностъ за откриването въ България на първи храмъ на военното образование на българската младежъ, а обрѣщайки се къмъ князът, той ѝ благодари отъ свое име и отъ името на юнкеритъ за живото участие, което тя взема въ името на тържество. Най-после, генералъ Золотаревъ пие тостъ за княза, като го увѣри, че той е дълбоко убеденъ какво юнкеритъ ще оправдаятъ националните старанията и грижите, които Негово Сиятелство полага за да се потготвятъ отъ тѣхъ достойни и премърни въ всѣко отношение офицери. Той притежава вниманието на юнкеритъ и къмъ капитана на училището, въ когото тѣ ще намѣрятъ не само единъ отличенъ началникъ, но единъ безподобенъ наставникъ и учитель. Следъ тия наздравици князът, княгинята и генералъ Золотаревъ се оттеглиха, а следъ тѣхъ напуснаха трапезарията и останалитъ началствующи лица и гости.

Произвеждане приемнитъ изпити.

Съгласно публикуваното отъ страна на Военния отдѣлъ презъ октомврий обявление, за което се споминая по-рано, къмъ 15 ноември се явиха за постъпване въ училището 180 человѣка отъ дружините и 130 младежи граждани. Къмъ тѣхъ трѣбва да се прибавятъ и 106-тѣ воноопредѣлящи (или четиридесета офицери произведени на 30 августъ), или всичко 416 человѣка. Предъ видъ на тоя грамаденъ напливъ на кандидати, управлението на училището се намѣри въ трудно положение, защото то

очакващо да се яватъ най-много 100-150 човѣка освенъ волноопредѣляющитѣ, а се явиха 310 човѣка. Освенъ това положението се осложняваше отъ повече като се вземе въ внимание, че училищното помѣщеніе, поради своята тѣснота, не може да побере повече отъ 200 възпитаници. За това, въто бѣ решение приемния испитъ да се произведе по възможность по-строго, като му се даде характеръ на конкурсъ за да може да се приематъ въ училището по-добре подготвенитѣ, особено за старшия класъ. По сѫщитѣ съображенія, предвидените въ Положението за училището улеснение и съходителностъ въ изпититѣ за волноопредѣляющите остана написано само на книга. Въпрѣки, обаче, та мѣрка, резултатитѣ отъ испититѣ показваха, че издѣжалитѣ съ успѣхъ испита сѫмъ много повече отъ 200 човѣка. Всичко 416 кандидати заявиха да държатъ и пить: отъ волноопредѣляющите се — за старшия класъ 51 и за младшия 55; отъ командированитѣ отъ дружинитѣ — за старшия класъ 46 и за младшия 13 човѣка; отъ новоявилитѣ се — за старшия класъ 33 и за младшия 97 човѣка, или всичко за старшия класъ — 130, а за младшия 286 човѣка. Отъ тѣхъ издѣржаха съ успѣхъ изпита за старшия класъ — 123 и за младшия класъ — 216 човѣка. Остатъка до 416 човѣка (77 младежки) бѣха принудени за неудовлетворили изпититѣ и за младшия класъ и тѣ бѣха принудени да се завърнатъ подъ моветѣ си. Училищното управление, обаче, намѣрило числото на издѣржалитѣ за старшия класъ недостатъчно и реши да избере, отъ тия който държаха изпитъ за младшия класъ, получилитѣ на добри бележки и ги зачисли въ старшия класъ. Такива се оказаха всичко 39 човѣка. По тоя начинъ числото на възпитаниците въ старшия класъ стана 162 човѣка, а тия въ младшия класъ — 177 човѣка. Но, както се каза и по-горе, помѣщеніето на училището не можеше да побере повече отъ 200 човѣка. Тогава началникътъ на училището реши, въ училището да се настанятъ цѣлия старшия класъ —

162 човѣка и 38 човѣка отъ младшия класъ да се настанятъ въ артилерийските казарми (намиращи се около сегашната инодалната палата), отъ дето ще идватъ въ училището и посещаватъ учебнитѣ часове, а за останалите 84 човѣка той помоли императорския комисаръ да ходатайства предъ Военното министерство въ Петербургъ да бѣдатъ приети въ рускитѣ юнкерски училища, което ходатайство биде удовлетворено. Но този начинъ, този труденъ въпростъ можа да получи задоволително разрешение.

Старшия класъ бѣ раздѣленъ на 4 класни отдѣления, като четвъртото отдѣление се състави отъ преведенитѣ отъ младшия класъ 39 юнкери.

Началнически и преподавателски персоналъ.

Началническиятъ персоналъ на училището бѣ следниятъ:

Гвардейския капитанъ Флейшеръ — началникъ на училището;

Гвардейския щабсъ-капитанъ Рябинкинъ — инспекторъ на класоветѣ;

Подпоручикъ Шавринъ — адютантъ-ковчежникъ;

Капитанъ Строжевский¹⁾ — командиръ на ротата;

Гвардейскиятъ поручикъ Мининъ — командиръ на 1 взводъ;

Подпоручикъ Любавский — командиръ на 2 взводъ;

Подпоручикъ Казъеръ де Пасъеръ — командиръ на 3 взводъ;

Прапорщикъ Боневъ — командиръ на 4 взводъ.

¹⁾ Въ началото на 1879 г. замѣненъ съ командира на 1 взводъ поручикъ Мининъ.

Командния персоналъ на ротата:

От лъво на дясно:

Подпоручикъ Мининъ — командиръ на 1 възводъ, подпоручикъ Любавский — командиръ на 2 възводъ, капитанъ Строжевский — командиръ на ротата, поручикъ Казъеръ де Пасъеръ — командиръ на 3 възводъ, прапорщикъ Боневъ — командиръ на 4 възводъ, подпоручикъ Шавринъ — адютантъ-ковчежникъ на училището.

Преподаватели:

Полковникъ Плеве — по Тактика;
Полковникъ Каменецкий — по Тактика;
Капитанъ Язвинъ — по Полска Фортификация;

Шабстъ капитанъ Рябинкинъ — по Топография и гидрономия;

Капитанъ Котелниковъ — по Начална Военна Администрация;

Поручикъ Гонорски — по Ржично Оржжие и Артилерия;

Подполковникъ Шадурски — по Военно Углавно Право;

В. Василевъ — по Математика;

В. Поповичъ — по Руски и Български Езици и Българска История;

Свещеникъ Пономаревъ — по Законъ Божи;

Дръ Молловъ — по Военна Хигиена.

Освенъ това, възводните командири занимаваха времето съ изучаването на военни устави.

Теоритически занятия.

Теоритическите занятия започнаха още на следващия ден, 27-и ноември, отъ освъщаването на училището и се произвеждаха ежедневно по 4 часа преди обядъ, освенъ изучаването на уставите, което съществуваше следъ обядъ въ дните, когато, поради лошо време, занятията на полето не можеха да се производят.

Бележките по успѣха на юнкерите се правѣха по 12-балната система. Всѣка вечеръ следъ вечерната провѣрка се прочитаха предъ юнкерите полутора часа презъ деня бележки. Тая мѣрка оказваше благотворно влияние върху успѣха на юнкерите, понеже предизвикваше у тѣхъ съревнование за по-добро приготвяне на уроците, за да се получаватъ по-добри бележки.

Строеви занятия.

Строевите занятия се произвеждаха ежедневно преди обядъ на полето.

Както тия, тъй и теоритическите занятия продължиха непрекъснато до производството на випуска въ офицери.

Освещаване на училището.

Целиятъ ден 25-и ноември бѣ употребен въ пригответие за тържеството, което предстоише да се извърши на следния ден.

26-и ноември — недѣля. Тоя ден братският руски народъ празнува памѣтта на св. великомъченикъ и победоносецъ Георги, вместо на 23 април — сега 6-й май, — както ние го празнуваме. Същия ден е празника на руския воененъ орденъ за храбростъ, който носи и името на тия светия. По този случай, следъ божествената литургия въ катедралата църква Св. Недѣля, се произведе парадъ въ двора на църквата, въ който парадъ взеха участие руски кавалери на ордена за храбростъ отъ квартируващи въ София Пензенски и Козловски полкове — около 500 человека — а така сѫщо и юнкерската рота, въ която се намираха нѣколко кавалери на ордена, като бивши опълченци, наградени презъ време на войната. Следъ свършването на парада митрополитъ се обѣрна къмъ кавалерите на ордена съ нѣколко прочувствени думи, съ които изказа благодарността на българския народъ за показаното отъ тѣхъ юначество въ боеветъ.

Следъ свършването на парада и преминаването на частите въ церемониаленъ маршъ, образува се духовно шествие, на чело на което се носи иконата на св. Николай Софийски. Въ шествието учествуваха, освенъ Софийскиятъ митрополитъ, още Охридскиятъ Натанаилъ, цѣлото Софийско духовенство, князътъ и княгинята, висшите войскови началници представителите на гражданските власти и множество граждани отъ двата пола. Юнкерите образуваха подвиженъ шпалиръ отъ дветѣ страни на шествието. Улиците, отъ църквата до училището, които трѣбаше да мине шествието, бѣха буквало препълнени съ народъ.

Следъ пристигането на процесията въ училището, пристъпи се веднага къмъ отслужването на молебенъ съ водосветъ въ специално приготвената за тази зала. Следъ молебена и поржсането на юнкерите, князътъ покани гостите на закуска въ следната зала. Последната бѣ разкошно украсена съ портретите на Царя Освободителя, наследника, князъ Дондуковъ — Корсакова, окръжени съ вѣнци съ живи цветя, съ руски и български флагове и различни украсения отъ оръжия и тѣхните части оканчани по стените. Следъ закуската се произнесоха тостове: отъ князя за здравето и дългоденствието на Царя Освободителя, който тостъ бѣ последванъ съ руски химнъ „Боже Царя храни“, изпѣянъ отъ юнкерите, и за здравето на наследника; отъ началника на училището — за здравето на княза, като напомни на присъствующите, че заслугата и благодарността за откриването на това военно-учебно заведение се дължатъ единствено и изключително на му и на неговия помощникъ по управлението на училището въ България, генералъ майоръ Золотаревъ; и отъ последниятъ — за здравето на княгинята, като въ сѫщия моментъ единъ отъ юнкерите й поднесе разношерен букетъ отъ живи цветя.

Следъ свършването на закуската князътъ попечи гостите въ трапезарията на юнкерите, дѣто той се обѣрна къмъ последните съ следната речь:

„День св. побѣдоносца Георгія избранъ для открытия первого въ свободной Болгаріи военного училища. Да послужить же залогомъ славы и счастья нового Болгарского земского войска. На васъ первыхъ учениковъ Этого училища лежитъ святая обязанность внести въ ряды молодаго войска вашего тѣ правила чести, тѣ основы порядка и дисциплины, то чувство исполненія долга, которое составляетъ прѣость и силу каждого войска. Я увѣренъ, что каждый изъ васъ сознаеть высокую задачу выпавшую на вашу долю и оправдаетъ заботы о васъ Великаго Государя нашего и надежды всего болгарскаго народа, на славу и счастіе дорогой многостраж-

Строеви прегледъ на генералъ Тотлебенъ.

На 13 декемврий 1878 г. късно презъ нощта пристигна въ София главнокомандуващия генералъ-интенданть Тотлебенъ и на следующия ден произвеждаше прещаленъ строеви прегледъ на войскитѣ намиращи се въ града. Въ прегледа взеха участие: ротата отъ Военното училище, рускитѣ Пензенски и Новгородски полкове, Софийската първа пеша дружина, батареи отъ 31-а артилерийска руска бригада, 1-а полска и планинската батареи и българската Софийска 1-а конна сотня.

Тъкмо въ 11 часа предъ пладне генералътъ, пригруженъ отъ княза, пристигна и, следъ като се извини и поздрави частите, обърна се къмъ офицерите и войници отъ руските части и имъ благородниятъ и воинскиятъ отъ името на Императора за трудоветъ и храбростта, показани отъ тяхъ презъ време на минаваща война.

Времето презъ тоя денъ бъше доста студено, около 10 градуса подъ нулата. Полето бъше покрито съ дълбокъ снъгъ.

На следующия денъ генералътъ посѣти училището въ време на теоретическите занятия. Той обича всички класни отдѣления, разпитваше преподавателите по методите на преподаването, за проучване и пр., като задаваше разни въпроси и на учениците. Въ едно отъ отдѣленията, въ което се преподаваше въ тоя часъ урокъ по фортификация, беше обясненъ като воененъ инженеръ, различието между разните видове укрепления: полски, временни и дълговременни. Следъ това обходи всички други помещения: библиотека, спални, трапезария, кухни и пр., остана крайно доволенъ за реда и чистотата въ тяхъ и изрази своето задоволство отъ всичко видено отъ него въ училището.

далной родини вашей. За здоровье освободителя Болгарии, за здоровье наследника и всего царствующаго дома; за преуспѣяніе и славу болгарскаго земскаго войска; за счастіе и благоденствіе всего Болгарскаго народа!".

Следъ княза, митрополитъ Мелетий се обѣрна съ една назидателна речь къмъ юнкеритѣ като изтѣкна подвизитѣ и заслугитѣ на избрани покровителъ на училището, св. Николай Софийски като войникъ и служителъ на народа, изказа на скака ще иматъ въ своята дѣйностъ за образецъ тицъ дѣла и подвизи на покровителя на училището.

Следъ тая речь, князъ поблагодари митрополита и, като се прости съ гоститѣ, напусна заедно съ княгината залата. Нѣкой отъ гоститѣ следъ това си отидоха, но мнозина останаха до късно вечеръта.

Така се свърши тоя знаменитъ и за училището, и за войската тържественъ празникъ.

Дълбоко трогнатъ отъ неочекваното тъй тържествено откриване и освещаване на първото военно-учебно заведение въ България, началникътъ на училището, гвардейскиятъ капитанъ Флейшеръ, полюбивата редакция на в. „Марица“, която съ своите патриотически и вдъхновени статии не малко способства за успѣшното осъществяване на предприетото отъ императорския комисарь учредяване на този българско отечество. Още сѫщия денъ той телеграфира:

„Щастливъ съмъ дѣто мога да зарадвамъ Вашето патриотическо чувство, като Ви съобща, че на тоя денъ цѣлия градъ София празнува съ извѣнно-училище въ Вашата страна. Този знаменитъ денъ въ българската история се отпразнува съ радостни чувства отъ руските и българските представители.“

Производството на юнкеритъ отъ старшия класъ въ офицери.

Ускоряване на производството. Мотиви и съображения.

Както се каза и по-рано, европейската комисия, на която бѣ възложено изработването органическия уставъ на бѫдещата подвластна на султана областъ Източна Румелия, отъ средата на октомврий 1878 година заседаваше въ Пловдивъ. Къмъ края на годината тя бѣ установила вече въ по-главните чърти устройството на областната милиция и жандармерията. Виждайки въ дейността на представителите на враждебните на Русия велики сили въ комисията стремлението и намѣрението да се създадатъ въ областъта две въоржени тѣла, които да служатъ по-скоро на интересите на Турция, отколкото на самата областъ, руското правителство, своевременно уведомявано отъ своите представители въ комисията, полковникъ Шепелевъ и князъ Цертелевъ, за готвящите се проекти, сериозно се заема съ обсѫждането и прилагането на редъ мѣроприятия, имащи за цель да се осуетятъ пагубните за българския народъ въ областъта домогвания на неговите врагове. Тукъ се помѣстватъ разменените по той случай писма между руския министър на войната и императорския комисар въ София, които писма ясно характеризиратъ мѣроприятия, както и живото участие на императора въ тѣхното обсѫждане,

Рускиятъ министър на войната, генералъ графъ Милютинъ, пише на 26 декември 1878 година на князъ Дондуковъ Корсаковъ:

„Предстоящето, въ не далечно бѫдеще, очистване на нашите войски на Балканския полуостровъ и пренасянето на Източна Румелия подъ върховната власт на Портата, на основание на Берлинския договоръ, показва на необходимостта да се взематъ мѣрки за установяването окончателната организация на земския войска на тази провинция. Като се има предъ видъ, че въпростъ въ едно скоро време ще се разглежда организационната източно-румелийска комисия, нашите комисари въ тази комисия сѫ вече изпълнили на нашето министерство на Външните работи за настоящата необходимост, още сега да даде на милицията и жандармерията въ Източна Румелия самостоятелна организация, тъй като само това условие може да се разчита на възможността да се поддържа редъ и спокойствието въ страната после излизането на нашите войски отъ нея“.

Истина е, че сформираната за Източна Румелия войска за сега не е отдѣлена отъ българската войска; тя се намира подъ ведението на единния отдѣлъ, който състои при съвета на управление на Ваше Сиятелство и има до сега още изключително стъ руските войски. За това, също, справедливо предвиждатъ, че ако тази организация не бѫде своевременно измѣнена, то може да се случи, че съ изтеглянето на нашите войски отъ Румелия, нейната милиция, като и толкова, че не ще бѫде въ състояние да изпълни своето назначение, а последствията отъ това ще покажатъ, че назначения отъ Портата генералъ-губернаторъ на Източна Румелия ще бѫде принуденъ да изложи къмъ преустройство на милицията. Ваше Сиятелство ще благоволите да се съгласите, че то във устройство би било нежелателно, за това, че то във съмнение би било извършено върху основи, неизгласни нито съ нашите намѣрения, нито съ нуждите на страната.“

„Господаръ Императоръ, като призна за напълно основателни тези съображения на нашите комисари,

съзволи Височайше да заповъда да се вземат още сега следните мърки:

1. „Земската войска на Източна Румелия да отдъли отъ състава на българската земска войска и да се нарече Източно-румелийска милиция.“

2. „Тази милиция да се вземе отъ ведението на началството на българската земска войска и да се подчини на Пловдивския генералъ губернаторъ, като се остави само главното заведование за императорски комисар, както до сега.“

3. „На всички части на отдълената милиция да се даде отдълна номерация, а заедно съ това да се направят и съответните изменения въ облеклото като напр. знаковете на шапките (предвидъ постъпването въ състава на милицията на мъстни жители отъ мохамеданско въроизповъдание).“

4. „Да се съставят нови правила за попълването на милицията, за да могатъ да влезатъ въ състава ѝ съответна часть отъ гръцкото и турското население на провинцията.“

5. „Да се пристъпят незабавно къмъ постепенно замъняване съ туземци руските офицери и подофицери въ Румелийската милиция. За това, съмът се за възможно: *първо*, дасе разреши превеждането (по собствено желание) въ Източно-румелийската милиция на офицерите отъ българска народност отъ войски тѣ на действуващата армия, ако такива биха се намѣрили още въ нашите войски; *второ*, да се разреши превеждането въ румелийската милиция на офицерите българи (на сѫщото основание — по собствено желание отъ българската земска войска, като се има предъ видъ, че за усилване кадрите на войските, които принадлежатъ на княжество България, може по-скоро да се разчитва на много по-продължителното оставление въ редоветъ на тази войска на руски офицери и подофицери, нѣщо, което по никакъ не би могло да се допусне за кадрите на Източно-румелийската милиция, въ която, следъ изправяването на провинцията отъ нашиите войски,

руски военни чинове не могатъ да бѫдатъ оставени; *трето*, да се взематъ мърки за усиленъ випускъ на подготвените юнкери отъ Софийското военно училище и за производството въ офицери — българи подофицери. Само въ краенъ случай, при очевидна недостатъчност на означените по-горе мърки, да се допусне приемането въ Източно-румелийската милиция чуждестранни офицери и то въ най-ограниченъ число и при най-строгъ изборъ отъ числото на изявилите желание. На тази мърка трѣба да се обратне особено внимание Непредпазливото и неизбрано би вмѣкало въ румелийската войска офицерски съставъ отъ твърде съмнително качество, съ което неизбежно би се подкопала вътрешната сила и мощност на войската.“

„Въ всѣки случай, необходимо е да се пристъпи къмъ осъществяването на означените по-горе мърки съ сега, съ тази главна цель, щото заменяването на нашите руски кадри съ туземци да се извършва пълено, за да могатъ новите офицери и подофицери да усвоятъ своите длъжности подъ ръководството на командирите на частите и кадровите офицери отъ руските войски, въ течението на това време, презъ което нашите войски ще останатъ въ предѣлите на Източна Румелия.“

6. „Намиращите се сега въ тази провинция две артилерийски батареи да се не причисляватъ къмъ Източно-румелийската милиция, а да се оставятъ въ състава на българската земска войска, тъй като интенционалната част на тези батареи, по Височайша воля на Господаря Императора, е подарена на войската на Българското княжество. Освенъ това, румелийската организационна комисия въ Пловдивъ още не е обежждала устройството на милицията и не е известно дали тя ще намѣри за потребно да въведе артилерия въ състава ѝ.“

„Всичко изложено въ горните 6 точки да се приложи съответно и къмъ тази част отъ военно-полицейската стража (жандармерията), която ще

тръбва да се отдѣли за нуждите на Румелийската провинция.“

„Като съобщавамъ гореизложеното на Ваше Сиятелство за изпълнение, и като моля най-покорно да ме не оставяте безъ увѣдомяване за разпореждането, което Вие ще направите за осъществяването на Височайше указаниетѣ мѣрки, считамъ за неизлишно да прибавя, че тези указания въ по-големи имъ черти сѫ съобщени отъ Министерството на външнитѣ работи на нашия посланикъ въ Цариградъ за съответни инструкции на нашите представители въ Източно—румелийската организационна комисия, а преписъ отъ настоящето писмо заедно съ това, се изпраща за сведение на главнокомандуващия дѣйствуващата армия.“

„Приемете, милостивий господаръ, и пр.“

На това писмо князътъ отговаря на 7-и януари 1879 година:

„Милостивий господаръ

гр. Димитрий Алексеевичъ,

„Съ особено удоволствие имамъ честь да известя на Ваше Сиятелство за довеждане до знанието на Господаря Императора, че волята на Негово Величество, изразена въ вашето писмо отъ 26 декември м. г. подъ № 875 що се касае до съществената часть на работата, е изпълнена отъ мене още преди получаването на това писмо, тъй като, съвръшено независимо отъ мнението на нашите представители въ Източно-румелийската комисия, азъ лично много добре разбирахъ необходимостта отъ благовременото подготвяне организацията на частъ отъ българската земска войска въ Пловдивската и Сливенската губернии, тъй че тя да може да се запази и следъ назначаването отъ Портата на особенъ генералъ-губернаторъ на Източна Румелия.“

„По този начинъ, съгласно 2-а точка отъ писмото на Ваше Сиятелство, частите отъ земската войска на тази провинция сѫ вече отдѣлени отъ управлението на началника на българската земска войска и сѫ подчинени непосредствено на генералъ-губернатора, съ оставянето имъ впрочемъ подъ главното мое ведение.“

„Съгласно 5-а точка, бившиятъ Търновски губернски воински началникъ, полковникъ Кесарий, българинъ по произходение и родомъ отъ Пловдивската губерния, е назначенъ за Пловдивски губернски воински началникъ, а заедно съ това, въ качеството си на помощникъ на генералъ губернатора — и за заведуващъ всичките части отъ земската войска, които сѫ разположени въ Източна Румелия. Освенъ това, на всички офицери отъ български произходъ, които служатъ въ кадрите на земската войска въ Княжеството, е предложено, при условие по тъхно собствено желание, да преминатъ на служба въ частите на тази войска, формирани въ Румелия. Най-после, взети сѫ мѣрки, щото Софийското военно училище, въ старшия класъ на което сѫ приети повече отъ 150 млади българи, своеевременно да може да изпусне нѣколко десетици офицери въ милицията на Източна Румелия отъ числото на родените въ тая провинция, а учебната дружина да даде на милиционните части подофицери, отъ числото на командированите въ тази дружинг, още презъ есента миналата година долни чинове, отъ всички пехотни и кавалерийски части на българската войска.“

„Що се касае до допускането въ милицията на Източна Румелия чуждестранни офицери, то като се съгласявамъ напълно съ мнението на Ваше Сиятелство, че къмъ тази мѣрка би могло да се прибъгне само въ краенъ случай и то съ голѣма предпазливостъ, до сега отклонихъ всички, доста многочислени просби отъ този родъ и предимно отъ австрийски славяни — католици, а особено поляци, като считахъ справедливо, че този елементъ въ офицерския

съставъ на румелийската войска не само че би бил вреденъ за нашитѣ интереси, но би подкопалъ действително вѫтрешната му сила и здравина. Сѫщетъ ми се е случвало да отклоня подобни просби и на офицери отъ сръбски произходъ, но отъ побуждения отъ други родъ, — видимото взаимно възбудение и недовѣрие на дветѣ християнски народности, които сѫ извикани да играятъ въ бѫща главната роля помежду славяните на Балкански полуостровъ.”

„Желателно би било въ това отношение попълването на офицерския съставъ въ Румелийската милиция да стане отъ оставни или служащи руски офицери — българи или черногорци, и за това, независимо отъ превеждането въ тази милиция, както е казано по-горе, офицери отъ български произходъ, отъ частитѣ на земската войска въ княжеството, съгласно указанието въ точка 5 на писмото на Ваше Сиятелство, азъ се обръщамъ съ съответно представление къмъ главнокомандуващия действуващата армия, а съ това имамъ честъ най-покорно да моля и Васъ да направите сѫщо такова предложение на оставнитѣ и служащите офицери отъ нашата армия българи и черногорци, предимно въ старши оберъ офицерски или въ щабъ офицерски чинове.“

„Съгласно т. 6-а дветѣ батареи, които сѫ сформирани въ Източна Румелия, азъ и самъ не предполагахъ да ги причислявамъ къмъ милицията, особено пъкъ до обсѫждане въпроса за последната отъ международната организационна комисия. За това, като подчинихъ тѣзи батареи въ общо командно отношение на генералъ губернатора, оставилъ ги впрочемъ въ състава на Софийската българска артилерийска бригада и предоставихъ на началника на артилерията на българската земска войска и команда на тази бригада право за инспектирането имъ, по моя заповѣдь, и ржководенето на специалнитѣ имъ занятия.“

„Относително съответното прилагание изложеното въ 6-те точки и къмъ тази часть на полицейска-

и стражка (жандармерията), която трѣбва да се отвѣти за нуждите на Източна Румелия, за което е номенато въ т. 7 на писмото на Ваше Сиятелство, имамъ честъ да уведомя, че тази жандармерия, която нѣма нищо общо съ българската земска войска, се формира съвършенно независимо не само отъ нея, но и отъ предполагаемата жандармерия на княжеството, подъ прекия надзоръ на генералъ губернатора на тази провинция отъ лица, специално за това назначени по височайше повеление отъ полковникъ Йонковски.“

„Като преминавамъ следъ това къмъ съдѣржанието на т. 4 отъ писмото на Ваше Сиятелство относително съставянето на нови правила за бѫдащето комплектование на милицията на Източна Румелия, тѣй че въ състава ѝ да влѣзатъ съответни части отъ гръцкото и турското население, имамъ честъ да обясня, че въ последно време въ княжество България, при частичния наборъ на служба въ формирани две нови дружини Шуменска и Варненска, къмъ гръцкото население въ Варненската губерния сѫ били приложени общо-установените правила спрѣмо всичкото християнско население на българското княжество.“

„Предъ видъ, обаче, на предполагаемия отъ менъ презъ есента на т. г. новъ общъ призовъ на служба въ княжеството на всички млади хора отъ 20 годишна възрастъ, въ замѣна на съответно количество сега служащи, които ще се уволнятъ въ запасъ, азъ разчитамъ да привлеча този пѣтъ къмъ отбиване на воинската повинност, подъ единъ или другъ видъ, и мюсюлманското население на Княжеството, за което и действително сѫ вземени вече отъ мене мѣрки за изработването особени за това правила. Тѣзи, обаче, правила имамъ предъ видъ да не ги прилагамъ или установявамъ за населението на Източна Румелия; първо, че по случай предстоящето въ скоро време очистване на тази провинция отъ нашитѣ войски, за избѣгване на всѣкакъвъ родъ усложнения и нежелателни протести отъ меж-

дународната организационна комисия, а следователно предполагамъ да не разпространявамъ съвсемъ призовъ за Румелия, второ, изработването подобни правила за мюсюлманското население в тази провинция е предметъ на занимание на сама комисия, при обсъждане въпроса за устройството съществени за тая страна правила, изработени от мене въ единъ или другъ видъ и Височайше уdobрени, би било крайно неудобно да се подлагатъ критиката и мнението на комисията, а между това бесъмненно е, че тази комисия не би ги оставилъ безъ подробно обсъждане.“

„Оставатъ следъ това точки 1 и 3 отъ писмото на Ваше Сиятелство, които се касаятъ, нека ми бъде позволено да кажа, по-скоро до формата и външното деляние на земската войска на Източна Румелия отъ състава на българската земска войска съ наименование й „Източно-румелийска милиция“, присвойване на частите на последната отдѣлна нумерация и изменение знаковете на шапките, предъ видъ мюсюлманско въроизповѣдане.“

„Прилагането въ изпълнение на първите две мѣрки сега, безотлагателно, безъ да измѣни настроение на жителите на Румелия, само напразно би усилило това възбуждение и даже могло би да доведе до явни безредици, тогаъ когато, ако това се яви на редъ съ другите мѣрки, при установяването на новъ окончателенъ, изработенъ отъ комисията, законенъ редъ на нѣщата въ тази провинция, тѣ биха въроятно минали съвършенно даже незабележано.“

„Освенъ това, ако се приложатъ по наша инициатива, при крайно враждебните къмъ нашите власти отношения на членовете отъ международната комисия, тези мѣрки би се показали въ тѣхните като предупредителна отъ наша страна остъжка

и това бихме имъ дали поводъ за по-голѣми заиспявания и още повече бихме наостили самото население на Румелия противъ комисията, къмъ която население се отнася, макаръ и сдѣржано, но винимо враждебно.“

„Що се отнася до последната отъ горепомѣнати мѣрки — изменение знаковете на шапките, таъ тази мѣрка азъ считамъ не само прежевременна, но едва ли съвсемъ удобна да се прилага въ изпълнение и то съ нашата власть. За народа външните знакове иматъ по нѣкога много по-важно значение отъ самата сѫщностъ на работата; и въ настоящия случай, да се накърни светото народно чувство, навързано съ носенето на шапката кръста, подъ знака на който цѣлото българско опълчение се е браќавало за освобождението на своята татковина, би било най-малко непредпазливо. Тази мѣрка, взета сега отъ насъ, би умалила обаянието на руската власть и име, което нашите врагове се стараятъ тѣй упорно и настоично да унищожатъ. Освенъ това, за прибѣгването къмъ тая мѣрка нѣма и достатъчно уважителенъ поводъ. Въ Румелия е останало таткова незначително малцинство отъ мюсюлманското население, спрѣмо християнското, че то въ състава на Румелийската милиция ще представлява единица между многото десетици; при това, за милиционерите тури, кръстътъ на шапката може да биде или отмененъ, или замененъ съ месецъ.“

„Като изложихъ на Ваше Сиятелство всичко това, което по своя лична инициатива, предъ видъ на сложилите се по известенъ начинъ обстоятелства, азъ намѣрихъ за възможно да направя още преди получаването на Вашите указания, които съвпадатъ съ направените отъ мене разпореждания, позволявамъ си убедително да моля ходатайството Ви предъ Господаря Иператора за дозволяването да се спре изпълнението на мѣрките отъ външнъ и не тѣй важенъ характеръ, които въ сегашно време не могатъ въ нишо да измѣнятъ нито смисъла, нито сѫщността на работата.“

„Менъ, който съмъ тука на мѣстото, близко известно въ тази минута настроението на общественото мнение въ България и навременността прилагането на тази или онази мѣрка.“

„При всѣкидневно осложняващата се трудното ненормална моя роля, всичката отговорност за безредицата въ страната ще падне изключително върху мене, което отъ друга страна, мисля, ще ми даде право на снисходително внимание и довѣрие въ работата, отъ която се ржководя само за да изпълня волята на моя Господарь, — за запазването на руската власт въ този край.“

„Моля да приемете увѣрение въ дълбокото ми уважение спрѣмо васъ.“

На това свое писмо императорския комисар получава следния отговоръ отъ Министра на войната (отъ 25-й януари 1879 година):

„Милостиви господаръ
Князъ Александъръ Михайловичъ,

„Писмото на Ваше Сиятелство отъ 7-й януари № 56/50, относително измѣненията направени отъ Васъ въ устройството и подчинението на дружините на Източно-румелийската милиция азъ доложихъ писмо отъ генераль-адютанта Тотлебена по сѫщия предметъ“.

„Негово Величество съ удоволствие благоволи да види, че Ваше Сиятелство, преди още да получи моето писмо отъ 26-й декември № 875, сами сте намѣрили за добре да признаете необходимостта на нѣкои отъ тѣзи мѣрки, които бѣха уломѣннати въ означеното ми писмо. Направените по този предметъ разпореждания се удостоиха съ Височайшето удобрение. Заедно съ това последва и съзволнението на Негово Величество за извикването, отъ всичките изобщо войски, разположени въ предѣли-

и на империята, офицерите отъ български произход, които желаятъ да принесатъ полза на своята татовина съ службата си въ редовете на нейните дружини. По този предметъ отъ Военното министерство ще се направи потрѣбното разпореждане.“

„Господарь Императоръ, безъ да отрича нѣкои съображенията на Ваше Сиятелство относително неудобството за привеждане въ изпълнение нариките, които сѫ указани въ т. т. 1, 3 и 4 на мое писмо № 875, благоволи, обаче, да признае напълно основателно представеното отъ генераль-адютанта Тотлебена заключение по сѫщия предметъ. Въ писмото си отъ 13-й януарий, главнокомандуващиятъ действующата армия, като излага сѫщността на направените отъ Васъ разпореждания, прибавя: „Считамъ за необходимо да изкажа своето мнение, че не трѣбва да се ограничавамъ само съ тези разпореждания, а е необходимо да се вземе, согласно последното Височайше повеление, онази кончателна организация на Румелийската милиция, която тя ще трѣбва да има и следъ предаването ѝ на турското правителство. За това, въ предстоящия наборъ трѣбва да се взематъ въ милицията, освенъ българитѣ, но и другите народности на Източна Румелия, а именно — гърци и мюсюлмани.“

„По-нататъкъ въ сѫщото писмо генераль-адютантъ Тотлебенъ обяснява:

„Да се опасявамъ отъ безредици отъ това, нѣмащо, защото, ако би такива да се появятъ, по-добре е ако изникнатъ презъ времето на намирането въ Източна Румелия на нашите войски, когато съ тѣхната сила ще може да се възстанови редъ и когато присѫтствието въ дружините на нашии офицери ще служи за достатъчна гаранция за поддържането на дисциплината и реда. А следъ нашето напускане на страната и встѫпването въ длъжност на управителя на Източна Румелия, турския губернаторъ, появяването на безредици може да повлѣче къмъ преорганизиране на цѣлата мили-

ция, разбира се, въ смисълъ неблагоприятенъ и нейното назначение."

"Процитираните редове отъ писмата на главния командуващия напълно изразяватъ и мисълта на Господаря Императора, която послужи като основание за съобщеното на Ваше Сиятелство, въ писмата ми № 875, Височайше указание. Презъ това време, въ което Източна Румелия ще остане подъ нашето управление и заета отъ нашите войски, необходимо е да се приведе земската ѹ войска въ такова положение, което би могло да се удържи поне въ сѫщността си и после излизането ѹ отъ тая страна. За това Господаря Императора, като не настоява за незабавното привеждане въ исполнение на мѣркитѣ, указанi въ точки 1, 3 и 4 на моето писмо, предлага на Ваше Сиятелство да съобразите, какво би могло да се направи още въ учреждания по-горе смисълъ, безъ ония неудобства и неизносни последствия, които Ваше Сиятелство предугаждате. Ще приведа примѣри: По точка I. Преименованието на южно-българските дружини съ отдељна нумерация, може да бѫде избѣгнато, безъ да се оставатъ тия дружини въ общия съставъ на българската войска. За това, не мислите ли да образувате бригади по губерниитѣ и да наречете едната „Пловдивска,“ а другата „Сливенска“, съ отдељна за всѣка губерния номерация? Също, по точки 3 и 4. Безъ да установявате окончателенъ редъ за носенето на военната служба отъ всичкото въобще население на областта което, по справедливата Ваша забележка, трѣбва да бѫде работа на Пловдивската международна комисия), струва ми се, не би било препятствие, ако се допуснатъ още сега въ състава на нѣкои дружини гърци и мюсюлмани, като се присвои за последнитѣ нѣкакъвъ особенъ знакъ на шапкитѣ вмѣсто кръста, който може да се остави на шапкитѣ на християните. Съ тази мѣрка може би ще се отстрани по-отрано опасяването, че съ преминаването на областта подъ управлението на турския генералъ губернаторъ, всичката южно-

българска войска ще бѫде лишена, заедно съ видини християнски знакъ и отъ други по-сѫществени признаки на самобитна народна войска."

"Господаря Императора, твърдо решенъ да изпълни въ точностъ условията на Берлинския договоръ, въ никой случай нѣма да допустне да се продължи руската окупация повече отъ указания въ този договоръ срокъ. Окупационните войски трѣбва временно да почнатъ изпразването на заетитѣ отъ тяхъ части на Румелия и България къмъ срѣдата на априлъ, а къмъ края на юлий нито единъ руски войникъ не трѣбва да остане задъ граница. Тогава, ще бѫде крайно прискърбно, ако къмъ това време не се взематъ отъ наша страна всички мерки за запазване спокойствието и реда въ оставените отъ насъ край. Като знае какъ Ваше Сиятелство замате присърдце бѫдещата сѫдба на българския народъ, Господаря Императора е увѣренъ, че вие ще употребите всички зависящи отъ васъ усилия за отстраните възможността на каквито и да било здрави отъ страна на населението за противодействие на точното изпълнение на Берлинския договоръ. На българитѣ, както отъ северната половина, така и отъ южната, трѣбва твърдо да се внуши, че подобни опити ще поведатъ къмъ велики бедствия на народа и, въ самото начало на възраждането му, ще се пресечатъ всички надѣжди за по-нататъшното развитие и самостоятелно сѫществуване на българската народност. Ако не всички желания на народа могатъ да бѫдатъ достигнати въ настоящия исторически моментъ, то не трѣбва поне да се затваря пътят за достигането имъ въ бѫдаще."

"Приемете, Ваше Сиятелство, увѣрението въ искатинското ми почитание и душевна преданостъ

графъ Б. Милютинъ"

Отъ тия писма се вижда, че една отъ мѣркитѣ, които руското правителство и императорскиятъ комисаръ взематъ за да обезпечатъ командния персо-

налъ на милицията и жандармерията съ българи офицери, е решението, щото офицерския съставъ войските въ Южна България, на които предстои да бъдатъ преустроени въ милиция и жандармерия да се попълни преди още това преустройство да бъде извършено, изключително съ български офицери намиращи се на служба въ руската армия и възвратъ ската войска на княжеството, като същевременно юнкерите отъ старшия класъ на военното училище бъдатъ произведени въ офицери и, тия отъ тяхъ родомъ отъ Южна България, се изпратятъ веднага за тамъ. Тия съ именно мотивите и основанията, щото опредѣлението въ положението на Военното училище едно-годишенъ курсъ за старшия класъ, бъде съкратенъ почти наполовина и производството на юнкерите въ тоя класъ, вместо на 30-й август 1879 година най-рано, както се предполагаше, да се извърши на 10-й май старъ стилъ с. г.

За да не би това съкратяване срока на курса да се отрази злѣ върху военно-теоритическата подготовка на юнкерите отъ старшия класъ, решено било щото уроцитъ по предметите отъ второстепененъ характер, като Математика, Български и Руски езици, Военно-углавно право и пр. да бъдатъ отменени и вместо тѣхъ да се засилватъ преподаванията по чисто военниятъ предмети.

Актъ и тържество на производството

Актътъ на производството се извърши въ трапезарията на училището, която, както и при освещаването, бѣ разкошно украсена съ портретите на Императора, Наследника, княза Дондуковъ-Корсаковъ, съ руски и български флагове и фигури отъ организация и тѣхните части.

На 10-й май, тѣкмо въ единъ часа следъ пладне Императорския комисаръ пристигна и зае отреденото за него място. На тържеството присъствуваха множество гости: генерали, офицери и гражданска лица съ господжите имъ. Пръвъ началникъ на училището,

Генералскиятъ подполковникъ Флейшеръ, откри акта съ речъ, въ която изтѣкна отрадния фактъ, че Императорското военно училище, открито едва преди 5 дни, е въ състояние да покаже въ настоящата минута резултатите на своята дейност, като предизвиква за производство въ офицери повече отъ 100 младежи, свършили курса на старшия класъ и съмъ достатъчно подгответи за предстоящата имъ дейност, което е засвидѣтелствувано както отъ особената изпитна комисия, тѣй и отъ компетентни лица, които съ присъствували на изпитите. Резултатътъ съ били достигнати, каза подполковникъ Флейшеръ, само при пълното напряжение на тѣхъ отъ страна на преподавателите и офицерите на училището и особено на самите юнкери. Въ изключение, началникътъ на училището каза, че като прекрасните качества на младите възпитаници на училището, които му съ позволили, още при извирването на последното, твърдо да се надѣва на извършенно успѣшния ходъ на дѣлото, това му дава възможност да изкаже сега убеждението, че младежи ще бѫдатъ и прекрасни офицери и не само Българското княжество, но и Източна Европа ще запазятъ за винаги дѣлбока признателност къмъ княза комисара, подъ покровителството на когото изникна и процъвтява първото въ възродената тая страна военно учебно заведение, което гарантира самостоятелното развитие на въоръжените сили.

Следъ речта на началника на училището, управителящъ Военния отдѣлъ, генералъ майоръ Знотаревъ, прочете заповедта на императорския комисаръ, въ която се обявява заключението на изпитната комисия. Следъ него началникъ на училището прочете протокола на заседанията на учебния комитетъ по опредѣлянето на старшинство и раздѣлението на произвежданите въ офицери младежи на разряди, споредъ показаните отъ тѣхъ ученици въ науката и поведението.

Отъ тоя протоколъ се вижда, че въ старшина на училището съ следвали до деня на випускането всичко: 4 заурядни офицери (произведенитѣ на 30 август 1878 г.), 2 офицери произведени за отвличие въ миналата война (прапорщицитѣ Юревъ Кесяковъ) и 163 портупей-юнкери и юнкери. Също утвърдената отъ княза инструкция, 8 отъ същите училището (четирийтѣхъ заурядни офицери и 4-тѣхъ старши портупей юнкери) се произвеждат въ чинъ подпоручикъ, а останалите 159 портупей юнкери и юнкери — въ чинъ прапорщикъ. За първите двама отъ випуска, портупеи юнкеритѣ Анастасъ Бендеревъ и Тодоръ Увалиевъ, учебниятъ комитетъ е постановилъ имената имъ да се запиша на мраморна дъска.

Следъ прочитането на протокола, управлящиятъ Военния отдѣлъ, генералъ Золотаревъ, прочете заповѣдъта на императорския комисаръ, производството на юнкеритѣ въ офицери. При прочитането на заповѣдъта всѣки отъ произведените като се поменѣше името му, се приближаваше предъ княза и лично получаваше отъ рѣшетѣ му заповѣдъта за производството.

Следъ това Негово Сиятелство се обѣрна къ следната речь къмъ новопроизведените офицери:

„Съ особеннымъ чувствомъ искреннаго и сердечнаго удовольствія поздравляю васъ съ настоящимъ торжествомъ. Софийское военное училище, такъ недавно еще созданное, благодаря преданности дѣлу достойныхъ сотрудниковъ моихъ, а вашихъ начальниковъ, также какъ и примѣрному усердію вашему, уже принесло дороге плоды родинѣ вашей. На васъ, молодые офицера болгарского войска, лежитъ святая обязанность внести и поддержать основания дисциплины и порядка и примѣнить на дѣла приобретенные вами познанія. Я увѣренъ, что каждый изъ васъ проникнутъ этими чувствами и чѣмъ Софийское училище, следя за успѣхами вашими на военномъ поприще, всегда съ гордостью и любовью будетъ воспоминать имена первыхъ своихъ воспита-

телей. Еще разъ поздравляю васъ, господа, и изъ глубинѣ души желаю вамъ успѣха и счастья на пользу и славу дорогого вамъ и столь близкаго и роднаго Россіи Болгарскаго народа“.

Следъ речта на княза бѣ отслуженъ благодарственъ молебенъ предъ иконата на св. Николай Софийски — патрона на училището — и се провѣгласиха многолѣтствия за Императора и царствуванія домъ, за българския князъ Александъръ I-й, за императорския комисаръ за началницитѣ, преподавателитѣ и възпитаницитѣ на училището и за новопроизведените офицери. Въ края на молебена представителътъ по Законъ Божи, свещеникъ Поноревъ, отправи нѣколко напѣтствени и прочувствени думи къмъ младите офицери.

Следъ молебена, депутация отъ нѣколко отъ току-що произведените офицери, следъ като получи позволение отъ началството, се обѣрна къмъ княза съ молба да благоволи да подари на училището своя портретъ, който да напомня на бѫдащите поколѣния юнкери за основателя и покровителя на Софийското военно училище. Князътъ, като изслуша речта, изказана отъ едного отъ младите офицери на чистъ руски езикъ, обѣща да изпълни молбата имъ, като при това още веднажъ заяви, че той никога нѣма да ги забрави и ще се интересува за по-нататъшните имъ успѣхи по службата, които ще бѫдатъ за него най-добрата награда за положените за тѣхъ грижи. Следъ това депутатията се обѣрна къмъ управляющия Военния отдѣлъ, генералъ Золотаревъ, който, като пръвъ главенъ начальникъ на училището, винаги се е отзовавалъ най- внимателно къмъ тѣхните нужди. Също и той обѣща да изпълни молбата имъ.

Следъ това, младите офицери и другите юнкери преминаха въ трепезарията, дето бѣ пригответъ разношеръ обѣдъ. Тукъ, презъ време на обѣда, князътъ дигна тостъ за Царя Освободителя, за избранника на българския народъ князъ Александъръ I, за мла-

дитѣ офицери, за преуспѣването на Българска земска войска и цѣла България. Началникътъ и училището дигна тостъ за княза, въ отговоръ на кой то тостъ, князътъ се обѣрна къмъ младите офицери и юнкеритѣ и напи наздравица за своите достойни сътрудници и скажи тѣхни началници, за управлящия Военния отдѣлъ и за началника на училището като пригърна последните двама и ги цѣлуна, а другите офицери исказа своята благодарностъ.

Най-после, намиращиятъ се на това тѣржество началникъ на войските въ Източна Румелия, полковникъ Кесяковъ, произнесе следната речь:

„Ваше Съятелство!

„Позвольте мнѣ, какъ старѣйшему офицеру изъ болгаръ, сказать Вамъ нѣсколько словъ. Рѣдко го сударственному человѣку выпадало столько искренней любви и преданности, сколько выпало на долю Вашего Съятельства. Этой преданности, этому сочувствію Вы обязаны лично самому себѣ, не какъ комиссаръ, а какъ человѣкъ отнесшійся къ Болгарскому народу съ чувствомъ горячей любви и воплотившій въ себѣ братскія къ намъ чувства всѣго русскаго народа. Имя Ваше на всегда останется въ сердцахъ народа и войска дорогимъ и милымъ и перейдетъ такимъ изъ поколенія въ поклоніе" и като се обѣрна къмъ присѫтствуващи, прибави

„Здоровье князя Александра Михайловича!"

Следъ това, къмъ 3 часа князътъ, следъ като се прости съ младите офицери, напусна училището.

Ето заповѣдъта на императорския комисаръ за производството на възпитаниците отъ старшия класъ въ офицери.

I випускъ на Софийското военно училище

П р и к а зъ
по
Военному управлению Болгарии.

№ 40

Г. София, Мая 10 дня, 1879 года.

На основании одобренного мною постановления Учебного комитета Софийского Военного Училища, относительно определения правъ по выпуску офицеровъ и юнкеровъ старшаго курса, окончившихъ нынѣ курсъ этого Училища:

Призываются въ чинъ прапорщика и производятся въ подпоручики окончившіе курсъ по 1-му разряду;

Произведеные приказомъ моимъ, отъ 30 Августа прошлого 1878 года, въ заурядъ — Прапорщики *Поповъ* и *Петровъ*, съ назначеніемъ въ Шумлинскую № 19 пѣшую дружину; *Александровъ* и *Тантиловъ* — въ Софийскую № 1 пѣшую батарею, всѣ четверо съ прикомандированіемъ къ Военному Училищу.

Старшия портупей юнкера — *Анастасъ Бендеровъ*, съ назначеніемъ въ Тырновскую № 3 пѣшую батарею, *Федоръ Ганевъ* — въ Софийскую № 1 пѣшую батарею, *Христо Георгиевъ* — въ Софийскую № 1 конную сотню и Фельдфебель *Иванъ Козаровъ* — въ Видинскую № 2 пѣшую батарею, всѣ четверо, съ прикомандированіемъ къ Военному Управлению Императорскаго Комиссара.

Производятся въ прапорщики, окончившіе курсъ по 2-му разряду:

Юнкера — *Христо Мариновъ* и *Христофоръ Хесапчևъ*, съ назначеніемъ въ Габровскую № 12 пѣшую дружины и съ прикомандированіемъ къ Военному Отдѣлу Управления Императорскаго Комиссара; портупей юнкеръ *Бончо Габановъ* и юнкеръ *Николай Константиновъ*, послѣдній съ назначеніемъ въ Тырновскую № 9 пѣшую дружины; старшия портупей юнкеръ *Николай Петровъ* 2-й — съ назначеніемъ въ Габровскую № 12 пѣшую дружины и съ прикомандированиемъ къ имѣющему сформироваться Управлению Восточнаго отряда; портупей юнкеръ *Маринъ Мариновъ*, съ назначеніемъ въ Рущукскую № 14 пѣшую дружины; юнкеръ *Николай Англикarovъ*, съ назначеніемъ въ Самоковскую № 4 пѣшую дру-

жину и съ прикомандированiemъ къ Военному Отдѣлу Управления Императорскаго Комиссара; портупей юнкеръ Станиславъ Бѣловъ, съ назначенiemъ въ Софійскую № 1 пѣшую батарею и съ прикомандированiemъ къ Управлению Начальника Артиллеріи; юнкеръ Николай Бочевъ; портупей юнкера Марко Лалчевъ, съ назначенiemъ въ саперную роту и Христо Бахчевановъ — въ Радомирскую № 3 пѣшую дружину; юнкеръ Димитрій Ивановъ 3-й и портупей юнкеръ Никифоръ Никифоровъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Ловчинскую № 1 пѣшую дружину; юнкера — Иванъ Бѣлиновъ, съ назначенiemъ въ Еленинскую № 13 пѣшую дружину; Георгій Зеленгоровъ въ осадную Артиллерійскую роту и Стиліанъ Ковачевъ, портупей юнкера — Степанъ Тошевъ, Женоно Жейновъ, Степанъ Андреевъ и Георгій Агура, послѣдній съ назначенiemъ въ Софійскую № 1 пѣшую батарею и съ прикомандированiemъ къ Военному Отдѣлу Управления Императорскаго Комиссара; юнкеръ Георгій Янковъ и старшій портупей юнкера Николай Рясковъ съ назначенiemъ: первый — въ Еленинскую № 13 пѣшую дружину, а второй въ Тырновскую № 3 пѣшую батарею; юнкера — Ганю Атанасовъ и Харлампій Панайотовъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Сельвійскую № 10 пѣшую дружину; портупей юнкера — Георгій Мечконевъ и Георгій Тодоровъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Софійскую № 1 пѣшую дружину и съ прикомандированiemъ къ имѣющемся сформироваться Управлению Западнаго Военнаго Отдѣла; юнкера — Степанъ Папраковъ съ назначенiemъ въ Софійскую № 1 пѣшую дружину, Николай Ивановъ, Василій Череповъ и Степанъ Златарскій, послѣдній съ назначенiemъ въ скорострѣльную батарею; Петъръ Бояновъ и Андрей Гергиновъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Софійскую № 1 пѣшую батарею, Василій Кутинчевъ и Вичу Диковъ, оба съ назначенiemъ въ Силистрійскую № 18 пѣшую дружину; Христо Бѣловъ, Радко Дмитріевъ, Михаилъ Саваовъ и Недко Лудогоровъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Разградскую № 17 пѣшую дружину; портупей юнкера Николай Петровъ 1-й юнкера Абѣнь Тянковъ и Петъръ Стояновъ, послѣдній съ назначенiemъ въ саперную полуроту; Велико Кырджіевъ 1-й, съ назначенiemъ въ Шумлинскую № 4 пѣшую батарею, Георгій Силяновскій — въ горную батарею, Павелъ Христовъ — въ Орханійскую № 9 пѣшую дружину; Дончо Босилковъ, Георгій Абаджіевъ и Николай Геневъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Радомирскую № 3 пѣшую дружину; Наумъ Никушевъ и Христо Лазаревъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Ломъ-Палансскую № 7 пѣшую дружину; Атанасъ Мандажіевъ, съ назначенiemъ въ Сельвійскую № 10 пѣшую дружину; Василій Галунскій и Димитрій Витановъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Тырновскую № 9 пѣшую дружину; Добрій Ивановъ, и Димитрій Марковъ, по-

кий съ назначенiemъ въ Орханійскую, № 5 пѣшую дружину; Георгій Марчишъ, съ назначенiemъ въ Самоковскую № 1 пѣшую дружину; Димитрій Ивановъ 2-й, Канчу Канчовъ, и Георгій Брычковъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Систовскую № 10 пѣшую дружину; Вырбанъ Винаровъ, съ назначенiemъ въ Палансскую № 7 пѣшую дружину; Жеко Вельчевъ — въ саперную роту; Владимиръ Ивановъ — въ Варненскую № 6 пѣшую батарею и Велико Кырджіевъ 2-й — въ Шумлинскую № 4 конную сотню; Димитрій Клатновъ, Алеко Анастасовъ Симеонъ Кара-Ивановъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Систовскую № 15 пѣшую дружину; Тодоръ Мицевъ, съ назначенiemъ въ Варненскую № 8, Иванъ Поповъ 1-й — въ Систовскую № 15 и Стоянъ Филиповъ — въ Софійскую № 1-ю пѣшую дружину; Христофоръ Гюльмъзозвъ и Вичу Сълевъ, послѣдній съ назначенiemъ Завѣдующимъ Отдѣломъ Разградскаго Артиллерійскаго склада; Георгій Люцкановъ, съ назначенiemъ въ Тырновскую № 3 конную сотню, Владимиръ Николаевъ — въ Сельвійскую № 10 пѣшую дружину и Илья Ангеліевъ — въ Шумлинскую № 4 пѣшую батарею, послѣдній съ прикомандированiemъ къ Военному Отдѣлу Управления Императорскаго Комиссара; Дечко Христовъ, Вылку Вельчевъ и Христо Недѣлковъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Сельвійскую № 13 пѣшую дружину; Стоянъ Ботушаровъ, Еню Генчевъ и Димитрій Недѣлковичъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Тырновскую № 9 пѣшую дружину; Христо Христовъ, съ назначенiemъ въ Рущукскую № 14 пѣшую дружину; Михаилъ Генчевъ и Цанко Коваловъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Габровскую № 12 пѣшую дружину; Стоянъ Тодоровъ, съ назначенiemъ въ Кюстендилскую № 2 и Ненчу Цачевъ — въ Габровскую № 12 пѣшія дружины; Иванъ Велевъ, Константинъ Радевъ, Димитрій Валчаровъ, Петъръ Салабашевъ и Иванъ Даневъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Силистрійскую № 18 пѣшую дружину; Лука Ивановъ, съ назначенiemъ въ Ломъ-Палансскую № 7 пѣшую дружину; Георгій Дермановъ, съ назначенiemъ въ Тырновскую № 3 пѣшую батарею и съ прикомандированiemъ къ Военному Отдѣлу Управления Императорскаго Комиссара; Дмитрій Бояровъ, съ назначенiemъ Завѣдующимъ Отдѣломъ Разградскаго Артиллерійскаго склада Велико Ст-фовъ и Георгій Стояновъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Виддинскую № 2 пѣшую батарею; Кирилъ Добровъ и Ангелъ Паневъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Варненскую № 29 пѣшую дружину; Василій Данаджіевъ, съ назначенiemъ въ Мѣстнѣй Артиллерійскій паркъ; Василій Айряновъ и Панаотъ Ангеловъ, послѣдній съ назначенiemъ въ Саперную роту; Василій Дѣловъ, съ назначенiemъ въ Варненскую № 29 пѣшую дружину; Валканъ Церковскій — въ Софійскую № 1 конную сотню, Иванъ Златевъ —

въ Варненскую № 29 пъщую дружину, Христо Михаиловъ — въ Видинскую № 2 конную сотню, Константин Сапуновъ — въ Софийскую № 1, Ганчу Георгиевъ — въ Ловчинскую № 11 и Спасъ Петровъ 3-й — въ Разградскую № 17 пъщия дружини; Тане Петковъ, Добри Бояджиевъ Кузьма Шеваровъ, последният съ назначениетъ въ Шумлинскую № 19 пъщую дружину; Христо Гюмюшевъ, Дмитрий Кирковъ и Георгий Поповъ, последният съ назначениетъ Завѣдующия Отдѣломъ Плевенскаго Артиллерийскаго склада, Георгий Петковъ, съ назначениетъ въ Тырновскую № 9 пъщую дружину; Николай Неновъ, Панають Пълевъ, Георгий Сапуновъ и Агель Енчевъ два послѣдни съ назначениетъ въ Плевенскую № 16 и Маринъ Инцевичъ — въ Шумлинскую № 19-ю пъщия дружини; Василій Тодоровъ и Христо Златоустовъ, послѣдният съ назначениетъ въ Плевенскую № 16 пъщую дружину; Федоръ Стоевъ, Иванъ Поповъ 2-й, послѣдният съ назначениетъ въ Шумлинскую № 19 пъщую дружину; Дмитрий Минковъ и Петръ Зогравский, послѣдният съ назначениетъ въ Ловчинскую № 11 пъщую дружину; Йосифъ Ангеловъ, съ назначениетъ въ Кюстендилскую № 2, Дмитрий Обрешковъ — въ Разградскую № 17 пъщия дружини. Павелъ Пановъ — въ Плевенскую № 5 пъщую батарею, Николай Жилявский — въ Радомирскую № 3, Христо Пановъ и Димо Керчевъ — въ Вратцанску № 8 и Иванъ Велковъ — Видинскую № 6 пъщия дружини; Александъ Евстафьевъ, Иванъ Пеневъ и Спасъ Георгиевъ, послѣдният съ назначениетъ въ Самоковскую № 4 пъщую дружину; Иванъ Токлоджановъ и Дмитрий Фиковъ, послѣдният съ назначениетъ въ имѣющу сформироваться Берковацкую № 21 пъщую дружину; Цвѣтанъ Атанасовъ — Орханийскую № 5, Андрей Букурещлиевъ — Кюстендилскую № 2, Тодоръ Коларовъ и Савва Черковский оба въ Видинскую № 6 пъщия дружины; Христо Арнаудовъ, Иванъ Стойновъ и Христо Чавровъ послѣдният съ назначениетъ въ имѣющу сформироваться Берковацкую № 21 пъщую дружину.

Производятся въ заурядъ прaporщики, окончивши курсъ по 3-му разряду:

Юнкера Киро Козловский, Иванъ Бакарджиевъ, Сотиръ Новачковъ и Георгий Докторский, послѣдният съ назначениетъ въ Кюстендильскую № 2 пъщую дружину; Николай Славчевъ, съ назначениетъ въ Шумлинскую № 19, Иванъ Нановъ — въ имѣющу сформироваться Берковацкую № 21, Христофоръ Чехларевъ — Шумлинскую № 19-й пъщия дружини, и Георгий Мирковичъ.

Подлинный подписъ:
Императорскій Россійскій Комиссаръ въ Болгаріи.
Генералъ-Адютантъ,
Князъ Дондуковъ-Корсаковъ,

Всичко 163 офицери, отъ които 102 сѫ назначени въ Княжество България и 61 — въ Източна Румелия.

Къмъ офицеритѣ отъ първи випускъ сѫ принадели и следующите офицери, издържали изпитъ на своите части по програмата на Военното училище: прaporщици Пантелеїй Цъновъ и Коста Николовъ.

Раздаване атестатитѣ и фотографиране на випуска.

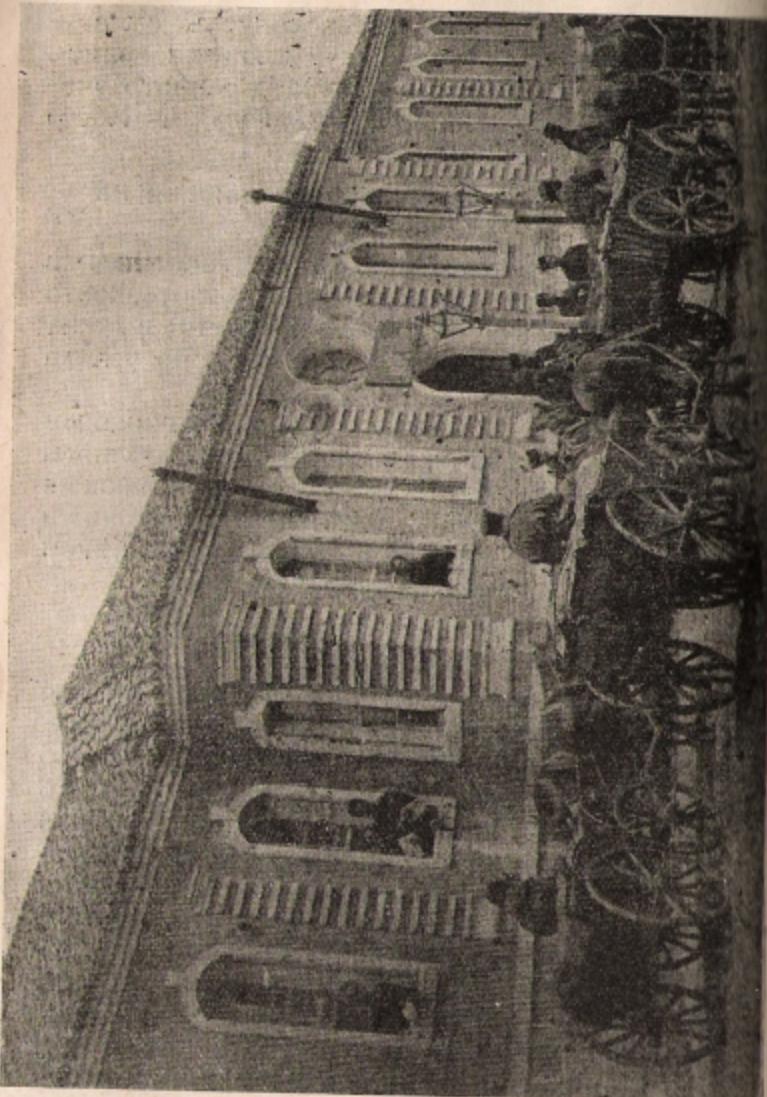
На 11 май се раздадоха атестатитѣ на младите офицери съ отбелезанитѣ бележки по изпита, които съ получили по разните учебни предмети, а така също и съ указание къмъ кой разрядъ по успѣха при числени.

На 12-и май се раздадоха обмундировачни пари по 100 рубли на всѣки, а следъ обѣдъ цѣлиятъ випускъ бѣ фотографиранъ заедно съ управляющия Военния отдѣлъ, генералъ Золотаревъ, началника на училището подполковникъ Флейшеръ и нѣкои отъ строевитѣ началници и преподавателитѣ.

Заминалане на румелийските офицери за Пловдивъ.

На 13-и май офицеритѣ отъ Източна Румелия трѣбаше да се оправятъ за Пловдивъ. Къмъ 9 часа, предъ зданието на училището пристигнаха 15—16 юноши коли, съ които щѣха да заминатъ. Къмъ това време тѣхнитѣ другари отъ Северна България и юнкеритѣ отъ младшия класъ, както и началствующите лица, се построиха вънъ на улицата, покрай зданието на училището. Настигли трогателната минута на раздѣлата, която се означена съ най-сърдично прегръщане, цѣлуване и искрени пожелания за по-скорошното обединение подъ върховната власт на княза на България.

Когато колата, съ качилитѣ се на тѣхъ офицери, потеглиха, едно гръмогласно и въсторожено „ура“ съпровеждаше последнитѣ до като тѣ се приха отъ погледитѣ на тѣхнитѣ мили другари офицери и юнкери.

Службата на офицерите отъ първия випускъ въ Северна България.

Всъки отъ първите български офицери, като ини въ частъта си, както му е реда, представи се на своето началство, което отъ своя страната не пропусна още въ първите дни да обясни на тия офицери, какви тръбва да бъдатъ отношенията между началници и подчинени по отдѣлно при изпълнение на службата и въ частния животъ, като напомнатъ поговорката: „служба—службой, дружба—дружбой“.

Започна се службата. Съгласно постановленията на Берлинския договоръ, руския императорски комисар князъ Дондуковъ Корсаковъ напусна България на 25 юни въ който ден княжеския престолъ на новосъздаденото Българско княжество се зае на избрания чрезъ учредителното Народно Събрание князъ Александър I. Първите български офицери изведнъжъ изпъкнаха съ силна енергия не само да обучаватъ, но и да попълватъ своето недостатъчно теоритическо военно образование. Въ първите години отношенията на руските началници съмъ първите български офицери бъха искрени, дърдечни и бащински. Първите български офицери благоговѣха предъ всѣки руски офицеръ независимо отъ чинътъ му и служебното му положение.

Състава на руските кадрови офицери бъше разнообразенъ както по отношение на произходение, така и по отношение на общата интелигентност и военно образование. Вследствие на съществуващето на такива принципални различия, въ тѣхната среда бъха се развили помежду имъ значителни

звисти и вражди. Създадоха се две главни групи — гвардейска и общо-армейска. На чело на първата се намираше влиятелният предъ княза неговъ флигель адютантъ Ползиковъ. За честь и похвала на първите български офицери тръбва да се изтъкне факта, че тъй се държаха много безучастно и предпазливо въ взаимните неприязнени отношения на руските кадрови офицери.

Тукъ му е мястото да споменемъ и следното за характеризиране съвместната служба на руските български офицери: Като говоримъ по горе за добродетелните качества на руските офицери и за тяхните най симпатични обноски къмъ нашите български офицери, нека не пропуснемъ да упомънемъ и за появяванието по нѣкога недоразумения между едините и другите, предизвикани повечето пъти отъ съревнование по службата. Ние ще се задоволимъ да посочимъ тукъ по-долу на единъ единственъ случай отъ такива недоразумѣния, достатъченъ за да ги характеризира и въобще да открие произходните причини на тия недоразумѣния. Това бѣ въ Софийския гарнизонъ и въ времето на министерстването на генералъ князъ Кантакузинъ. Произвеждаше се прегледна стрелба, резултата отъ която бѣ значително по-добъръ въ ротите, командувани отъ български офицери. Това даде поводъ да се заведатъ все повече и повече засилващи се препирни между двете страни. Тези препирни се развиха все по-далечъ и по-далечъ и стигнаха дори до двореца. Препирните се изостриха до толкова, чото се намѣри за наложително да се назначи и устрои една нова специална провѣрителна стрелба въ присѫтствието на висшето военно началство, въ това число и лично на князъ. Стрелбата се произведе по начинъ, който непременно да осигури единъ резултатъ въ полза на ротите, командувани отъ руските офицери — обстоятелството, което не остана незабелязано отъ опитното военно око на князъ. Стрелбата бѣ тъй наричаната по уставите „бояна стрелба“, дето се стреля отъ *неизмѣрени* разсто-

ния и съ *определено* число патрони. Следъ разбора на резултата отъ стрелбата князъ взема думата и каза: „Господа, има много малко какво да кажа по случая — тая стрелба се произведе отъ *измѣрени* разстояния и съ *неограничено* число патрони.“ Следъ това князътъ, безъ да дочека обяснения, веднага напусна плаца.

Отъ този родъ недоразумения имаше твърде често и въ други гарнизони, обаче, благодарение на блаторазумието отъ двете страни, взаимните настроения между руските и българските офицери, останаха незасъгнати.

Въ ноемврий 1879 г. чинътъ прапорщикъ бил унищоженъ. За това първите български офицери бѣха преименовани въ подпоручици.

Въ началото на 1880 г. първиятъ воененъ министъръ генералъ Паренсовъ бѣ освободенъ отъ длъжността. На чело на Военното министерство стъпил историческият генералъ-лейтенантъ Ернротъ, който устрои преврата за временото сuspendиране на конституцията.

Генералъ Ернротъ се отнесе неблагоприятно къмъ първите български офицери. И въ октомврий 1880 г. изпрати до началниците на войсковите части строго повѣрително циркулярно съ следното съдържание:

„Предъ видъ слабата подготовка на българските офицери, предписвамъ на началниците на частите да представятъ най-слабите за уволнение отъ служба“.

Командирътъ на 1-а дружина подполковникъ Поповъ, като прочете това циркулярно, предаде го на случайно присѫтстващите двама млади офицери, които го прочетоха и преблѣдняха. Извѣнредно добриятъ и сърдеченъ Поповъ каза следните забележителни думи:

„Да се погуби човѣкъ — най-лесно.

Да се издигне погубенъ човѣкъ — най-мъчно“

И за похвала на рускитѣ началници, за тѣхъ то велиокодущи и сърдечность, трѣба да се признае факта, че никой отъ тѣхъ не се възползва отъ даденото му отъ военния министръ право да представи за уволнение отъ служба български офицери.

Освенъ това, тукъ трѣба да спомѣнемъ също съжаление и за друга една много важна неточностъ, инициаторътъ на която бѣше пакъ генерал Ернротъ, по поводъ агитацията презъ време на реказания превратъ: да се раздѣлятъ български офицери на „благонадѣжни“ и „неблагонадѣжни“. Споредъ една негова заповѣдь, благонадѣжните трѣбаше да се представлятъ за производство въ следния чинъ. Съ това щѣше да се всели голѣма завистъ между българските офицери. За щастие, напри се предвидливъ и благороденъ човѣкъ, който посъвѣтва да се отмѣни тази заповѣдь, въ замѣна на което на благонадѣжните се отпусна по 200 лв. парична награда.

Следъ сuspендирането на конституцията — прокърването на пълномощията (1-и юли 1881 г.) генералъ Ернротъ напусна България. За неговъ замѣникъ се яви генералъ Криловъ. Поради единъ конфликтъ, възникналъ между взаимно враждуващи групи на рускитѣ офицери, за което се говори по-горе, генералъ Криловъ демонстративно напусна България, заедно съ своя помощникъ и още нѣколко други руски офицери негови привърженици. Създаде се сериозно и деликатно положение. За това князътъ замѣна за Петроградъ да обясни станалото. И се завѣрна съ двама руски генерали Соболевъ и Каулбарсъ.

Службата въ армията продължаваше да си върви безъ спѣжване. Новоназначения министръ на войната, генералъ Каулбарсъ, обиколи гарнизоните и се завѣрна съ отлични впечатления.

Въ царска Русия съществуваше специаленъ жандармерийски корпусъ, представителитѣ на който отъ най-малкия до най-голѣмия бѣха силно ненавиждани въ средите на народа. Сѫщо такъвъ жан-

дармерийски корпусъ създадоха въ България руски генерали Соболевъ и баронъ Каулбарсъ, които фактически управляваха България. И на чено на корпусъ се постави руския полковникъ Логвешевъ. За началници на подраздѣлението на този корпусъ бѣха назначени само руски офицери. Не бѣше допустнатъ нито единъ български офицеръ. Това се оказа на всички българи толкова подозрително, че имѣри и консерватори, които до тогава се мразиха съ единъ срѣдновѣковенъ фанатизъмъ, подадоха си рѣка за задружна борба противъ управлението на рускитѣ генерали. Последнитѣ се принудили да си подадатъ оставкитѣ и напуснаха България.

Между Русия и България — покровители и покровителствувани се създадоха извѣнредно напрегнати отношения. Опасно бѣше така да се провалкава. Ето защо министерството на Драганъ Нанковъ побѣрза да изпрати въ Петроградъ министра на външните работи, Марко Балабановъ, който да се представи лично на тогавашния руски императоръ Александъръ III, да му изложи подробно всичко станало, което бѣше довело до такива начални резултати и да помоли за приемливо разграничение задълженията и правата на военния министръ и рускитѣ офицери, които заемаха висшето командуване на българската армия. И рускиятѣ висши сановници съзнаха, че се е прекалило съ быркане отъ страна на руски дейци въ България въ нейните вѫтрешни работи. За това въ октомврий 1883 г. пристигна рускиятъ полковникъ баронъ фонъ Каулбарсъ, братъ на бившия воененъ министъръ, воененъ аташе въ Виена, който предложи приемлива военна конвенция, която се подписа отъ двестѣ заинтересовани страни. Споредъ условията на тая конвенция дейността на рускитѣ кадрови офицери и военния министръ се ограничи само въ кръгла на армията. Та затова бѣше разтуренъ жандармерийския корпусъ и рускитѣ жандармерийски офицери уволнени отъ служба. За означенование

духътъ на новия режимъ, на двама български подпоручици Христо Поповъ и Василъ Кутинчевъ, бъдадени роти (1883) г. И за щастие на българската армия пристигна отъ Русия генералъ князъ Константинос Кузинъ, който зае поста воененъ министъръ и във такътъ и благоразумие започна, а прилага склоненъ рускобългарска военна конвенция, та съ такова единство прилагане турна всѣкого на своето място.

За да не се даде погрешно тълкуване въ пречения анекто дейността на руското военно началство въ Българската войска, нека не пропуснемъ да описемъ тукъ по-долу въ кратки черти тази дейност на нѣколцина отъ представителите на това началство, а именно:

Полковникъ Логиновъ пристигна отъ Петроградъ въ началото на 1880 г. и бѣ назначенъ начальникъ на Западния воененъ отдељъ. Той бѣ отъ руската гвардия; макаръ и гвардеецъ, той схвана злозредната дейност на групата около Ползиковъ. Затова той се острани отъ гвардейските офицери. Корененъ русинъ, но съ германска точность, той прокара тази точностъ въ казарми и канцеларии. Въ кратко време той вниква въ душата на прости български войници добре схвана какво липса на първите български офицери и напрази изводъ че българина представлява превъзходенъ материалъ за отличенъ войникъ, но му трѣбва майсторъ техникъ. Такъвъ майсторъ техникъ полковникъ Логиновъ си тури за задача да бѫде самъ той. И се залови въ знание, умение и такътъ да строи. Той наложи показъ, не разказъ. И за кратко време отъ първите български офицери полковникъ Логиновъ създаде отлични инструктори и помощници на руските командири. И на 30 августъ 1880 г., по случай именния ден на хана за, Софийския гарнизонъ втори пътъ се представи на парадъ. Познавачи забелязаха голѣмъ напредъкъ въ войската въ сравнение съ виденото преди година по сѫщия случай Българските офицери съ желанието си и съ положения трудъ да достигнатъ своите учители и начальници — руски офицери, въ

бѣха добили вѣра въ своите сили. Но тѣ съзнаяха, че трѣбва още и още да постоянствува работятъ, защото бѫдещето това налагаше. Нѣкога руски офицери често твърдѣха, че тѣ сѫ гости въ България, рано или кѣсно ще си отидатъ. Така първите български офицери ще трѣбва да се погодятъ за да се пригответъ да бѫдатъ достойни учители, помощници на своите учители, руски офицери. Енергията, точността и усърдието на първите български офицери спечели симпатията на полковника Логиновъ. И той стана за тѣхъ отецъ-командиръ.

Това което се изтъкна за полковникъ Логиновъ начальникъ на Западния воененъ отдељъ, сѫщо да се каже и за **полковникъ Подвалнюкъ**, начальникъ на 3-а бригада, но само съ тая разлика че полковникъ Логиновъ се стараеше да еднакъвъ къмъ руските и българските офицери, толкова полковникъ Подвалнюкъ всецѣло съмнена младитъ български офицери, усърдието и точността на които сочеше за примѣръ на руски и надрови офицери. Сѫщото може да се каже и за полковникъ Ръдъкинъ-командиръ на 4-а бригада.

На 30 августъ 1882 г. първите български подпоручици бѣха произведени поручици.

Въ декемврий 1882 г. първите български офицери бѣха изненадани съ едно дълго циркулярно предписание из pratено отъ Военното министерство. Въ това циркулярно се озаконяваше следното положение: никой български офицеръ не може да постъпи да командува рота, ако не е прослужилъ въ редовете на руската армия две години.

Въ началото на м. февруари 1883 г. 25 души първите офицери се опжиха за Русия. Повечето отъ тѣхъ за първи пътъ виждаха Дунава, море, праходи, желѣзница. Само това, което видѣха въ

своето пътуване, бѣше отъ голѣма полза за тѣхъ. За тѣхно щастие, всички бѣха назначени да прекратятъ дветѣ години въ голѣми руски градове съ музеи, университети, паметници, библиотеки и пр.

Въ редовете на руската армия тѣ не забелязаха нищо особено. Защото нейните устави, наставления въоръжение, команди, бѣха прокарани и въ българската армия. И руските командири се убѣдиха, че иматъ предъ себе си не български офицери нови бранци, които трѣбаше да се учатъ. Руските млади офицери ги посрещнаха дружелюбно. И имъ предложиха да ги запознаятъ съ старини, паметници, музеи да посещаватъ университети, сказки, библиотеки. Използвали разумни съвети, тѣ за две години много нѣщо придобиха и въ България се завърнаха не такива, каквите заминаха за Русия преди две години, а съ по-висока култура. Нѣколко отъ тѣхъ свѣршиха руската офицерска стрелкова школа.

Тукъ трѣбва да добавимъ, че презъ това време вратитѣ на руските висши военно-учебни заведения бѣха открыти за българските офицери. Такъ щото отъ 1-ия выпускъ презъ тези учебни заведения преминаха двадесетина и повече души, а нѣкой отъ тѣхъ, следъ свѣршването на тия заведения бѣха допуснати да прослужатъ за практика известно време въ руските военни части.

Въ началото на 1885 г. се завѣрнаха въ България първите командирани въ Русия български офицери. Завѣрнаха се щастливи, въодушевени да дадатъ всичко на родната армия. Чакаха ги вакантни роти, батареи, ескадрони. И следъ шестъ годишна служба станаха командири. Необикновенна кариера! Командиръ — самостоятелност, творчество! Но 23—25 годишни млади командири работиха паралелно съ 35—40 годишни опитни руски командири. Трѣбаше стѣгание, напрежение на физически и духовни сили. И се започна едно бл. городно съревнование между млади и стари. И въ

результатъ следъ прегледи отъ полкови и бригадни командири, последните признаваха, че частите командири отъ младите български офицери не стоятъ по-ниско отъ частите командири отъ стари руски офицери.

При завѣршването на учебната година на 30 августъ 1885 г., първите български офицери бидоха произведени въ чинъ капитанъ.

Службата на офицерите отъ първи випускъ въ Източно-румелийската милиция и жандармерия

Пристигането на офицерите въ Пловдивъ.

На 15 май 1878 година новопроизведените млади офицери, назначени въ Източно-румелийската милиция, пристигнаха въ Пловдивъ и веднага пристъпиха къмъ обмундируването си съ получените по-рано обмундировачни пари. Въ продължението на една седмица тъ успѣха да се облѣкатъ въ новоустановената форма, споредъ органическия уставъ на Източна Румелия, а именно: мундиръ „болгарка“, шинель, дълги ботуши, коженъ калпакъ и фуражка, сабля, револверъ, погони (безъ еполети) и шарфъ. Парадната форма се състоеше само отъ шарфъ, ботуши и калпакъ.

Тъзи дружини отъ бившата българска земска войска, които бѣха наследили дружините отъ българското опълчение, при преформирането имъ въ дружини отъ Източно-румелийската милиция, запазиха правото да носятъ на калпациите си уставовените металически знакове съ надписъ „За отличие въ Руско-турецката война 1877-1878 г.“ А кръстътъ подъ металическото отличие бѣха заменени съ общоустановения знакъ—звезда съ надпись „Мѣстна милиция“.

Положението въ Източна Румелия.

Почти едновременно съ пристигането въ градъ Пловдивъ на това внушително число български офи-

цери отъ първия випускъ на Софийското военно училище, тамъ бѣ пристигналъ и настаненъ въ станица Конакъ при р. Марица главния управител на Източна Румелия, князъ Александръ Богориди титулуванъ отъ турците Алеко Паша. Той изигра една значима дипломатическа роля съ калпака. При пречистване границата на областта, той се показа на населението, дошло да го посрещне, съ фестъ на градъ, населението му налага калпакъ, или, което едно, короняса го като Български князъ Източна Румелия.

Съ себе си князъ Богориди доведе бащиния си приятникъ г-нъ Гаврилъ Кръстевичъ, който бѣше назначенъ за главенъ секретарь и директоръ на вътрешните работи на областта. Съгласно организационния уставъ на Източна Румелия, министрите наричаха „Директори“; само военния министъ наричаше „Началникъ на милицията“, а Директоръ на вътрешните работи—и „Главенъ секретарь“.

Между многото трудни въпроси, които очакваха разрешаването и уреждането имъ отъ новоустановената власт, най-важните бѣха финансите и правосъдието. По първия въпросъ новоназначените директоръ на финансите, нѣкой си нѣмецъ Шмидъ, своята нахална упоритостъ, бѣ повдигнала противъ себе си населението въ областта до толкова, че билъ изгонванъ съ камъни отъ мѣже и жегъ нѣколко градове, гдето искалъ да посѣгне на имѣтките и контролата на областните пари, за които нѣмаха довѣрие въ него. По-после областното събрание единодушно го бламира и отстрани. По въпросъ—въоръжените сили—тъхенъ началникъ бѣ назначенъ отъ султана, отъ числото на високозадостигнати чуждестранни офицери на турска служба, генералъ Витались, комуто офицерите отъ 1-й випускъ се оставиха заедно съ всички офицери отъ Пловдивския гарнизонъ, по препоръката на полковникъ Ставровъ, оставенъ временно като началникъ на

българската земска войска въ Източна Румелия преформирането ѝ.

Въоръжените сили на Източна Румелия се състояха отъ милиция и жандармерия и бъха организирани както следва:

Милиция: Единъ учебенъ баталионъ съ две пехотни учебни роти, една сапьорна рота съ 12 пехотни дружини съ по една присътствующа рота (3 отъ дружините бъха по 3 ротенъ състав). Всичко 20 пехотни роти, една сапьорна рота, една сотня и 1/2 батарея.

Жандармерия: Тя се организира малко по-късно. Въ организациите си тя представляваше една добровържена сила. Състоеше се отъ пехота и конница. Въ Пловдивъ имаше и единъ ескадронъ подъжна жандармерия, която съставляваше единъ вид гвардия на генералъ губернатора. За началникъ на жандармерията бъше назначенъ полковникъ Борвикъ, англичанинъ на турска служба. Въ жандармерията имаше и нѣколцина чуждестранни офицери, останалитѣ бъха туземци.

Генералъ Виталисъ доведе съ себе си францизина де-Тустенъ, който съ заповѣдъ по милиции № 7 отъ 29-ти май 1879 г. бѣ назначенъ за началникъ на щаба съ чинъ подполковникъ, по чл. I и чл. 404 гл. 12 отъ органическия уставъ.

Подполковникъ де-Тустенъ съ коректното поведение можа да се постави добре между офицерството и умѣло привлече симпатиите на българското офицерство и на своето началство, като стараеше да бѫде до колкото е възможно полезъ съ службата си. Но отначало работата въ щаба на милицията се спложаше много по липса на подготвени лица за тази цель, било по персонала, било по материалната часть, а още повече отъ пристигащите на чуждестранни висши офицери, които не бъха компетентни да се справятъ съ ново положение, нѣмайки помощници специалисти по нитѣ отдѣли.

Генералъ Виталисъ, следъ около 3 месечно служение, биде смѣненъ отъ генералъ губернатора. За неговъ замѣстникъ съ сultанско ираде се назначи генералъ Стреккеръ, немецъ на турска служба, служилъ нѣкога въ гр. Шуменъ като инструкторъ по артилерията, подъ името Рушидъ паша.

Генералъ Стреккеръ, като воененъ, бѣше добъръ, разбираше службата и желаеше да бѫде полезенъ на румелийската милиция. Обаче си оставаше съ чувствата на турски паша — вѣренъ поданикъ на султана. Той се задържа отъ 1879 г. до 1884 година. Имаше при себе си за началникъ на персонала и като личенъ адютантъ поручика баронъ фонъ Финговъ, у когото имаше голѣмо довѣрие.

Въ началото на 1884 година генералъ Стреккеръ бѣ смѣненъ съ генералъ фонъ Дригалски, по произходъ полякъ отъ Германия, на турска служба. Той бѣ добъръ, бодъръ и пъргавъ старецъ, елегантъ и съ добра военна походка. Изглеждаше, че замисляше да даде единъ решителенъ тласъкъ за подобрене вървежа на работите въ милицията и жандармерията, като за целта се обкръжи съ подхodящи офицери. Персоналното отдѣление въ щаба на милицията завеждаше поручикъ Радко Димитревъ и той стана и личенъ адютантъ на генерала. Отъ тогава се даде по-серизозна физиономия на войската: въведоха се тактически занятия съ офицерите, съставяне мобилизационни планове за частите, подобрене на техническия части при учебния баталионъ и пр. Генералъ фонъ Дригалски съ свое поведение привлече благосклонното внимание на генералъ губернатора, на постоянната комитетъ и на всички офицери отъ областта. Обаче всичко това стана излишно, като се обяви Съединението на Южна България съ Северна на 6-ти септември 1885.

Разпределение на младите офицери по частите на милицията.

Отъ 15 май 1879 год. — денятъ на пристигането си въ Пловдивъ, до края на сжътия месецъ, офицерите отъ първия выпускъ, които съставляваха почти половината отъ цѣлия офицерски корпусъ на милицията, нетърпеливо очакваха назначението си по частите, толкозъ повече че тѣхните другари въ Северна България бѣха вече назначени, средствата имъ за прехранване бѣха на привършване, а най-главното — разнесоха се провѣрени слухове, че новосформирания щабъ на милицията тъкмѣлъ да назначи нѣкои чуждестранни офицери, подофицери и разни кореспонденти, доведени отъ генералъ Виталиса, за да приематъ разни длѣжностни мѣста въ милицията и жандармерията. По този случай, една депутация отъ старите български офицери се яви при генералъ губернатора, комуто енергично докладва за лошиятъ последствия и за покварата на дисциплината въ войската, ако би да се приематъ и настанятъ хора съ тѣменъ произходъ въ милицията. Князъ Богоориди взе бележка отъ предупрежденията на депутатията и бѣрзо изиска да му се представятъ за подпись заповѣди съ следните назначения:

1. Подпоручикъ Бончо Балабановъ мл. офиц. въ учеб. батал. 1 р.
2. подпоручикъ Димитъръ Ивановъ мл. офиц. въ учеб. батал. 1 р.
3. подпоручикъ Никола Бочевъ мл. офиц. въ учеб. батал. 2 р.
4. подпоручикъ Стилиянъ Ковачевъ мл. офиц. въ учеб. батал. 2 р.
5. подпоручикъ Кирилъ Ботевъ мл. офиц. въ учеб. батал. сотня.
6. подпоручикъ Константинъ Радевъ мл. офиц. въ учеб. батал. сотня.
7. подпоручикъ Димитъръ Кирковъ мл. офиц. въ учеб. батал. сапер.
8. подпоручикъ Христо Гюлмезовъ мл. офиц. въ учеб. батал. сапер.

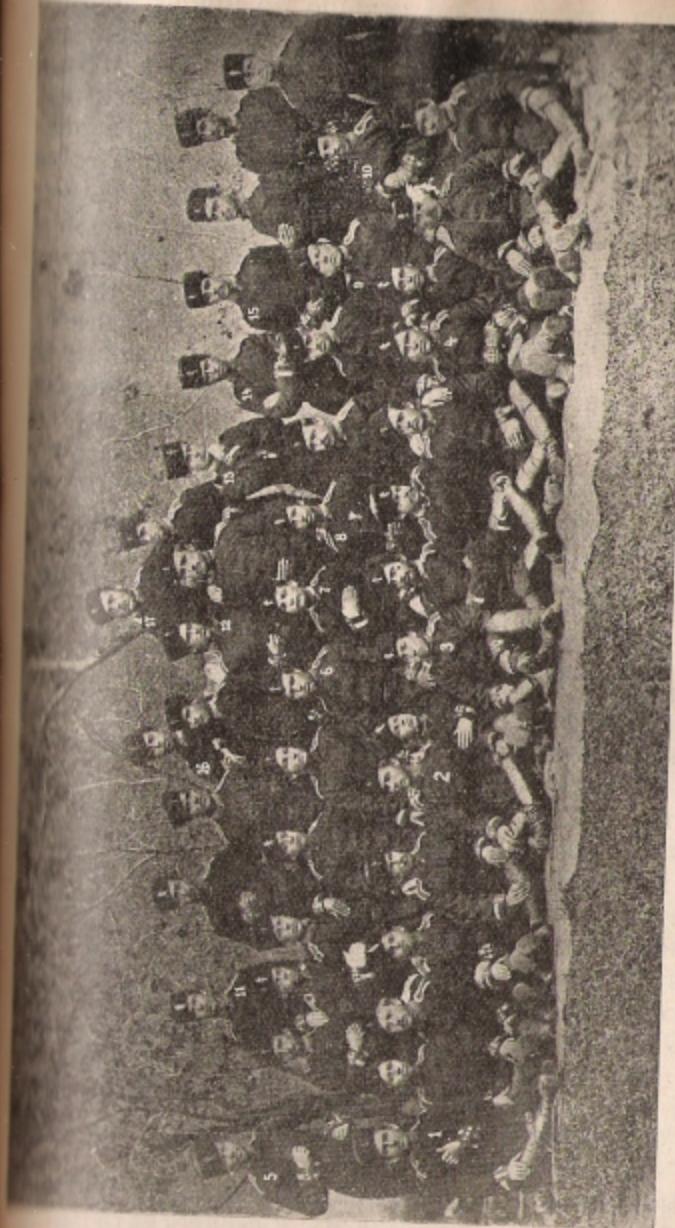
9. подпоручукъ Василь Галунски мл. офиц. въ учеб. батал. сапер.
10. подпоручикъ Ганю Атанасовъ адют. 1-а Пловдив. друж.
11. подпоручикъ Георги Мечконевъ Ковч. въ 1-а Пловдив. др.
12. подпоручикъ Матей Андреевъ Адют. 2-а Пловдив. др.
13. подпоручикъ Никола Ивановъ Ковч. 2-а Пловдив. др.
14. подпоручикъ Михаилъ Вълковъ Адют. 3 Пазардж. дружина.
15. подпоручикъ Александъръ Евстатиевъ Ковч. 3 Пазардж. дружина.
16. подп. Еню Денчевъ И. Д. Адют. 4 Пещер. др.
17. " Дончо Бошулковъ Ковчеж.
18. " Димитъръ Ивановъ Адют. 5 Казанл. др.
19. " Алеко Анастасовъ Ковч.
20. " Вълко Велчевъ Адют. 6 Ст. Загор. др.
21. " Иванъ Пеневъ Ковч.
22. " Иванъ Бакърджиевъ Адют. 7 Сливен. др.
23. " Христо Гюмюшевъ Адют. 8 Ямбол. др.
24. " Христо Арнаудовъ Ковч.
25. " Димитъръ Вълнаровъ Адют. 9 Харманл. др.
26. " Василь Айрановъ Адют. 10 Хасков. др.
27. " Добри Бояджиевъ Ковч.
28. " Иванъ Токлуджановъ Адют. 11 Ййтоск. др.
29. " Иванъ Стойновъ Ковч.
30. " Василь Тодоровъ Адют. 12 Бург. др.
31. " Сотиръ Новачковъ Ковч.
32. " Панайотъ Пїевъ Мл. оф. 1 Плов. др.
33. " Кръсто Мариновъ " 2 "
34. " Стефанъ Илиевъ " "
35. " Ник. Фурнаджиевъ " 3 Пазард.
36. " Тодоръ Стоевъ " 4 Пещер.
37. " Радко Димитриевъ " "
38. " Георги Абаджиевъ " 5 Казанл.
39. " Василь Череповъ " "
40. " Стефанъ Тошевъ " 6 Ст. Загор. др.
41. " Петър Салабашевъ " " " "

42.	"	Дасенъ Тянковъ	"	7 Сливен.	"
43.	"	Кирилъ Добревъ	"	"	"
44.	"	Кирилъ Козловски	"	"	"
45.	"	Димитръ Минковъ	"	8 Ямбол.	"
46.	"	Ст. Ботушаровъ	"	"	"
47.	"	Тане Петковъ	"	"	"
48.	"	Петръ Бояновъ	"	9 Харм.	"
49.	"	Христо Бѣловъ	"	"	"
50.	"	Жейно Жейновъ	"	10 Хасков.	"
51.	"	Кънчо Кънчевъ	"	"	"
52.	"	Дим. Клатновъ	"	11 Айтос.	"
53.	"	Добри Ивановъ	"	"	"
54.	"	Михаилъ Савовъ	"	12 Бург.	"
55.	"	Наумъ Никушевъ въ жандармерията			
56.	"	Георги Мирковичъ	"		
57.	"	Никола Неновъ	"		
58.	"	Вълю Стефовъ	"		
59.	"	Иванъ Велевъ	"		
60.	"	Дечко Караджовъ	"		
61.	"	Никола Петровъ	"		

Службата въ милицията.

При изключителното положение въ Източна Румелия, следъ като добиха назначението си въ частите, офицерите отъ първи випускъ завариха частите въ периода на своето преустройство съгласно предписанията на органическия уставъ. Въ това време длъжностите на дружинни и ротни командири и щабните длъжности се заемаха отъ руски офицери, между които имаше и българи отъ руска служба, около 10—12 души. Щабните длъжности, както и длъжностите на полуротните и взводни командири, офицерите отъ първия випускъ приеха отъ руски младши офицери, останали въ частите на българската земска войска.

Както е известно, Берлинският договоръ даваше право на Турция да държи гарнизони по проходите на Балкана; обаче, многострадалното българско на селение на Южна България, предвиждайки лошите

Група офицери отъ назначението въ Източна Румелия. Отъ тѣхъ останали сѫ живи: 1. Еню Денчевъ, 2. Бончо Балабановъ, 3. Стефанъ Бѣловъ, 4. Стилиянъ Ковачевъ, 5. Панайотъ Пътевъ, б. Никола Ивановъ, 7. Гано Атанасовъ, 8. Георги Абаджиевъ, 9. Василь Айрановъ, 10. Сотиръ Новачковъ, 11. Никола Бочевъ, 12. Киро Козловски, 13. Вълко Велчевъ, 14. Тодоръ Стоевъ, 15. Петъръ Саллабашевъ, 16. Николай Петровъ, 17. Кирилъ Ботевъ.

последствия отъ това, не искаше по никакъ начинъ да допусне прилагането на това постановление на договора. Ето защо легендарниятъ герой за руси и българи, генералъ Скобелевъ, положи основите на гимнастически дружества въ Южна България. Така че вследствие една активна агитация, подъ ръководството на старите руски и български офицери, още отъ началото на 1879 година, областта се покри съ цѣла мръжа отъ гимнастически дружества. Обучението имъ ставаше еженедѣлно. Младите офицери отъ първия выпускъ взеха живо участие въ обучението, като имъ бѣ възложено и завеждането на специалните складове съ пушки и патрони, както и на вѣшите за въ случаи на мобилизация. За помощници имъ служеха руски и български подофицери и български опълченци доброволци. При обучението на населението преминаваше се единично, възводното, ротното и дружинно учение, все по руските устави. Обръщаше се сериозно внимание на стрѣлбата, стрѣлевата и караулната служби и сегизъ тогизъ се произвеждаха двестранни учения, по зададени отъ дружинните командири задачи. Въ тѣзи гимнастически дружества вземаше доброволно участие цѣлото мѣжко население, способно да носи оръжие, както и нѣкои ученици отъ по-горните класове. Сѫщо отъ частите, граничащи съ Турция, се разпращаха по селата цѣли роти, подъ предлогъ да пазятъ границата, а въ сѫщностъ тѣ обучаваха на населението. Това много повдигна духа на населението и допринесе не малко за военното му и патриотическо възпитание, а заедно съ това се осути желанието на Турция да настанява гарнизони по Балкан.

Въ потушаването на появилите се бунтове от страна на турското население въ Кърджалийската околия и въ Айтоския Балканъ презъ 1879—1880 година, офицерите отъ първи выпускъ взеха участие за бързото имъ усмиряване.

Причините, които спрѣвиха правилния и полезъ вървежъ на службата въ Румелейската милиция, сѫ много. Главната причина е, че по-голѣмата

часть отъ по-висшите офицери бѣха чужденци, въ които липсваше всѣкаквъ интересъ да се устрои и подготви войската въ Южна България. А това, което биде направено, се дължи само на съзнанието и енергията на българските офицери.

Обучението на милицията се извършваше неотклонно по руските военни устави. Още отъ самото начало офицерите отъ първия выпускъ въ Източна Румелия, ръководени отъ старшите руски и български офицери отъ руска служба, взѣха въ рѣце обучението и дисциплинирането на частите. Войниците пѣеха български патриотически пѣсни при отиване и връщане отъ учение, по полето и по градските улици; тѣхния ентузиазъмъ въздигаше гордостта и на населението.

Дисциплината въ Източно-румелийската милиция се поддържаше строго; караулната служба служеше за образецъ и между многото примѣри на дѣла, достатъчно е да се спомене случая по изгарянето щаба на милицията, дето загина въ пластиците часовоя Гюро Михайлъвъ, който отказа да напусне поста си безъ разводача. Този трогателенъ примѣръ на себеотрицание при изпълнение на караулната служба е великъ и назидателенъ за необходимостта отъ безусловно строга и желѣзна дисциплина въ войската.

Ежегодно въ дружините се откриваха учебни команди, въ които се подготвляваха за 3—4 месеца учители за младите войници и се попълваха мѣстата на начальствующите долни чинове. Всѣка година, презъ августъ и септември се свикваха на 15-дневно обучение подофицерите отъ запаса, а къмъ края на тѣхното обучение се свикваха и запасните войници за 15—20 дена обучение, за която целъ дружините се разврѣщаха въ 4 ротенъ съставъ и се наричаха „подвижна дружина.“ Тукъ офицерите отъ първия выпускъ, които бѣха младши офицери, получаваха роти и се практикуваха въ командуването имъ. Тѣзи обучения се завръшваха по нѣкога

съ малки маневри — двустранни технически учения между две съседно-квартируващи дружини.

Два пъти се произвежда инспекторски прегледъ на всички дружини: Веднъжъ от генералъ Стрекера и втори път от генералъ Дригалски. Големи маневри се произведоха само веднъжъ, презъ 1884 година, около градъ Борисовградъ и с. Папазли, въ които взеха участие дружините Ст. Загорска, Казанлъшка, Хасковска, Т. Пазарджишка и двете Пловдивски.

На следующата година, 1885, беше раздадено печатно разписание въ частите за големи областни маневри съ трите родове оръжие, които трябваше да станат презъ септемврий; обаче, съединението се прогласи на 6-и септемврий и частите се приготвиха за походъ къмъ турската граница, отъ дето после поеха къмъ Сърбия, — недостатъчно снабдени съ предмети (облъкло, снаряжение, въоружение и пр.) по случай мобилизацията.

Съ обявяването на съединението, руските офицери, по заповѣдь на руското правителство, напуснаха редовете на войската, а другите чуждестранни официери бѣха уволнени отъ временното правителство. Тъй щото ржководните мѣста въ румелийската войска се заеха отъ българи стари офицери и тѣзи отъ първи випускъ, които, макаръ и съ недостатъчна подготовка, успѣха да се справятъ съ новото положение,

Български и руски офицери бѣха преданни на службата си и съществуващите едно съревнование помежду имъ. Млади и стари живѣеха задушевно и съ пълно разбирателство по понятията на службата и дружбата, съ изключение на малки, нежелателни инциденти, предизвикани отъ безтактността въ инструкторската мисия на нѣкои руски офицери.

Съединението на Източна Румелия съ Северна България.

Въ есента на 1885 г. следъ свършването го-дишния периодъ на учебните занятия въ войската на княжество България, когато всичките чинове на армията очакваха, че имъ предстои една почивка за труда, положенъ презъ годината, а старите войници се готвѣха съ уволнението си да се прибератъ въ домовете си, внезапно на 6-и септемврий пристигна известието отъ Пловдивъ за прогласеното съединение на Южна България къмъ княжеството. Обяви се обща мобилизация.

На най-младата въ свѣта — българската армия предстоеше да се подложи на бойно изпитание и съ това да докаже правото на българския народъ да биде свободенъ, самостоятеленъ и независимъ!

Въ надвечерието на това изпитание рускиятъ императоръ Александъръ III нанесе страшенъ мораленъ ударъ на мобилизиращата се вече българска армия: Заповѣда на руските офицери незабавно да напуснатъ нейните редове. Осиротѣ българската армия: нейните роти, дружини полкове, бригади, останаха безъ спитните бойни и калени въ Освободителната война началници. И самите руски офицери бидоха поразени отъ жестоката заповѣдь на своя господарь. И когато тѣ предаваха на младите български офицери командуваните до тогава отъ тѣхъ войскови части, нѣкои се разплакаха. Мнозина отъ тѣхъ, въ това число и самиятъ воененъ министъръ князъ Кантакузинъ, продължаваха и следъ предаванието на своите длъжности на тѣхните приемници — български офицери, до заминаването си за

Русия, да имъ съдействуват въ службата по мобилизацията.

Оттеглянето на рускитѣ офицери отъ редоветѣ на обединената българска армия ни най-малко не смути нейното офицерство. Това офицерство съ пълна самоувѣреностъ зае оправнениетѣ отъ рускитѣ офицери длъжностни мѣста. Млади и неопитни за нѣкой отъ по-високите длъжности, едва що произведенитѣ въ капитански чинъ офицери отъ първия випускъ съ ентузиазъмъ и патриотическо водушевление, намѣриха достатъчно морални и интелектуални сили въ себе си да поематъ съ самоувѣренось тежкитѣ и не по тѣхната подготовка по-горни длъжности.

Тѣхната задача ставаше още по-трудна, че останали безъ рѣководство на по-стари и опитни началници, тѣ трѣбаше да подготвятъ себе си за заетитѣ високи длъжности, а същевременно и да употребятъ особено старание и умѣние въ рѣководството и подготовката на следующитѣ подиръ тѣхъ випуски. Резултатитѣ отъ мирновремената имъ дейностъ, както и отъ последнитѣ войни, показваха, че офицеритѣ отъ първия випускъ съ достоинство изпълниха задачитѣ си.

Напушкането на българската армия отъ рускитѣ офицери даде куражъ на нашитѣ „брача“ — сърбите да ни нападнатъ. Това нападение бѣше толкова невѣроятно, колкото бѣше неизвѣзможно и да се допусне, че синътъ на Царь Освободителя ще остави България „да се пържи въ собственото си масло.“ И съ нахлуването на срѣбъската армия краль Миланъ разчиташе само въ нѣколко дни тѣржествено да влѣзе съ своята победоносна армия въ София. Но българската правда реши иначе: вмѣсто тѣржествено влизане въ София — коленопреклонна молба предъ Кевенхюлера за спасяване.

Тогава българската армия, съсрѣдоточена на турската граница, очакваща турското реагиране по случай съединението, трѣбаше да се прехвѣрли на

западната граница за посрещане срѣбъското нападение.

Походътъ на българскитѣ полкове отъ Харманли за Сливница бѣше безпримѣренъ въ свѣтовната военна история. Защото само енергията на 25 — годишни пълководци, вливана въ прости войници, въодушевени отъ чувството на дѣлгъ къмъ многострадалната родина, можеше да издѣржи непрекъснатъ походъ отъ 80 км. въ денонощие безъ почивка, безъ сънъ, безъ топла храна и веднага да се влѣзе въ бой при Сливница.

Свѣтътъ остана смяянъ отъ българскитѣ победи. До тия победи Европа считаше България плячка на съперничашитѣ въ близкия Изтокъ велики дѣржави. Обаче, станалата вече историческа Сливница застави даже и съперницитѣ за плячка въ Балканския полуостровъ велики дѣржави да признаятъ правото на България за самостоятелно свободно и независимо сѫществуване. Съ победата при Сливница българина израстна въ своитѣ собствени очи. Той доби вѣра въ себе си, въ своитѣ сили. Той вече разбра, че сѫдбата на неговото отечество е въ неговитѣ собствени рѣце и че тия рѣце сѫ корави и жилави.

Единъ кавалерийски турски генералъ, Мехмедъ паша, родомъ отъ Кавказъ, черкезко произхождение, съ когото наши офицери имаха среща на границата при р. Арда въ м. юлий 1886 г. за уръдане на граниченъ въпросъ, най-характерно определи изпъкването на България следъ Сливница така:

„Ние турцитѣ, съ своя вѣковна империя, отъ която нѣкога трепереха три материка, които сме десеторно по-многочислени отъ васъ българитѣ, съ своитѣ бойни традиции, съ инострани военни съветници, като спазвахме точни стратегически и тактически принципи, въ 1876 г., по предизвикване, започнахме война съ Сърбия и едва следъ 4 месеца (отъ 20 юни до 19 октомври) можехме да принудимъ сърбите да молятъ руския императоръ Александъръ II за спасение. А вие българитѣ извѣр-

шихте това за 15 дена. Извършихте това чудо безъ инострани помощници. Извършихте това чудо, вий, дъца въ сравнение съ побѣлѣли; сръбски генериали, полковници. Отъ сега нататъкъ на България сѫ необходими само разумни управници. Геройството и разумътъ, заловени за рѣка, ще завладеятъ цѣлия Балкански полуостровъ."

Същиятъ генералъ, при другъ случай, бѣше добавилъ, че по случай българските победи, той е билъ награденъ отъ султана, защото въ свикания въ Цариградъ въ онова време воененъ съветъ по случайсталото съединение, той единственъ се е противопоставилъ на намѣренията на большинството да се навлезе въ Южна България съ Одринския корпусъ, който се е смяталъ за достатъченъ да възстанови стария редъ.

Българинътъ не издѣржа величие. Колкото той се издига съ заслуги и колкото обществото за него витъ заслуги му кади темянъ, толкова неговата глава се зашеметява, та изгубва мѣра. И за него вече нѣма невъзможно. За решения на сложни политически и социални проблеми въ неговитъ рѣчи има по-остъръ мечъ отъ онъ на Александъръ Велики, съ който е биль разсѣченъ гордиевия вжzelъ.

Макаръ и да победихме, но оставени „да се пържимъ въ собственото си масло“ (думи на Александъръ III), малодушни българи започнаха да треперятъ за утрешния денъ. А партизани, за да спечелятъ малодушнитъ, започнаха да разнасятъ по градове, села и колиби, тревожни слухове. И използуваха зашемеденитъ глави на издигнати величия, та вмѣкнаха въ услуга на партизанщината една малка частъ отъ офицерството. Последва фаталния 9-й августъ 1886 г. съ участието на нѣколко отъ първите български офицери. Всичко се впусна въ ходъ, за да се заблуди армията, та да се закълне въ вѣрността на временното революционно правителство. Голѣмото мнозинство офицери, обаче, чрезъ контра-

превратъ възстановиха на престола дегронирания князъ и съ това бѣрзо измиха петното, нацесено отъ нѣколко единици измежду офицеритъ отъ първиятъ випускъ. А още по-после, въ време на безкняжието и на последвалитѣ бурни времена въ страната, въ края на 1886 и презъ 1887 година, тѣ допълнително корегираха тоя пасивъ на тѣхнитѣ другари, участници въ преврата съ проявениятъ си патриотизъмъ по запазване спокойствието и реда въ страната и съ дейността си за париране на всички революционни домогвания и бунтове, устройвани отъ вънъ и отъ вътре отъ страна на разни политически наши врагове. Тѣ запазиха България отъ страшни напасти и беди и дадоха възможность на разклатеното ни въ основитѣ си отечество да закрепне отново и да заеме нормалното си положение.

Фаталниятъ 9-й августъ надвисна като дамоклиевъ мечъ надъ България, защото грозеше деморализация на народната сила. Съзна се вече тази опасностъ, вземаха се бѣрзи мѣрки за нейното премахване и се прибѣргна до онова лѣкарство, което въ всички времена и народи за такива случаи е било спасително: *Работа и творчество*.

Закипя работа въ казарми, лагери, полета, стрелбища, така че за почивка остана толкова малко време, колкото е необходимо само за възстановяване на сили за залавяне пакъ за работа. На офицеритъ не остана свободно време за срещи съ граждани, за които тогава партизанщината съставляваше насажденъ хлѣбъ.

Дѣрдорковцитъ сѫ некадѣрни за сериозна работа. Защото сериозната работа налага съсрѣдоточено внимание, което отвлича мисли за странични въпроси. Съзнателнитѣ сериозни работници сѫ мълчаливи. Заставенитѣ да работятъ винаги подъ бдителния контролъ на началство, по неволя отвикватъ отъ дѣрдорене. И за кратко време се получиха блестящи разултати: армията се прероди въ

Велика мълчалница.

Великата мълчалница — творение на първите офицери, даде блестящи резултати. Въ продължение на 27 години (1885—1912 г.), първите офицери заемаха следните висши длъжности въ армията:

1. до дружиненъ командиръ включително — всички;
2. 83 командуваха полкове;
3. 42 командуваха бригади;
4. 15 командваха дивизии;
5. Петима заемаха поста началникъ на Военното училище;
6. Трима заемаха поста инспекторъ на артилерията. Двама — поста инспекторъ на конницата;
7. На поста Началникъ щаба на армията се изредиха петъ души;
8. Единъ бѣ главенъ прокуроръ;
9. На поста воененъ министъръ се редуваха шестъ души;
10. Въ Балканската и Великата европейска войни командуваха армии 8 генерали;
11. Четирма заемаха много важни дипломатически постове.
12. Двама бѣха военни аташета.

Висшето командване, което така неочеквано заеха първите български офицери, следъ напускането българската армия отъ руските офицери (септемврий 1885 г.) даде на тия български офицери възможност въ Сръбско-Българската война да се проявятъ съ възкръсналия български воененъ духъ, а въ мирно време да изпъкнатъ съ плодотворна инициатива и разумно ржководство за прокарване такава организация въ армията и такова засилване на въоръжението, че за бѫдеща война на театри на военни действия да воюва не българската армия, а въоръженитетъ български народъ. За тази цель се прокараха съответни закони. Ето какво е направено.

I. По организацията:

1. Възстанови се бригадната организация, която бѣ премахната следъ мобилизацията въ 1885 г.
2. Отъ дружините на бившата Източно-румелийска милиция се създадоха 4 полкове отъ по 4 дружини.
3. Тридружинните севернобългарски полкове се засилиха съ още по една дружина.
4. Четиридружинните 12 пехотни полкове се раздробиха на 24 полкове по две дружини всъки.
5. Създадоха се 24 пехотни резервни полкове.
6. 24-те резервни полкове се сгъстиха въ 12 действуващи полкове.
7. Създадоха се дивизии.
8. Увеличиха се конните полкове.
9. Създаде се конна дивизия.
10. За поддържане и подобрене родното коневъдство наложи се попълване на армейската и дивизионна конница съ коне отъ местна порода.
11. Създадоха се 3 крепостни баталиона: въ Видинъ, София и Шуменъ.
12. Създадоха се две планински артилерийски отдељения.
13. Разшири се Софийския артилерийски арсеналъ.
14. Саперните части се развърнаха въ 6 пионерни, една мостова и една железнодорожна дружини.

II. По въоръжението:

1. Бердановите еднозарядни пехотни пушки се замѣстиха съ многозарядни манлихерови пушки, а въ конницата — съ карабини.
2. Превъоръжи се артилерията съ круповски нескорострелни ордия, а септне — и съ полски и планински скорострелни ордия.
3. Въоръжиха се Софийския, Видинския и Шуменския крепостни баталиони съ крепостни далnobойни ордия и хаубици.

III. По законодателството:

Изработиха се и се приеха отъ Нар. събрание следните закони:

1. Законъ за устройството на въоръжените сили;
2. Законъ за носене военните тегоби;
3. Военно съдебенъ законъ;
4. Военно-наказателенъ законъ;

Побългариха се и се допълниха и измениха всички устави;

Изработиха се нови инструкции, наставления, положения: а) за тактическия занятия, б) за организацията на обозите въ военно време; в) за свърхсрочна подофицерска служба, г) за произвеждане набори, д) за писмоводството и книговодството, е) за съставяне мобилизационни планове и пр. пр.

На 1885 г. първите български офицери приеха армия отъ 8 действуващи полкове, а следъ 26 години, до Балканската война (1912 г.) приготвиха отлично дисциплинирани и организирани 36 действуващи и 18 резервни полкове съ образцови артилерия, кавалерия и спомагателни органи.

Възрастъта, времето и дългогодишния трудъ не бъха изхабили енергията на първите офицери. Прехвърлили 50 годишната възрастъ, въ Балканската война (1912 г.) на чело на армии, дивизии, бригади и полкове, тъ се втурнаха съ такава юношеска енергия противъ неприятеля, съ каквото се отличиха противъ коварните „братя“ сърби (1885 г.).

Въ тая война походитъ, сраженията не бъха обикновени, каквите съ вписани въ свѣтовната история. Свѣткавичните победи при Лозенградъ, Бунаръ Хисаръ и Булаиръ се увенчаха съ блестящето штурмуване на крепостта Одринъ, организирано и изпълнено съ математическа точностъ. Така, че до като свѣтъ свѣтува, българските походи и сражения въ Балканската война ще служатъ като образци за поука на всички народи. Тия походи и победоносни сражения спечелиха правото на България

да бъде призната за внушителна сила въ Балканския полуостровъ.

Балканската война бъше съпроводена съ едно наложено отъ непреодолими сили напряжение: стурътъ, кальта, живъенето подъ открито небе, голотата, босотата, лошата храна, холерата допринесоха да се изтощатъ сили, да се изхабятъ нерви, да се изгуби енергия, да падне побъдоносния духъ на българина. Разумътъ диктуваще да се сключи бъръже миръ. Едно „престилно безумие“, обаче, на 16 юни 1913 година предизвика междуюзническата война, въ която се намеси Ромъния чрезъ едно безпрепятствено нахлуване дори до София, а и самата Турция не закъсне да си реокупира частите отъ нейната територия завземани отъ българските войски. Докато на 17 май 1913 г. бъше подписанъ въ Лондонъ тъ Турция единъ миръ, който далекъ надминаваше най-оптимистичните наши очаквания при предприетиято на тая война, междуюзническата война заведе въ Букурещъ за сключване най-позоренъ България миръ (28-и юли 1913 г.), споредъ който се предадоха на ново рабство ужъ освободените по Лондонския миръ Тракия и Македония и се отвърна и предаде на Ромъния останената по Берлинския конгресъ въ полза на България част отъ Добруджа. Турция въ свой редъ си засвои окончательно завзетата до тогава отъ насъ Източна Тракия.

Съ свършването на тази война офицерите отъ първия випускъ почти всички бъха вече уволнени отъ военна служба; по-после въ великата европейска война, освенъ малцина, всички останали бъха изоставени. И така, въ денътъ на чествуването 50 годишнината отъ тъхното производство, при една напреднала старостъ, тъ съ изложени да прекарватъ живота си при едно незавидно положение.

* * *

Съвременниците не могат да бждатъ безпри
страстни историци за всичко лично преживѣно, ви
дено и чуто, обаче, бжедящиятъ историкъ непре
менно ще признае следнитѣ три факта:

1. Офицеритъ отъ първия выпускъ чрезъ свои
тъ другари, въ качеството имъ на адютанти на по
восформираниетъ дружини и ескадрони, на 30-й ав
густъ 1881 г. коленишкомъ приеха отъ ржката на
първия бѣлгарски князъ за тъзи дружини и ескад
рони първи за тъхъ знамена.

2. Офицеритъ отъ първия выпускъ следъ 43 го
дини предадоха тия знамена на своите приемници
вече не светли, а окървавени, не нови, а окъсаны
но окичени съ бойни отличия — ордени и ленти.

3. Офицеритъ отъ първия выпускъ съ право мо
гатъ да се гордеятъ, че презъ цълния периодъ на
своята служба въ армията, въпреки многото и раз
нородните вътрешни бури въ политическия живот
на родината презъ това време, тъ съумѣли да
възприематъ и запазятъ до край най-разумното и
правилно отношение спрѣмо партизанския борбен
като съ се придрѣжали о максимата въ смисъл
на положената отъ тъхъ при постъпването имъ
на военна служба клетва: Вѣрность къмъ коро
ната и Отечеството.

Съ правото произтичащо отъ съдѣржанието на
горнитъ три пункта преживѣлите отъ първиятъ
выпускъ съмѣтатъ за свой дѣлъ да отправятъ единъ
последенъ завѣтъ къмъ тъхнитъ приемници отъ на
стоящето и бжедещето поколения: да продължа
ватъ дѣлото на своите предшественици съ стре
межъ къмъ усъвършенствуване.

1879—1929.

Останали живи отъ I-й випускъ офицери отъ запаса, къмъ деня на празнуването петдесетгодишнината отъ производството имъ:

I. Фотографирани на отсрещната снимка отъ лъво на дясно.

а) Долния редъ: Еню Денчевъ, Добри Бояджиевъ, Христофоръ Хесапчиевъ, Христо Петруновъ, Василъ Кутинчевъ, Илия Димитровъ, Стилиянъ Ковачевъ, Бончо Балабановъ.

б) Втори редъ: Тодоръ Стоевъ, Пантелей Ценовъ, Георги Абаджиевъ, Димитър Фиковъ, Никола Бочевъ, Кирилъ Ботевъ, Никифоръ Никифоровъ, Никола Ивановъ, Христо Чавовъ.

в) Трети редъ: Христо Паковъ, Анастасъ Бендеревъ, Матей Андреевъ, Кънчо Кънчевъ, Никола Геневъ, Стоянъ Филиповъ, Маринъ Енчевичъ.

II. Не фотографирани по болест и отсътствие:

Хр. Поповъ, Р. Петровъ, П. Тантиловъ, Н. Константиновъ, Ст. Бъловъ, Хр. Бахчевановъ, Г. Атанасовъ, Х. Панайотовъ, Г. Мечконовъ, Г. Тодоровъ, В. Череповъ, Н. Петровъ, В. Кърджиевъ, В. Галунски, Д. Яблански, Г. Марчинъ, Ив. Поповъ, В. Велчевъ, Ив. Велевъ, П. Саллабашевъ, В. Айрановъ, В. Дъловъ, П. Пъевъ, К. Козловски, С. Новачковъ и К. Ванковъ.

Г. Хесапчиевъ.
Генералъ о. з.

Сръбско-българската война въ 1885. г.

Причини и предлогъ за войната.

За да ограничават резултатите отъ блъскавите победи на руското оръжие въ освободителната война 1877—1878 г., и за да засилят претенциите на главната руска съперница на Балканите — Австро-Унгария — враждебните на Русия велики държави разчлениха, въ Берлинъ, С. Стефанска етнографска България на три части; — Македония и голема част отъ Тракия оставиха подъ властта на Султана, а отъ останалата част на Тракия създадоха автономна област — „Източна Румелия“ — подъ управлението на турски генералъ-губернаторъ. При това, за да спечели влияние между другите балкански държави, Западна Европа увеличи територията имъ за смѣтка на васалното българско княжество.

Откъсването на „Източна Румелия“ отъ Българското княжество бѣше толкова неестественно, че скоро съединение на двете Българии се предсказа отъ видни публицисти веднага следъ подписването на Берлинския договоръ.¹⁾ Енергичните протести на българите, а особено на румелийците, и полунезависимото административно уреждане на областта, дадоха сериозни основания за подобни предвиждания. И това толкова повече, че

¹⁾ J. C. Bluntschli. — „Le congrès de Berlin et sa portée au point de vue du droit international“. 1879. г.
E. Laveleye. — „La péninsule des Balkans“. 1882. г,

следъ като, по настояването на Русия, Турция отказа отъ даденото ѝ право да заеме и укрепи балканската верига и да държи гарнизони въ областта, и факта, че мѣстната милиция почти всецѣло се намираше въ рѣжетъ на младите и енергични офицери отъ първия выпускъ на Софийското Военно училище, зависомостта на „Източна Румелия“ отъ султана бѣше станала съвсемъ фiktивна. При тези благоприятни обстоятелства, само шест години следъ Берлинския конгресъ, многожелемотъ отъ българския народъ съединение се провъзгласи.

* * *

На 6-й септемврий 1885 г., въ Пловдивъ избухна отдавна готовната отъ родолюбиви българи военна революция. Съставеното Временно правителство отхвърли властта на султана, провъзгласи съединението съ княжеството подъ скрепата на българския князъ и покани князъ Александра да влезе съ княжеската армия въ Южна България.

Положението на князъ Александра въ този исторически моментъ бѣше много трудно. Младъ неопитенъ, безъ особенни още връзки съ народа, владѣтель въ една страна, която, по географическо то си положение, е благодатна аrena за политически интриги, Князътъ бѣше изправенъ предъ решението на единъ отъ жизнена национална важностъ въпростъ, който би смутилъ и най-сръчния и изпитанъ държавникъ. Възторга и ликуването съ които българския народъ посрещна провъзгласеното съединение, налагаше на княза дѣлга да застане на чело на това патриотическо дѣло. Но организаторитѣ на пловдивското революционно движение бѣха явни неприятели на руското влияние¹⁾; а пъкъ князъ трѣбаше да държи смѣтка за чувствата на руския царь, отъ когото получи българската корона. При това, презъ сѫщата година той бѣше обе-

¹⁾ В-къ „Самозашита“ отъ 29-й септемврий 1885, г. Пловдивъ

щаъль, въ Франценбадъ, на руския канцлеръ Гирса да направи всичко възможно за да се предвари всѣкакво революционно движение въ „И. румелия“. Князъ Александъръ и правителството му, на чело на П. Каравелова, въпрѣки всичко, предпочетоха да прегърнатъ българското народно дѣло.

Въ сѫщия денъ, 6-й септемврий, намиращия се въ Шуменъ князъ Александъръ подписа указъ за мобилизацията на княжеската армия и замина за Южна България. При преминаването си презъ В. Търново, съ манифестъ къмъ българския народъ, той провъзгласи съединението и се обяви за „князъ на Северна и Южна България“. Свиканото на бързо Народно събрание, съ акламации одобри съединението, гласува петъ милиона за мобилизация на армията и десетъ милиона лева за въ случай на война. Войските получиха заповѣдъ да тръгнатъ за Южна България, щомъ се мобилизираятъ,

На 9-й септемврий князъ Александъръ пристигна въ Пловдивъ, възторженно посрещнатъ отъ населението и веднага съобщи на султана, че народа единоуменно го провъзгласиъ за князъ и на „Източна Румелия“; при това, той заявяваше, че нѣма никакви воинственни замисли противъ Турция и моли султана да одобри съединението, което не накърнавало Султанския суверинитетъ²⁾.

Бъ отговоръ на княжеската декларация, султана заповѣда да се мобилизира внушителна армия, като едновременно помоли великиятъ сили да предложатъ на князъ Александра да напусне съ войските си „Източна Румелия“. Въпрѣки настояванията на организатора на турската армия, германецъ фонъ-деръ-Голцъ паша, Турция не се реши да използува даденото ѝ отъ Берлинския договоръ право да окупира областта, защото желанието ѝ да възстанови номиналната си властъ надъ „Източна Ру-

¹⁾ Българското министерство на Външнитѣ работи. „Кореспонденция по въпроса за съединението; № 18, 1886. г. („Зелена книга“).“

мелия", би могло да предизвика нежелателни за нея усложнения. А пъкъ съперничеството на великият държави на Балканския полуостровъ много улесняваше нейната задача.

* * *

"О разъединени и речи быть не можетъ" — заяви, въ Копенхагенъ, руския царъ Александъръ III, на изпратената отъ народното събрание депутация да моли подкрепата на императора. Но въпреки твърде благоприятното настроение на руското обществено мнение, официална Русия не поддържа българското народно дѣло, на чело на което застана, безъ нейното предварително съгласие, изгубилия вече довѣрието и князъ Александъръ.

Убедена въ недоволството на Русия, Англия прояви симпатиитъ си къмъ съединението и открыто покровителствуващъ князъ¹⁾). Тласната къмъ Изтокъ следъ поражението и при Садова въ 1866 г., Австро-Унгария бѣше противъ успѣха на българитъ, а още повече, че съ това си поведение тя лукаво показваше видъ, че услугва на своята клиентка — Сърбия, съ която сключи военна конвенция въ 1882 г. Предъ видъ приятелскитъ си отношения къмъ Турция и за да задоволи съюзницата си — Австро-Унгария, Германия се обяви за ревностна защитница на Берлинския договоръ.

Руското правителство намѣри за умѣстно да направи да се почувствува неодобрението му непосредствено и отъ българския народъ. Когато мобилизацията на българската армия не бѣше още свършена, то заповѣда на Военния министъръ, генералъ князъ Кантакузенъ, да напусне България заедно съ всичките руски офицери — командири на части до роти, ескадрони и батареи включително.

¹⁾ Речта на министър Салисбури въ парламента на 25-и септември 1882 г. и Тронното слово на 9-и януари 1886 г.

„Pale mall Gazette“ отъ ноемврий 1885 г. — размѣнени писма между В. Гладстонъ и Ив. Ев. Гешевъ.

Този дезорганизиращъ българската армия знаменителенъ жестъ на официална Русия, много тежко изненада и правителството и всички български родолюбци; той смути и огорчи и мнозинството искрени руски приятели. Командуването на войските трѣбваше да се поеме, почти всецѣло, отъ офицеритъ отъ първия выпускъ на Военното училище. Но служебната добросъвестностъ, дивната енергия и пламенното родолюбие на младите български офицери, презъзмогнаха както тѣхната неопитностъ за решение на такива сѫдбоносни за родината голѣми военни задачи, тѣй и недостатъцитетъ на наложената отъ тежките обстоятелства импровизация.

* * *

Провъзгласеното съединение на дветѣ Българии се посрѣдна съ голѣмо възбуждение отъ правителствата на балканските държави; но особено възнегодува за този исторически актъ срѣбъския краль Миланъ Обреновичъ IV. На свикания на 9-и септември министерски съветъ, краля, — вѣренъ на политиката за преобладание на Балканския Полуостровъ — като оцѣни създаденото политическо положение, опредѣли поведението на Сърбия съ решителното заключение: „подъ предлогъ, че пазимъ ненарушимостъта на Берлинския договоръ, ние трѣбва да защитимъ нашите държавни и национални интереси, па да става каквото ще!“. Сподѣляйки напълно кралевските доводи, министрите одобрили неговото решение и незабавно била дадена заповѣдъ за мобилизацията на армията.¹⁾

Политическото и стратегическо положение въ този моментъ внушаваше на амбициозния краль увѣреностъ въ победоносния изходъ на войната съ България. Въ свиканата на 23 октомври цариградска конференция, представителите на великиятъ сили решиха да се предложи на князъ Александра

¹⁾ Владанъ Джорджевичъ — „Српско-бугарски рат 1885 г.“ Бѣлградъ 1900 г.

да напусне съ войските си „И. Румалия“. Разногласие се яви само върху начина, по който тръбаше да се принуди българския князъ да изпълни решението на конференцията, ако доброволно не го приеме. Руския посланикъ Нелидовъ, настояващ за енергична турска намѣса, а английскиятъ представителъ Уайтъ, се обяви противъ насилиствената акция. Съ войственото си настроение противъ България, кралъ Миланъ се явяваше не само защитникъ на неприосновеността на отоманская империя, но и като призванъ изпълнителъ на решението на великитъ сили. А пъкъ малочислената българска армия се намираше далечъ отъ обектитъ за действия на сръбската армия. Но за по-голѣма сигурностъ, Миланъ съ опита безуспешно — чрезъ своя родния генералъ Катарджиу — да се сдобие и съ военната подкрепа на Румъния.

Мобилизацията на сръбската армия не особено обезпокои князъ Александра и правителството му. На първо време тъ даже върваха, че сръбските войски ще се насочатъ противъ Турция. Но сръбскиятъ министъръ на външните работи, Милутинъ Гарашанинъ, не закъсне да заяви въ София, че армията е мобилизирана, за да биде готова или да запази *Statu-quo-to*, или да защити сръбските интереси на Балканския Полуостровъ.¹⁾ Същото каза и кралъ Миланъ въ тронното слово въ Нишъ на 19-ти октомври.

Понеже въ началото на октомври сръбските войски почнаха да се съсрѣдоточаватъ на българската граница, а агитатори подбуждаха пограничното население да поискъ присъединението си къмъ Сърбия, шаба на армията, въ съгласие съ Военното министърство, разпореди: 1) да се избератъ и укрепятъ предни погранични и една централна позиции, 2) да се изпратятъ на тѣзи позиции разполагаемите

¹⁾ Българско министерство на Външните работи — „Кореспонденция по Сръбско-българската война“. № 2 (Зелена книга),

запасни части и опълчение, и 3) да се въоржи Видинската крепость.

Въ същото време, българското правителство правѣше всичко възможно, за да засвидетелствува приятелското си разположение къмъ Сърбия. А князъ Александъръ изпрати собственоржично писмо до кралъ Милана, въ което, между другото, се казваше: „*Азъ се обрѣщамъ къмъ Васъ, драгий приятелю, и Ви моля да ме упълномощите да опровергая обезпокойтелните слухове, като Ви увърявамъ въ моето пълно приятелство и братска любовъ*“.

Но краля отказа да приеме носителя на писмото, бившия министъръ Д. Грековъ, понеже билъ убеденъ,

че княжеския пратеникъ ималъ мисия да му предложи съвместни действия противъ Турция, на която Миланъ Обреновичъ IV бѣше вече предложилъ военна помощъ противъ България.

Изтъквайки въ 1899 г. предъ тях-кралъ Милана, че братоубийствената война би могла да се избѣгне, ако княжеския пратеникъ бѣше приетъ отъ него, той съ възбуждение ми отговори: „*Изпращанието на г. Грекова стана много късно. Измъната бѣше вече извършена. Азъ не можахъ да простя на князъ Александъръ прогласеното отъ него съединение, безъ предварително споразумение съ менъ, както бѣхме се уговорили*“.

По този извѣртливъ отговоръ, бившия воененъ министъръ и началникъ шаба на армията въ 1885 г. генералъ Иоца Петровичъ ми каза въ 1900 г. — когато Миланъ бѣше вече напустилъ Сърбия: „*Това е лѣжа! По настояването на Австрия, войната съ България бѣше много по-рано решена. Тогавашния австрийски пълномощенъ министъръ, графъ Кевенхуллеръ, често ме упрекаваше, че отлагаме почването на неприятелските действия.*

Перспективата за една война съ Сърбия, преди да се разясни поведението на Турция, постави българското правителство въ много тревожно положение. Бѣше се явила даже мисъль за изпълнение решението на цариградската конференция — оттеглянето

на княжеските войски отъ Южна България. Опасността отъ съвместни действия на Турция и Сърбия противъ България наложи на щаба на армията да остави на турската граница, до обявяването на войната, около $\frac{1}{3}$ отъ княжеската армия.

* * *

Презъ втората половина на октомврий, сърбите почти всъкидневно нарушаваха границата и често стреляха противъ нашите предни постове. Макаръ че началниците на българските отряди често получаваха заповеди да избягватъ всъкакви предизвикателства, но началника на Изворския отрядъ (около Трънъ, изгубилъ търпение отъ всъкидневните сръбски предизвикателства, поставилъ на 1-ий ноемврий въ 6 часа сутринта една засада отъ 50 охотника при с. Власино. Сърбите откриха и нападнаха засадата съ една рота и почнатата престрелка послужи като официаленъ предлогъ за обявяването на войната.

Презъ нощта на 1-ий срещу 2-ий ноемврий, сръбският министър на външните работи изпрати на застъпника на сръбските интереси въ София, гръцкия дипломатически агентъ, Рангабе, следующата телеграма:

„Началника на I-ва дивизия и пограничните власти едновременно съобщаватъ, че днесъ, въ $7\frac{1}{2}$ часа сутринта българската войска нападнала позицията, която заема на сръбска територия, при с. Власина, единъ баталлонъ отъ I-я полкъ“.

„Кралевското правителство счита това неоправдано нападение за обявяване на война“.

„Моля Ви, Господине агенте, да съобщите на Министра на Външните работи, господинъ Цанова, че като поема отговорността за последствията отъ това нападение, Сърбия счита отъ събота 2-ий ноемврий, в часа сутринта, войната съ България обявена.¹⁾

¹⁾ Българско министерство на Външните работи — „Зелена книга“ 1886 г.

Въ същия ден кралъ Миланъ издале къмъ сръбския народъ манифестъ. Следъ като изтъква, че Сърбия не би могла да остане равнодушна при измънение равновесието на Балканския Полуостровъ въ полза само на една държава, Миланъ изреждаше лжливи факти за систематически предизвикателства на княжество България: съ нищо неоправдани митнически стъснителни мърки, несправедливо насищенно отнемане на с. Бръгово, явно подстрекателство на осъдените изменници-емигранти къмъ революционни покушения въ Сърбия и трупание на недисциплинирани доброволчески банди по сръбската граница, които нападали и пограничното население, и войската.

*

Макаръ българското правителство и да бъше почнало да счита войната съ Сърбия за твърде възможна. Но и до последната минута то питаше надъжда, че Европа нъма да допустне тази война. Телеграмата за обявяването на войната се получи въ княжеската резиденция въ Пловдивъ въ 2 часа следъ полунощ срещу 2 ноемврий. Веднага бъха повикани министър-председателятъ, председателя на народното събрание, началникъ щаба на армията и помощника му. Първото впечатление бъше потресающее, но душевното потресение бързо се замъни съ всенароденъ пламененъ патриотизъмъ и жажда за отмъщение — могъщи чувства, които обещаваха тържество на младото българско оръжие. Народа прояви всичката си физическа и духовна моцъ, за да запази скъпото си отечество и да накаже върломния си братъ. Това бъше единъ тежъкъ, но възвишенъ и тържественъ моментъ въ историята на свободния български народъ! . . .

Князъ Александъръ веднага съобщи на султана за обявената война, изказвайки надъжда, че сюзерена ще го подкрепи съ войските си, за запазване цълостта на отоманската империя¹⁾). Същия

¹⁾ „... si je puis compter sur l'appui et la cooperation des troupes Imperiales . . .“ — Българско министерство на Външните работи — „Кореспонденция по сръбско-българската война 1885 г.“ № 31. (Зелена книга).

день, 2 ноемврий, княза подписа съставената отъ П. Каравелова и С. Стамболова прокламация къмъ българския народъ. Изказвайки скръбта си, че „водимъ отъ egoистични цели и отъ желание да осуети светото дѣло за обединението на българския народъ, сръбския крал ни обяви война“, княза призоваваше българите да защитятъ земята си отъ „нахлуването на неприятеля“ и заповѣдва на нашите храбри войски да почнатъ действията противъ сърбите и мѣжественно да отстоятъ честта и свободата на българския народъ. Едновременно княза издаде заповѣдь по армията, призовавайки я „да смаже врагътъ, който дебнишкомъ ни напада“.

Следъ молебна, княза, придруженъ отъ щаба на армията, тръгна, на 2. ноемврий, за театра на войната. Войските получиха заповѣдь да настѫпятъ съ форсирани маршове противъ коварния врагъ.

Военните действия

Погрома на сръбската армия.

Бойната численност на сръбските въоружени сили, въпрѣки теоритическиятъ предвиждания — 220,000 и 418 топа — достигна до 75,000 бойци и 132 топа, отъ които въ войната взеха участие само около 68,000. Главнокомандуващъ на армията бѣше краль Миланъ, а началникъ щаба — военния министър полковникъ Иоца Петровичъ.

При обявянето на войната, на южния воененъ театръ (Нишавски) имаше около 47,000 бойци съ 116 топа, разположени на българската граница по линията с. Власино—Пиротъ—с. Крупецъ. А на северния воененъ театръ (Тимокски) имаше около 16,000 бойци съ 34 топа полски и крепостни, разположени по линията Зайчаръ—Неготинъ.

Бойната численност на българските въоружени сили се предвиждаше да бѫде около 71,000 бойци съ 100 топа, отъ които 45,000 съ 96 топа княжески и 26,000 съ 4 топа румелийски войски. Но съ новосформированите части, българската ар-

мия достигна до 108,000 бойци, отъ които въ военните действия взеха участие около 75,000. Главнокомандуващъ на армията бѣше краль Александъръ, а началникъ щаба, помощника му и началниците на щабове на по-голѣмите отряди бѣха свършили, прези 3-4 години, руската академия на генералния щабъ млади офицери отъ първия выпускъ на Военното училище.

При почването на неприятелските действия, на южния воененъ театръ имаше около 28,000 бойци съ 50 топа, които съставляваха тъй наречения „Западенъ корпусъ“. Тѣ бѣха разположени на Турско-Сръбската граница по линията Дупница—Кюстендиль—Трънъ—Царибродъ—Смиловската долина—с. Комщица, съ резервъ при с. Сливница и въ София. На северния театръ имаше около 13,000 бойци съ 43 топа, разположени на сръбската граница по линията с. Брѣгово—Кула—Бѣлоградчикъ—Берковица и въ Видинъ.

* * *

При много благоприятната политическо-стратегическа обстановка, сърбите не се съмняваха въ бѣрзото и лесно заемане на Видинския и Трънски окръзи и сериозно мислѣха за триумфалното влизане въ София на краля-победител между 5-ий и 8-ий ноемврий. Но проекто-плана на щаба на сръбската армия пренебрѣгвати необходимите за успѣха на войната фактори — бѣрзина и енергия въ действията — съвсемъ парализира стратегическиятъ преимущества на армията.

Сръбското върховно командване изключваше възможността за бѣрзото съсрѣдоточаване на българската армия. То съвсемъ не удостои съ нуждното внимание войските въ Южна България, понеже вѣрваше, че турската Одринска армия ги задържа на границата¹⁾. Сърбите подчиниха принципите на стратегията на политическиятъ си стремежи и, вместо

¹⁾) „Wiener Allgemeine Zeitung“ отъ 4 декемврий 1886 г. — Изявления на краль Милана.

неприятелската армия, проекто-плана имъ за военни действия постави за обекти на действията географически пунктове и райони; а пъкъ това повлѣче отдѣлянето отъ главната армия на около 22,000 бойци и 42 топа, които не взеха участие въ решителното сражение.

За влизането въ София, сръбския операционенъ планъ предвиждаше доста сериозно сражение съ съсрѣдоточенитѣ на Сливнишката позиция погранични отряди.

На Тимошката армия бѣше възложено да заеме по-скоро Видинъ и като остави въ него необходимия гарнизонъ, да продължи настѫплението си къмъ Бѣлогралчикъ и Берковица. А после, споредъ обстановката, да настѫпи къмъ Търново или къмъ София. При предположение, че не ще успѣе да заеме бѣрзо Видинъ, армията трѣбаше да остави предъ него единъ наблюдателенъ отрядъ и да настѫпи по указаната посока.

Макаръ всѣки изгубенъ часъ и да бѣше отъ голѣма полза за българите, но щаба на сръбската армия разхвърля армията на Нишавския театъръ по единъ фронтъ отъ около 30 километра и много забави съсрѣдоточението ѝ предъ българската централна позиция. Сѫщата разхвърленостъ на сръбските войски бѣше направена и на северния воененъ театъръ.

* * *

Макаръ фазата, въ която бѣше влѣзълъ въ проса за съединението, и да не внушаваше никакваувѣреностъ за безопасностъ отъ страна на Турция, но щаба на българската армия недопушташе възможностъ за война на два фронта. При пълна още неизвестностъ въ това отношение, веднага следъ обявяването на войната, щаба разпореди да настѫпятъ съ форсирани маршове къмъ застрашената столица по-голѣмата частъ отъ намиращите се въ Южна България войски. Отрядите по Македонската граница сѫщо получиха заповѣдъ да се насочатъ къмъ Сливница.

На слабитѣ отряди по сръбската граница се заповѣда да се отбраняватъ упорито на укрепенитѣ си позиции и само въ краенъ случай бавно да отстѫпватъ къмъ централната позиция при Сливница.

На Северния отрядъ щаба постави задача: да отбранява упорито крепостта Видинъ, а при благоприятна обстановка — да настѫпи въ тилъ на сръбската Нишавска армия.

При стратегическата обстановка въ началото на неприятелските действия, щаба на армията създаваше, че съсрѣдоточаването на главните сили при Сливница би било едно много дръзко и опасно решение, — разбиване армията по части. — Вземайки въ съображение разстоянието, превозоспособността на желѣзницата Ямболъ—Търново—Сейменъ—Пловдивъ—Сарамбей и възможните усилия, които биха могли да се поискатъ отъ войските, ставаше ясно, че, отъ теоритическо гледище, съсрѣдоточаване на сериозни сили би могло да се постигне само когато сръбската армия би се намирала между София и Ихтиманъ. При това, щаба на армията изчисляваше сръбската Нишавска армия на повече отъ 80,000 бойци. А при такова числено превъзходство, сърбите биха имали възможностъ да обходятъ Сливнишката позиция, въ случай че отбраната ѝ бѫде упорита и продължителна.

Съвременото разпореждане на щаба на армията — да се избере и укрепи една централна позиция само „за единъ 10,000 отрядѣ“¹⁾), показва, че колкото желателно и да бѣше съсрѣдоточаването на българската армия при с. Сливница, но при целесъобразни и енергични действия на неприятеля, подобно съсрѣдоточаване се е считало за невъзможно. Но при непредвиданите отъ никого благоприятни обстоятелства — на първо място неспособността на сръбското върховно командване, — несъобразното сържководните начала на военното изкуство стремление, за щастие на българската армия, се оказа най-добро решение. Бавността и погрѣшните действия на некадърния неприятель направиха очевид-

¹⁾ Предписание до ротм. Хесапчиевъ отъ 10. X. 1885. г. за рекогносцировка на пограничната зона и изборъ на предни и централни позиции

ноневъзможното възможно — съсрѣдоточаване главнитѣ български сили на Сливнишката позиция.

За постигането на тази цель, България много дължи и на неимовѣрнитѣ усилия и износливостта на своите доблестни воиници. Будната съобразителност, неуморната енергия и пламенното родолюбие на младите офицери — началници, попълваха праздиннитѣ на нецелесъобразните понѣкога разпореждания на висшето командуване.

При днешната печална българска действителност на главоломенъ безскрупуленъ ламтежъ само за материални блага, умѣстно е да се припомни една много хактеристична добродетель въ служебнитѣ отношения между началници и подчинени, въ онова добро време на чисти нрави и безкористенъ патриотизъмъ. Понеже главния душевенъ двигател на българския офицеръ бѣше самоотвърженното изпълнение на отечествения и воински дѣлъ, никого не вълнуваха засъгащите личното благосъстояние въпроси, като напримѣръ, че младшия по производство е назначенъ за началникъ на старшия.

* * *

На 2-и, 3-и и 4-и ноемврий, настѫпващите срѣбъски войски принудиха пограничните наши слаби отряди да отстѫпятъ къмъ с. Сливница. На 4-и, предъ Сливнишката позиция се показва само една дивизия, която можеше да бѫде разбита отдѣлно; но неизвестностът за мястонахождението на другите дивизии наложи на корпусния щабъ да отмени заповѣдта за нейното атакуване. Друга дивизия се намираше на единъ, а третя — на два дена пѫтъ отъ Сливница.

Тѣ щото, за атаката на Сливнишката позиция на 5-и ноемврий, сърбите можаха да разполагатъ само съ около 22,000 бойци и 72 топа, противъ — 12,000 българи съ 28 топа. Но понеже отстѫпившиятъ отъ лѣвия флангъ войски можаха да взематъ участие въ сражението, на 5-и ноемврий, дветѣ враждебни страни имаха еднакъвъ шансъ за успѣхъ.

Тѣ като първите подкрепления отъ Южна България можеха да се очакватъ къмъ 7-и ноемврий, българите би трѣбвало да предпогодятъ да се почне сражението на 5-и, а не на 6-и ноемврий, къмъ който денъ сърбите биха могли да съсрѣдоточатъ около 32,000 бойци.

Но щаба на западния корпусъ мислѣше, че атаката ще почне на 4-и ноемврий и затова надѣждата за задържане на позицията бѣше почти изчезнала. „*Положението е въ висша степень критическо*“, телеграфира на 3-и ноемврий началника щаба на армията до командуващия южно-българските войски въ Пловдивъ. „*Негово Височество желае и всичкиятъ министри сѫ съгласни съ това, че е по-добре да увардимъ що годе, отъ колкото да изгубимъ всичко. На това основание, трѣбва да се вдигнатъ отъ Южна България не 16 дружини, както бѣхме говорили, а тридесетъ — и толкова топа съ тяхъ. Въ такъвъ случай ние оставяме Румелия. Негово Височество желае, ако ще иска да навлязе Турската армия въ Румелия, то трѣбва да ѝ се позволи и да не се г҃рми противъ нея, защото инѣкъ ще бѫде опасно за населението*“.

Понеже щаба на срѣбъската армия вѣрваше, че на 4-ий ноемврий вечеръта ще пристигне находящата се на единъ преходъ дивизия, той издаде заповѣдъ да се атакува Сливнишката позиция на 5-ий ноемврий. Но повикания за наставления начальникъ на тази дивизия (Шумадийска), полковникъ Бинички, се противопоставилъ на това решение и молилъ краля да даде еднодневна почивка на много уморената му дивизия. Щаба на армията уважилъ молбата на Врабчанския победителъ, а още повече, че той си позволилъ да твърди лъжливо, че на Врабча пленилъ два български полка — цѣли 8 дружини. „*България има толкова малко полкове*“, казалъ начальника щаба на армията, че щомъ като вчера два сѫ сложили оръжието, ние можемъ да дадемъ единъ денъ почивка не само на Шумадийската дивизия, но

на цѣлата армия¹⁾). Заповѣданата атака се отложи-
ла за 6-ий ноемврий.

Но на 5-ий ноемврий сутринта, една случайна
престрелка на лѣвия флангъ на срѣбската армия,
предизвика началото на решителното Сливнишко
сражение.

Геройската отбрана на Сливнишката позиция на
5-ий ноемврий, много смущила и душевно съкруши-
ла срѣбското високо командуване, което съ против-
оречивитѣ си заповѣди презъ този денъ, съвѣр-
шенно изпусна армията отъ рѣжетѣ си. Потресающе
впечатление произвели на сърбитѣ смѣлите и ус-
пѣшни действия на дѣсния бѣлгарски флангъ, който
сериозно застрашаваше главния путь за отстѫпле-
ние на армията. А пѣкъ лѣжливото известие за на-
стѫплението на крайния дѣсенъ бѣлгарски флангъ
въ тила на армията, възбудило такъвъ непобедимъ
страхъ, че Миланъ побѣрзаль да напусне полесра-
женietо и се отозвалъ въ Пиротъ. Понеже надѣж-
дата на краля въ армията била вече силно разко-
лебана, той извикаль на съвещание министра на
външнитѣ работи за по-скорошното прекратяване на
неприятелскитѣ действия.

*

Успѣхитѣ на бѣлгарскитѣ войски на 5-ий но-
емврий указаха, че общото стратегическо положе-
ние е вече доста подобрено и че, главно, Сливниш-
ката позиция може успѣшно да се отбранява. Вой-
скитѣ се проникнаха отъ чувство на самоувѣреностъ
и довѣрие къмъ началниците и духа имъ бѣше от-
личенъ. При това, на 5-ий ноемврий вечеръта при-
стигнаха първите подкрепления отъ Южна Бѣл-
гардия.

Но щаба на западния корпусъ мислѣше, че по-
ложението на бѣлгарскитѣ войски е твърде трудно
и имаше предъ видъ напускането на Сливнишката
позиция, ако сърбитѣ я атакуватъ на 6-ий ноем-

¹⁾ Владанъ Джорджевичъ — „Сливница“. — Отчбина, годи-
на шеста, книга шестнадесета.

врий. Намиращия се въ с. Сливница главнокомандуващъ, князъ Александъръ, предупреди министъръ Каравелова за вѣроятността на отстѫпването. Но министерския съветъ, въ съгласие съ началника щаба на армията, бѣше противъ напускането на позицията и изпрати председателя на народното събрание да съобщи на княза това решение. Разположението на войските на дветѣ страни и относител-
ната имъ численостъ къмъ 6-ий ноемврий сутринь-
та, напълно оправдаваха правителственното решение.

За отбраната на Сливнишката позиция, на 6-ий ноемврий, бѣлгаритѣ разполагаха съ около 23.000 бойци и 48 топа, срещу които сърбитѣ биха могли да иматъ около 29.000 бойци и 90 топа. Наистина, сърбитѣ биха имали сериозно надмошie, ако дѣсно-
фланговата имъ дивизия можеше да вземе участие
въ сражението; но тя не бѣше въ състояние да из-
пълни дадената ѝ на 5-ий ноемврий вечеръта запо-
вѣдь за незабавно настѫпване къмъ Сливница, за-
щото трѣбаше, преди всичко, да разбие настѫ-
пивши противъ фланга и тила ѝ Радомирски от-
рядъ. При най-благоприятни условия, тази дивизия
можеше да се яви на Сливнишкото полесражение
или късно следъ пладне на 6-ий ноемврий или на
7-ий ноемврий сутриньта.

Твърде енергичнитѣ срѣбски атаки на 6-ий но-
емврий противъ лѣвия флангъ и центъра на Слив-
нишката позиция бѣха доблестно отбити.

* * *

На 6-ий ноемврий вечеръта, главното команду-
ване и на дветѣ враждебни армии бѣше измѣчвано
отъ зловеща неизвестностъ. И сърбитѣ и бѣлгаритѣ
търсѣха начини и срѣдства за спасение на армии-
тѣ си отъ появивши се въ тила имъ въображаемъ
неприятелъ.

Безъ всѣкакви сериозни мотиви, съ доста още
шансове за успѣхъ, сърбитѣ окончателно се отка-
зали отъ намѣрението да възстановятъ атаката на
Сливнишката позиция; тѣ решили да съсрѣдоточатъ

войските си на близо по главния път за отстъпване.

А пък щаба на Западния корпус върваше, по непровърени сведения, че цѣла сръбска дивизия се намира близо до Перникъ. На свикания на 6-ий ноемврий вечеръта и председателствуванъ отъ князъ Александра съветъ, началника на корпусния щабъ излагайки „критическото положение на армията“, изказа мнение за отстъпване къмъ София. За щастие и слава на българската армия, мнозина отъ присъствуващи началстващи лица енергично се противопоставиха на това неоправдано мнение – предложение и се реши: веднага да се изпрати единъ отрядъ къмъ Брезникъ за да се осигури левия флангъ на позицията и на 7-ий ноемврий войските да се придържатъ до строго отбранителни действия.

* * *

Макаръ че на 7-ий ноемврий дветъ неприятелски армии тръбаше само да се отбраняватъ, но случайно се почна голъмо решително сражение, въ резултата на което сръбската армия бѣше умело молошена, а храбрите защитници на Сливнишката позиция се увѣнчаха съ безсмъртна слава.

* * *

Общото положение на Нишавския воененъ театър на 7-ий ноемврий вечеръта ясно свидетелствуващо за решителния успѣхъ на българите, а споредъ сръбските сведения този успѣхъ, отъ морална гледна точка, би могълъ да се нарече блѣскава победа. Разбиването на левофланговата дивизия, заемането отъ българите надвесената надъ пътя на отстъплението на сърбите, височина Петровски кръстъ, отблъскването на дѣснофланговата дивизия и, най-после, донесението, че „българите настъпватъ по калотинската долина къмъ Пиротъ“, вселиха ужасъ както въ щабовете на дивизиите, тѣ и въ върховното командуване.

Вечеръта на този злополученъ за сръбската армия денъ, отпѣтувалия за Бѣла Паланка кралъ,

вземайки често бромистъ калий, казалъ въ пълно отчаяние на главния армейски лѣкаръ: „Нѣмамъ мира нито да съда, нито да ходя, нито да лежа. Положението е страшно! .. Българите сѫ на три часа отъ Пиротъ!“ На ординареца, капитанъ Нешичъ, който се осмѣлилъ да го съветва дасе върне на бойното поле, Миланъ казалъ съ тежки въздъшки и прекъсвания: „Кѣсно е .. сега вече е пристигнала войската отъ Румелия .. Кой би могълъ да помисли, че Турция ще остане неутрална при тѣзи обстоятелства .. Ползвайки се отъ тази нейна пасивностъ, българите вдигнаха отъ Румелия всичката си войска противъ моята малка и отслабена вече армия .. Толкова сигуренъ да я спечеля, азъ изгубихъ войната .. .“¹⁾

Бившиятъ сръбски министъръ Олимпий Василевичъ ми съобщи въ 1912 г., че въ този именно денъ Миланъ замислилъ да абдикира. Той писалъ на съпругата си да се приготви за окончателно напускане на Сърбия заедно съ него и съ престолонаследника князъ Александра, „следъ нанесения на сръбския народъ позоръ, писалъ той, династията на Обреновичите е изиграла ролята си“. Съвещавайки се съ министри и съ по-видните държавници, кралица Наталия отговорила на Милана, че положението не било тъй отчаяно, както му се представлявало и че сръбския народъ билъ преданъ на династията; при това тя му заявила, че ако той е решилъ да напусне сръбския престолъ, това негово решение не може да се отнеса и до престолонаследника, по сѫдбата на когото е властенъ да се произнася само сръбския народъ.

Предъ видъ на всичко това, на 7-ий ноемврий вечеръта била издадена заповѣдъ да се почне презъ нощта общо отстъпване.

*

¹⁾ Владанъ Джорджевичъ — „Српско-бугарски рат 1885. г.“

На 8-и и 9-и ноемврий българските войски осъщаха на Сливнишката позиция и се устроиха и попълваха съ бойни и продоволствени припаси. Понеже на 9-и пристигнаха нови подкрепления и бойната численност достигна до 40.000 бойци и 80 топа, на 10-и ноемврий Западния корпусъ застъпи, разбие заемашите ариергардна позиция предъ входа на Драгоманското дефиле сръбски войски и ги приследва до късно вечеръта.

* * *

Вследствие на нанесените ѝ поражения и хаоса въ командуването, сръбската армия изгуби всъкакво довърие към началството и деморализацията проникна въ всичките ѝ части. Щаба на армията заповеда да се разстрелят предъ фронта на частите заловените бъглеци и самонаранилите се войници („прсташи“); а за повдигане духа на войските, съ особенна грижа тъ били снабдявани съ двойна и тройна порция ракия¹⁾.

Пристигналия въ Царибродъ на 10-ий ноемврий вечеръта крал Миланъ се съвещавалъ съ началиците на дивизии и съ министъръ-председателя и решили: армията бързо да отстъпи на границата и упорито да задържа българите, до като великият държави прекратятъ враждебните действия.

Душевното съкрушение и безнадѣжност, които завладѣли върховното командуване следъ поражение на 10-ий ноемврий, много добре се характеризиратъ съ изпратените до кралица Наталия телеграми отъ Милана и министъръ Гарашанинъ. „Ти не искашъ да разберешъ“, отговаря краля на една насырдчителна телеграма отъ кралицата. „че не само застъпването, но и отбраната е невъзможна защото пехотата е плашива“... „Положението е още по-лошо, казва Миланъ въ друга телеграма,

¹⁾ Владанъ Джорджевичъ. — „Сливница“. Отчбина. 1888. г.

„направи постъпка Кевенхюлеръ да не пречи на вмъщателството. Убий съмъ! Пехотата нищо не струва“.... „Сърдцето ми се къса, телеграфира Гарашанинъ, краля ми заповъда да помоля Кевенхюлера да ускори примирянето. Моля Ваше Величество да му съобщите това“¹⁾.

Вследствие отчаяния зовъ на краль Милана, цариградските посланици на Русия, Австро-Унгария и Германия получиха заповѣдъ да настоятъ предъ Високата порта да вземе инициативата за примире между Сърбия и България.

Независимо отъ поражението на сръбската армия и бързото ѝ отстъпване на границата, великият везиръ Камиль паша телеграфира на 10-ий ноемврий вечеръта на князъ Александра, че Високата порта нѣмало да позволи на сърбите да присвоятъ нито педя българска територия и му предложи да сключи примире. При това, везира молѣше съгласието на княза да се изпрати въ Пловдивъ турски комисаръ, който да поеме управлението на областта, съ който актъ щѣла да се отстрани причината на обявената отъ краль Милана война — запазване Берлинския договоръ.

Оценявайки добре трогателното застъпничество на доброжелателната сюзеренна държава, князъ Александъръ достойно отговори на везира, че счита за „своя свeta длѣжност и къмъ падналитъ на бойното поле, и къмъ воинската чест“²⁾, да приеме предложение за миръ „само на сръбска територия“. Достѣжно изпращането комисаръ въ И. Румелия, княза предупреди, че снема отъ себе си отговорността за лошите последствия отъ такава постъпка на сюзеренното правителство.

*

На 11 и 12 ноемврий българите нанесоха ново поражение на сръбската армия, заемаща позиция по височините на северъ отъ Царибродъ.

¹⁾ Валаданъ Джорджевичъ. — „Сръпско-български рат 1885 г.“

* * *

На 12 ноемврий вечеръта кралъ Миланъ получиъ нетърпеливо очаквания отговоръ на депешата си, съ която бѣше съобщилъ на Високата Порта, че понеже българските войски напуснали вече И. Румелия, той считалъ мисията си за свършена и билъ готовъ да склучи примирие.

Представителите на великитѣ държави въ Бѣлградъ и София получиха заповѣдъ да предложатъ прекратяване на неприятелските действия. А въ това време Миланъ заповѣдалъ да се изпратятъ парламентери въ щаба на западния корпусъ и началяниците на фланговите отряди, за да предложатъ, отъ името на великитѣ сили, преговори за примирие. Подъ предлогъ, че нѣмали съответствуващи заповѣди, командуващите българските отряди не приели предложението.

Подкрепена съ новомобилизирани 20,000 бойци отъ втория призовъ, срѣбската армия можеше да даде последенъ отпоръ на границата. Но, изгубилъ едно довѣрие въ войските, щаба на армията заповѣдалъ общо отстѫпление къмъ Пиротъ. Най-сериозниятъ срѣбски историографъ, който по всевъзможни начини се старае да умаловажава българските бойни успѣхи, много наивно увѣрява, че отстѫпването къмъ Пиротъ било предприето „отъ любовъ къмъ великите сили“¹⁾.

*

Понеже ставаше очевидно, че заинтересуваната европейска дипломация има намѣрене да лиши българите отъ плодовете на тѣхните славни победи, пребивающите въ Царибродъ князъ Александъръ и министъръ Каравелсъ решиха да се побѣрза съ завладѣването на Пиротъ. За да се забави официалното предложение за примирие всичките министри напуснаха София.

¹⁾ Владанъ Джорджевичъ. — „Сливница“. — Отачбина 1888. г.

И на 13 ноемврий се издаде единствената презъ войната, интересна въ много отношения, писмена заповѣдъ за завладѣването на Пиротъ на 14 ноемврий. Разстоянието което трѣбаше да премине българската армия въ боенъ редъ (около 25 километра), отбранителната сила на неприятелските позиции около Пиротъ и краткостта на ноемврийския денъ — бѣха очибиящи указания за невъзможността да се постигне въ единъ денъ поставената на войските голѣма цель. Гази знаменита заповѣдъ и плана за нейното изпълнение, характеризиратъ много добре беззаветната самоотвѣрженост на българското войство, едновременно изтѣкватъ и опасните увлѣчения на младите военачалници.

За атаката на Пиротската укрепена позиция българите разполагаха съ около 34,000 бойци и 72 топа. Но въ Сливница и на путь къмъ нея на 13 ноемврий имаше още около 14 000 бойци и 28 топа, отъ които една част можеше да вземе участие въ сражението на другия денъ.

Срещу тѣзи български войски, сърбите можаха да противопоставятъ при Пиротъ около 32,000 бойци и 126 топа.

*

Настѫпването на българската армия на 14 ноемврий противъ Пиротската позиция премина презъ доста опасни перипетии, които произтичаха отъ несъобразното съ значението на отдѣлните участъци на неприятелската позиция насочване на атакуващите войски. Тласнатия много напредъ български центръ се изложи на силенъ фланговъ артилерийски огнь отъ срѣбския дѣсенъ флангъ, което предизвика ужасенъ смутъ, безредно бѣрзо отстѫпване и размѣсване на частите. Но могъщия български случаенъ съюзникъ — ношта — възпрепятствува сърбите да използватъ хаоса, който бѣше завладѣлъ натрупаните около шосето многобройни войски. Моралното потресение на войските достигна върха си къмъ 10 часа вечеръта, когато единъ грамаденъ огненъ стълбъ освѣти и разтърси съ оглу-

шителния си гръмъ Нишавската долина. Тъй като никой не подозираше, че по заповѣдъ на Краль Милана билъ запаленъ пиротския складъ съ бойни припаси, най-зловѣщи мѣлви се пронесоха въ редоветъ на войската.

Несолучливата атака противъ центъра на Пиротската позиция презъ този день, се възобнови рано сутринта на 15 ноемврий. Въпрѣки доста упоритото съпротивление отъ дѣсния флангъ и центъра, срѣбската армия бѣше геройски отблъсната и вечеръта цѣлата Пиротска позиция се зае отъ бѣлгарските храбри войски. Като че ли възрадвано отъ доблестъта на бѣлгарското войнство, благосклонното ясно небе поздрави окончателната славна бѣлгарска победа съ една омайна по грандиозната си фееричностъ гледка — голѣмъ дъждъ отъ огнени метеори.

* * *

Когато срѣбската Нишавска армия правѣше последни усилия да задържи бѣлгарите при Пиротъ, отчаяния краль Миланъ, решавайки да изпълни замислената следъ Сливнишкото поражение абдикация, повикалъ въ Нишъ кралицата, престолонаследника и всичките министри. Предугаждайки намѣренietо на Милана, министерския съветъ посъветвалъ кралицата да не заминава, а въ Нишъ се отзовали само министъ-председателя Гарашанинъ и министъ на финансите и вѫтрешните работи, Петровичъ и Райовичъ.

Въ 10½ часа сутринта на 15 ноемврий, когато министрите се явили при „изнурения, съкрушенъ и апатиченъ“ краль, той подалъ на Гарашанина писменната си абдикация. Министра дръпналъ подадения му листъ и, безъ да го разгъва, сърдито го захвѣрлилъ съ думитъ: „Каква абдикация! Не ви е срамъ! Ние разстрѣлеваме воиниците „прстани“, а вие искате да бѫдете династически „прсташъ“! Следъ рѣзкитъ упрѣци на Райовичъ, Миланъ казалъ: „Ама нима не виждате, че съмъ пропадналъ?“

Нима можете още да ме съветвате да остана на престола, когато дѣржавата е доведена до безизходно положение по моя вина?!“ При увещанието на Петровича да се откаже отъ злополучното си решение, нещастния и жалъкъ краль Миланъ Обреновичъ IV заридалъ като беспомощно дете, вземалъ листъ хартия и перо и молилъ министрите да му диктуватъ неговите задължения¹⁾.

* * *

Презъ време на решителните действия на Нишавския воененъ театъръ, срѣбската Тимокска армия не можа даже да се доближи до поставената и въ началото на войната цель. Тя не завладѣ Видинъ, не бѣше въ състояние да остави предъ крепостта наблюдателенъ отрядъ и да настѫпи къмъ Бѣлоградчикъ и Берковица и генералъ Лешанинъ не можеше и да помисли за настѫпване къмъ Търново или къмъ София.

Прекратяване на неприятелските действия.

Следъ сериозното поражение на срѣбската армия при Пиротъ, Австро-Унгария бѣрзо се отзова на повторната отчаяна молба на Милана за незабавно застѫпничество.

На 16 ноемврий сутринта, въ щаба на бѣлгарската армия, въ Пиротъ, се яви австро-унгарскиятъ пратеникъ графъ Кевенхуллеръ. Той съобщи на князъ Александъра съдѣржанието на колективнатаnota на великите държави и отъ името на Австро-Унгария предложи незабавното прекратяване на неприятелските действия. Понеже княза отказа да спре настѫпването на бѣлгарската армия преди заемането на Нишъ, Кевенхуллеръ заплашително му заяви: „При по-нататъшното настѫпване по срѣбска територия, бѣлгарската армия ще срецне австро-унгарски войски“, което би могло да предизвика,

¹⁾ Владанъ Джорджевичъ — „Српско-бугарски рат 1885 г.“
(Изъ дневника на министъръ Петровичъ).

добавилъ графа, „навлизането на руски войски въ България и изгубването на престола“¹⁾.

Въ 4 часа следъ пладне същия денъ, Кевенхюлперъ и българските военни делегати пристигнаха въ Нишъ, за да уговорятъ условията на примирето и да опредѣлятъ демаркационна линия. По настояването на Австрия, условията за примирето бѣха предложени отъ Виенските военни аташета на Германия, Русия, Франция и Турция. На 21 ноември въ Пиротъ се подписа протокола за спирание на враждебните действия.

Наскоро следъ подписването на примирето, кръль Миланъ казалъ на видния политически дѣятель Пера Тодоровичъ: „Неразумно би било да се лъжемъ. Тръбва да призаемъ горчичата истина, че ние сме победени, че войната се свърши твърде нещастно за насъ. . . Сега тръбва да се поработи, да се сключи такъвъ миръ, който да не унижава народното ни достоинство и да не поврежда сериозно народните ни интереси. . . Да бѫдешъ битъ на бойното поле и нищо да не платишъ, то значи да победишъ победителя“²⁾.

На 18 февруари 1886 г. делегатите на Турция, България и Сърбия подписаха въ Букурещъ единъ безподобенъ въ историята на войните актъ за миръ. Акта съдържа единствения членъ: „миръ между България и Сърбия се възстановява отъ деня на подписването на настоящия протоколъ“.

* * *

На 2-ий юни 1886 г. при откриването на IV Народно събрание князъ Александъръ обяви тържественно съединението на двете Българии.

„Нѣма, Господа народни представители, думи, се казва въ Тронното Слово, съ които да мога да изразя своята безпредълна благодарност къмъ до-

блестния български народъ, който, като единъ човѣкъ, стана да защити своето отечество отъ неприятеля и всичко пожертвува за запазването честта, свободата и цѣлостта на земята ни.

„За свой дѣлгъ считамъ, Господа представители, да благодаря чрезъ васъ на народа за подвизите на храбрите български воиници — гордостъ и достойни синове на отечеството си — които съ безпримърно юначество, самоотвѣржение и бързина разбиха неприятеля, навъзиха въ земята му и го принудиха да дира силни защитници, за да се спаси отъ неминуемата погибель. Геройските подвиги на българските войски и огромните жертви направени отъ народа спечелиха му симпатиите на цѣлия образованъ свѣтъ, премахнаха възникналите прѣчки и затруднения, повлияха за удовлетворение справедливите му желания и стремления, и азъ днесъ съ вѣтрено удовлетворение констатирамъ предъ васъ, Господа представители, че многоожиданото и искренно желаното съединение на двете Българии вече стана, доказателство на което служи, че днесъ едно общо народно събрание ще разглежда и решава дѣлата и въпросите относящи се до интересите на съединеното ни отечество.

„Последната война, отъ която, съ Божия помощъ, България излязе победителка, отвори нова ера въ нашата история, тѣри Българската държава на едно видно и почетно място между съседните на нея държави на Балканския полуостровъ, вдъхна въ народа довѣрие въ собствените му сили и надежда за едно българско бѫдеще“ . . .

Не подлежи на никакво съмнение, че проявениетъ отъ българите презъ тази четиринаесетъ дневна славна война самоотверженостъ и доблестъ, възбуждатъ почтително удивление и благоговѣйно поклонение. При тази блъскава проява на българския воененъ гений, нѣма достатъчно съдѣржателни думи, съ които да се възвеличае героизма на воини-

¹⁾ Пера Тодоровичъ — „Спомени за кръль Милана“ — Старе Мале новине 1901 г.

²⁾ Английската „Синя книга“ 1886 г.

ка и да се възхвалятъ голъмитъ военни и патриотически добродетели на офицера—началникъ.

Надменниятъ неприятель бъше смаянъ и отъ упоритостта на отбраната, и отъ храбрата настойчивост да се довеждатъ атаките до успѣшъ край. Проникнатъ отъ победоносния духъ на руската военна школа, българскиятъ войникъ, вдъхновяванъ отъ родолюбивия зовъ на националния химнъ, съ пълно себеотрицание се хвърляше въ щикова борба, която неприятеля избѣгваше.

Отъ сѫдоносния 7 ноември 1885 г., славата на победоносното българско оржие почна да се разнася по свѣта отъ името на едно малко селце — Сливница . . .

Вѣчна слава и безгранична признателност на герой! . . .

Печатни грѣшки.

Стр.	Редъ	Напечатано:	Да се чете:
9	23	Ристича	Ристича,
12	25—26	командата първона- чално броеше	командата броеше
18	12	ура, живъ бжди!	ура, живъ бжди!
18	21	не ни поглежда	Православний Гос- подарь, ура, живъ
19	21	всѣки день изпѣ- ваха	бжди!
27	7	известия	ни че поглежда
33	2—3	спечеленото, силитъ	всѣки день, при за- връщане отъ уче-
48	31	желание	ние, изпѣваха
64	13	Ваше Съятеліство!	известие
64	25	поклонie	спечеленото; силитъ.
71	5	страната	желание)
72	37	обстоятелството	Ваше Съятелъство
82	19—20	Бортвикъ	поколеніе
69	6	при своитѣ части	страна
		по програмата на	обстоятелство
		Военното училище	Бортвикъ
			при Военното училище